

Decentralizuojant ugdymo turinį yra parengtas „Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas“ (2005), kuris iš esmės keičia požiūrį į ikimokyklinio ugdymo programas, ugdymo turinio atranką bei jo įgyvendinimą. Įstaigos, vykdančios ikimokyklinio ugdymo programą, yra skatinamos kelti savo ugdymo tikslus ir formuoti ugdymo turinį pagal konkrečią įstaigą lankančių vaikų polinkius, mokymosi stilių, tėvų lūkesčius, vietos poreikius, steigėjo galimybes ir t. t.

Įstaigos ugdymo programos kūrimas – naujas, kokybiškai kitoks uždavinys šiuolaikinio ikimokyklinio ugdymo pedagogams. Metodinėse rekomendacijose ikimokyklinio ugdymo programai rengti detalai aptariamos atskiros programos dalys, veiksniai, garantuojantys kokybišką ikimokyklinį ugdymą.

metodinės rekomendacijos IKIMOKYKLINIO UGDYMO programai rengti

rekomendacijos

IKIMOKYKLINIO UGDYMO

programai rengti

metodinės

rekomendacijos
IKIMOKYKLINIO
UGDYMO
programai rengti

metodinės

rekomendacijos
IKIMOKYKLINIO
UGDYMO
programai rengti

Vilnius, 2006

PARENGĖ:

Laima Jankauskienė, Ona Monkevičienė (darbo grupės vadovės)
Regina Beinorienė, dr. doc. Vitolda Glebuviienė, dr. doc. Vitalija Gražienė, Laima Jankauskienė,
Ida Juraitienė, Austėja Landsbergienė, dr. Sigita Montvilaitė, Regina Rimkienė, dr. Kristina Stankevičienė,
Aldona Tarasonienė, Aldona Zaukienė

MOKSLINĖ REDAKTORĖ

Ramutė Skripkienė

ILIUSTRAVO

Živilė Šimėnienė

APIPAVIDALINO

Lilija Tulytė

Leidinyi apbuotas 2005 m. gruodžio 5 d.

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdyto turinio ekspertų komisijos posėdyje,
protokolas Nr. I-1

Pratarmė	7
1. Kaip rengti įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą	
<i>Vitolda Glebuviėnė, Ona Monkeviėienė, Kristina Stankeviėienė, Sigita Montvilaitė, Austėja Landsbergienė</i>	9
1.1. Kaip formuluoti bendrąsias ikimokyklinio ugdymo programos nuostatas	10
1.2. Kaip formuluoti ikimokyklinio ugdymo programos ugdymo principus	28
1.3. Kaip formuluoti ikimokyklinio ugdymo programos ugdymo tikslus ir uždavinius	34
1.4. Kaip modeliuoti ikimokyklinio ugdymo turinį	39
1.5. Kaip parinkti ikimokyklinio ugdymo(si) technologijas	48
1.6. Ugdanėiosios aplinkos apibūdinimas ikimokyklinio ugdymo programoje	54
2. Kaip vertinti vaiko pasiekimus ir pažangą	
<i>Vitolda Glebuviėnė, Ona Monkeviėienė, Kristina Stankeviėienė, Aldona Tarasonienė, Regina Rimkienė, Austėja Landsbergienė</i>	55
3. Kaip vertinti parengtos ikimokyklinio ugdymo programos kokybę	
<i>Vitolda Glebuviėnė, Ona Monkeviėienė, Kristina Stankeviėienė</i>	63
3.1. Ikimokyklinio ugdymo sėkmės rodiklių numatymas	64
3.2. Ikimokyklinio ugdymo programos kokybės refleksija	65
4. Kada ir kaip atnaujinti ikimokyklinio ugdymo programą	
<i>Laima Jankauskienė, Austėja Landsbergienė</i>	67

5. Kokie veiksniai lemia ikimokyklinio ugdymo programos kokybę	
<i>Vitalija Gražienė, Laima Jankauskienė, Regina Beinorienė, Aldona Zaukienė, Austėja Landsbergienė, Ida Juraitienė</i>	71
5.1. Ugdymo institucijos kultūra	72
5.2. Ankstyvojo, ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programų perimamumas ir tęstinumas	76
5.3. Mokymasis veikiančiam	80
5.4. Komandinis darbas	84
5.5. Ikimokyklinio ugdymo programos rašymas	93
6. Mokyklų, dirbančių pagal ikimokyklinio ugdymo programas, komandos, dalyvavusios rengiant „Metodines rekomendacijas ikimokyklinio ugdymo programai rengti“	101
Naudotini šaltiniai	104
Literatūra	106
Programos	108
Priedai	109

Šalies ekonominio, socialinio, kultūrinio gyvenimo kaita: globalizacija, darnus vystymasis, informacinės visuomenės plėtra, vertybių ir vertybinių nuostatų kaita – įpareigoja švietimo bendruomenę labai atidžiai derinti ugdymo tikslus su vaikų, šeimų, bendruomenės ir valstybės poreikiais.

Jau švietimo reformos pradžioje ikimokyklinis ugdymas atsisakė centralizuoto valdymo ir finansavimo, o vėliau ir ugdymo turinio. Šiandien ugdymo turinys suprantamas ne kaip griežtai reglamentuota programa, o kaip kompleksiškas procesas, kuriame pabrėžiama turima vaiko patirtis ir sąsajos su aktualiais socialinės kultūrinės jo gyvenamosios aplinkos poreikiais. Jis užtikrina ugdymo kokybę, padeda išvengti socialinės atskirties ir sudaro kuo palankesnes sąlygas kiekvienam vaikui įgyti ir plėtoti asmenines kompetencijas.

2005 metais parengtas „Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas“ (žr. Priedą) iš esmės keičia požiūrį į ikimokyklinio ugdymo programas, ugdymo turinio atranką bei jo įgyvendinimą. Šis dokumentas – pirmas realus žingsnis pereinant nuo nacionalinių ikimokyklinio ugdymo programų vykdymo prie jų kūrimo pačiose ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

2005 metais Švietimo ir mokslo ministerija ir Pedagogų profesinės raidos centras vykdė projektą „Ikimokyklinio ugdymo programų modeliavimas“, kuriame dalyvavo 30 ikimokyklinio ugdymo įstaigų, dirbančių pagal ikimokyklinio ugdymo programą, komandos. Komandos kartu su projekte dalyvaujančiais mokslininkais ir vadybininkais mokėsi rengti ugdymo programas pagal „Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašą“, analizavo jas, diskutavo ir teikė siūlymus metodines rekomendacijas rengusiems autoriams. Tikimasi, kad konkrečios ugdymo įstaigos ikimokyklinio ugdymo programos rengimas turėtų būti naudingas kiekvienam vaikui, jį ugdančiam pedagogui, visai bendruomenei dėl toliau dėstomų aspektų.

- Pedagogų bendruomenė, kurianti savo įstaigos ugdymo programą, turi realią galią bei pagalbą lankančių vaikų poreikius, mokymosi stilių, patirtinio mokymosi ypatumus, tėvų lūkesčius, atsižvelgdama į konkrečios įstaigos, dirbančios pagal atitinkamą ikimokyklinio ugdymo programą, tipą, sąlygas, suformuluoti ugdymo(si) turinį bei metodus, numatyti sėkmės rodiklius. Taigi ugdymo(si) turinys tarsi „priartinamas prie vaiko“, tampa realesnis, konkretesnis.
- Ugdymo įstaigos kuriamoje programoje galima geriau atliepti steigėjų bei vietos regiono poreikius, išryškinti regiono švietimo ir ugdymo paslaugų tinklo ypatumus, sėkmingiau įgyvendinti konkrečiai įstaigai numatytas funkcijas. Tai nauja

galimybė, kurios pedagogai neturėjo įgyvendindami nacionalines programas. Taigi turėtų suintensyvėti steigėjo, vietos bendruomenės ir ugdymo įstaigos bendradarbiavimas.

- Kiekvienam kuriančiam įstaigos programą pedagogui didėja poreikis susipažinti su strateginiais švietimo dokumentais, analizuoti ugdymo prioritetus, naujoves ir kt. Pastebėta, kad institucijose, kurios pačios kuria ugdymo programas, yra kaupiami strateginių dokumentų apšankai. Šie dokumentai nuolat analizuojami, kai ieškoma galimybių, kaip tobulinti ugdymo kokybę, tikslinamasi, ar sprendžiamos kilusios problemos. Vadinasi, kiekvienas pedagogas (ne tik įstaigos direktorius, pavaduotojas ar keletas aktyvesnių pedagogų) vis geriau suvokia ugdymo prioritetus, siekius, veiksnius, kokybės kriterijus savo profesinės veiklos prasmę bei tikslus, prisiima didesnę atsakomybę už ugdytinių pasiekimus, permąsto savo kompetencijų tobulinimo kryptis.
- Kuriantiems savo institucijos programą pedagogams kyla poreikis analizuoti ne tik Lietuvos, bet ir užsienio valstybių ikimokyklinio ugdymo programas, ieškoti naujų idėjų. Tai didina galimybę perprasti parengtų programų esmę, kritiškiau priimti įvairias idėjas, prognozuoti vaiko ugdymo(si) rezultatus. Gerai parengta ugdymo programa paprastai kur kas sėkmingiau įgyvendinama. Todėl ugdymas tampa kokybiškesnis.
- Kiekvienas pedagogas įgyja teisę ir laisvę pats rinktis, modeliuoti, išmėginti ir tobulinti ugdymo programą. Tai skatina jo motyvaciją dirbti kūrybiškai. Be to, į programos kūrimą galima įtraukti vaikus bei tėvus, programoje tiesiogiai atspindint jų poreikius ir lūkesčius.
- Kurdami institucijos programą pedagogai prisiima visą atsakomybę už vaikų ugdymosi poreikių tenkinimą ir ugdymo(si) sėkmę.
- Kuriant ikimokyklinio ugdymo programas konkrečioms institucijoms rasis programų įvairovė, bus galima praktiškai išbandyti įvairesnes ugdymo idėjas, būdus, modelius, gerės įstaigų bendradarbiavimas, patirties kaita, atvirumas socialinėms įtakoms. Ikimokyklinio ugdymo praktika turėtų tapti turtingesnė, įvairesnė, labiau tenkinti skirtingus vaikų ugdymo(si) poreikius.

Vadinasi, prasminga priimti šį naują iššūkį – parengti savo įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą. Kiekvieną sunkumą interpretuokime kaip natūralų mokymosi laiptelį. Neskubėkime galutinio rezultato link – t. y. sukurti tobulą ikimokyklinio ugdymo programą. Lėtai – diskutuodami, tardamiesi, ieškodami kuo įvairesnių idėjų, reflektuodami, tobulindami – kurkime savo įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą. Programos kūrimo procesas yra labai svarbus siekiant ugdymo kokybės.

1.

kaip rengti

įstaigos

IKIMOKYKLINIO UGDYMO

programą

1.1 ■ ■ ■ kaip formuluoti BENDRAŠIAS IKIMOKYKLINIO UGDYMO programos nuostatas

Bendrosios nuostatos atspindi konkrečios ikimokyklinio ugdymo įstaigos sąlygas bei ypatumus. Iš jų paaiškėja, kodėl šiai įstaigai keliami būtent tokie ugdymo tikslai ir uždaviniai, yra būtent toks ugdymo turinys, kodėl jis prasmingas konkrečios įstaigos vaikams, pedagogams, tėvams ir bendruomenei.

Šiame skyrelyje rasite patarimų, kaip išdėstyti bendrąsias ugdymo programos nuostatas. Pateikiami paaiškinimai, komentarai, patarimai, kaip:

- filosofiniu, psichologiniu ir pedagoginiu aspektu atskleisti požiūrį į vaiką ir vaikystę;
- remtis strateginiais šiuolaikinį požiūrį į vaiką ir jo ugdymą nusakančiais dokumentais;
- atskleisti vaikų poreikių ir ugdymo(si) sąsajas;
- geriau išryškinti aktualius tėvų ir vietos bendruomenės poreikius;
- atskleisti regiono savitumą;
- išryškinti įstaigos savitumą;
- susieti ugdymo turinį su įstaigoje teikiamomis paslaugomis, atsižvelgiant į įstaigos personalą ir kompetenciją.

Vaikų ugdymo,
grindžiamo pasirinkta filosofine kryptimi,
psichologine bei pedagogine teorija,
ypatumai

- Bendrosiose nuostatose pirmiausia pateikiami formalieji duomenys apie ugdymo įstaigą, ugdytinius, ugdytojus ir bendruomenę.
- Labai svarbu pasirinkti tinkamą filosofinę kryptį, kuri garantuotų ikimokyklinio ugdymo programos kokybę bei šiuolaikinį ugdymą. Jų yra ne viena: humanistinė, egzistencialistinė, rekonstruktyvistinė, progresyvistinė, esencialistinė, perenialistinė ir kt. Pedagogai turi būti susipažinę su įvairių filosofinių teorijų esminėmis idėjomis. Programos šiuolaikiškumą garantuoja pažangių idėjų jungtis. Nacionalinėse programose kūrybiškai siejamos humanistinė, egzistencialistinė, fenomenologinė, rekonstruktyvistinė ir progresyvistinė idėjos.
- Ugdymas turėtų remtis ir šiuolaikiniais psichologijos mokslo pasiekimais. Vaiko emocinę bei socialinę raidą ir saugumo, intymumo, meilės, ryšių poreikius pabrėžia *psichosocialinė vaiko raidos teorija* (Z. Froidas, E. Eriksonas, A. Adleris, Boulbis).

Vaiko pažinimo raidą bei intelektualius poreikius, individualų pasaulio pažinimo būdą, savo mąstymo konstravimą akcentuoja *kognityvinė vaiko raidos teorija* (Ž. Piažė, Kolbergas, Dž. Bruneris). Vaiko raidą, neatsiejamą nuo plačios socialinės kultūrinės aplinkos veiksnių, bei sąveiką diadose vaikas ir vaikas, vaikas ir suaugusysis, taip pat priklausymo grupei svarbą atskleidžia *ekologinė raidos teorija* (U. Bronfenbrenneris, R. R. Sears) ir kt. Vaiko unikalumą, poreikius, sėkmės garantijas, savigarbos puoselėjimą ir saugojimą gina psichologai humanistai K. Rodžersas, A. Maslou.

- Ugdymas turėtų remtis ir šiuolaikinėmis ugdymo teorijomis: kultūros pedagogika, sociologine pedagogika, terapine pedagogika ir kt.

Pedagogams svarbu orientuotis į šiuolaikinę vaikystės ir vaiko ugdymo vaikystėje sampratą: suprasti vaiko raidą ir mokymąsi kaip vientisą procesą; įsisąmoninti visų raidos etapų tarpusavio sąryšį; interpretuoti vaikystę kaip mokymosi visą gyvenimą sėkmingą startą; kurti naujas ugdymo(si) galimybes kiekvienam vaikui.

Pavyzdys, iliustruojantis, kaip programoje turėtų būti susiję:
filosofinė kryptis;
ją atspindinti ugdymo teorija;
ugdymo tikslai, uždaviniai, turinys, metodai, aplinka ir kt.

Jeigu programa, pagal nusistatytą filosofinę kryptį remiasi **ekologine raidos teorija**, tai:

- ✓ joje turėtų būti pabrėžiama gamtinės, socialinės ir kultūrinės aplinkos įtaka vaiko ugdymui(si);
- ✓ vienas iš būtinų ugdymo uždavinių (atitinkančių esmines šios teorijos idėjas) – bendravimo ir partnerystės su šeima, gimine, bendruomene plėtojimas;
- ✓ kitas iš galimų ugdymo uždavinių (atitinkančių esmines šios teorijos idėjas) – vaiko ekologinio supratingumo, gamtosaugos patirties plėtojimas ir kt.;
- ✓ turinys turėtų būti toks, kad skatintų gebėjimą būti greta ir kartu su artimaisiais, draugais, plėtotų supratimą apie šeimą, giminę, etninę grupę, gimtinę, jos gamtą, kultūrą ir kt.;
- ✓ ugdymas turėtų būti suprantamas plačiai – kaip vaiko veikla ir mokymasis įstaigoje, namuose, giminėje bei kitoje aplinkoje (muziejuose, parodose, šventėse, išvykose į gamtą ir kt.);
- ✓ galėtų būti taikomi ugdymo būdai, stiprinantys *įstaigos ir namų sąveiką*, pavyzdžiui, praktikuojamos įvairios namų užduotys, skatinamas tėvų dalyvavimas grupės veikloje ir kt.

1. Jeigu norėtumėte sužinoti daugiau!

Papildoma informacija
teorinei programos refleksijai

FILOSOFINĖS UGDYMO KRYPTYS	ESMINĖS IDĖJOS
HUMANISTINĖ	Ugdymo turinio požiūriu vertingesnė yra ne kognityvinė, bet reflektvyvioji pedagogika. Ypač pabrėžiama vaiko saviraiškos galimybių svarba ugdymo procese.
EGZISTENCIALISTINĖ IR FENOMENOLOGINĖ	Pirmas ugdymo žingsnis – savęs supratimas. Ugdytinis skatinamas kelti sau klausimus: kas aš esu, kur aš esu, kaip aš veikiu kitus? Kiekvienas ugdytojas turi būti ir ugdytinis, o kiekvienas ugdytinis – ir ugdytojas. Pedagogas gali geriau suprasti ugdymo(si) sunkumus ir džiaugsmus, pats išsiaiškinęs savo mokymosi patirtį. Ugdytojas ir ugdytinis mokosi vienas iš kito draugiškai bendradarbiaudami. Ugdytiniai – individualybės. Jiems suteikiama teisė daryti poveikį savo ugdymuisi ir gyvenimui. Jie skirtingi, todėl neįmanoma visų vienodai mokyti.
REKONSTRUKTYVISTINĖ	Pasaulio bendruomenė, brolybė ir demokratija – siektini idealai, kurie turi tapti svarbūs ugdymo įstaigai ir visuomenei, todėl ugdymo paskirtis – ugdyti aktyvų ir sąmoningą savo šalies ir pasaulio pilietį. Pedagogai neturėtų tenkintis tuo, ką randa vadovėliuose, o nuolat būti kritiški, analizuoti, kelti klausimus. Ugdytiniai skatinami kritiškai ir aktyviai, o ne pasyviai suvokti ugdomąją medžiagą, kūrybiškai ją analizuoti ir konstruoti, taip pat prisidėti nustatant ugdymo tikslus, metodus, numatant turinį. Sudaromos sąlygos mokytis už ugdymo institucijos ribų ir pasinaudoti savo žiniomis.
PROGRESYVISTINĖ	Ugdymo turinyje akcentuojamos ne žinios ir žinojimas, o ugdytinio gebėjimas spręsti problemas, vertinti sukaupią informaciją, ją interpretuoti, rengti individualius projektus. Ugdymo paskirtis – išmokyti mokytis, mąstyti, todėl ypač vertinami aktyvūs ugdymo(si) metodai, kreipiantys ugdytinius į veiklą. Pedagogas – ne visažinis specialistas, o ugdymo proceso organizatorius. Pabrėžiamos individualios ugdytinio skirtybės, todėl sudarant ugdymo turinį vadovaujamosi individualizavimo, integravimo principais.
PERENIALISTINĖ	Ugdymo turinio pamatas – žinios ir vertybės. Ugdymo proceso svarbiausias tikslas – <i>išmokyti</i> vieno ar kito dalyko <i>kartojant</i> mokytojo perteikiamą informaciją. Mokytojo <i>žinios</i> , jo <i>gebėjimas vadovauti</i> – svarbiausi pedagoginio meistriškumo rodikliai.
ESENCIALISTINĖ	Ugdymo turinio pamatas – žinios, mokėjimai ir įgūdžiai, būtini sėkmingai individo socializacijai. Prioritetiniai – gamtos ir tikslieji mokslai, susiję su naujausiomis amžiaus technologijomis. Akcentuojamas formalusis žinojimas, išmokimas.

Ikmokyklinio ugdymo programos ir strateginių dokumentų, atskleidžiančių šiuolaikinį požiūrį į vaiką ir jo ugdymą, sąsajos

Šiuolaikinį ugdymą reglamentuoja strateginiai tarptautiniai, Lietuvos ir regioniniai dokumentai.

Rengdami įstaigos programą, pedagogai turėtų būti susipažinę su šiais dokumentais bei iš jų pasirinkę svarbiausias idėjas, kuriomis bus grindžiama programa. Ypač svarbu atkreipti dėmesį į tas strateginių dokumentų nuostatas, kurios yra naujos ir ugdymo praktikoje dar neįgyvendintos arba įgyvendintos tik iš dalies. Ikmokyklinio ugdymo įstaiga, kurdama savo programą, turėtų atsižvelgti į būtent jai svarbias strateginių dokumentų nuostatas, į ugdymo perspektyvą orientuotus teiginius.

Bendrosiose nuostatose **svarbu**:

- išskirti esmines strateginių švietimo dokumentų idėjas, kurios aktualios siekiant tobulinti vaikų ugdymą konkrečioje įstaigoje;
- paaiškinti, kaip tos idėjos bus įgyvendinamos organizuojant ugdymą;
- atskleisti, kokios ugdymo(si) problemos bus sprendžiamos įgyvendinant strateginių švietimo dokumentų nuostatas.

Bendrosiose nuostatose **neriekia** pateikti:

- viso dokumento, kuriuo remiasi programa, teksto;
- citatų iš dokumentų;
- visų įstaigai daugiau ar mažiau aktualių idėjų iš dokumentų.

Dokumentų, kuriais grindžiama programa, bibliografinius duomenis galima pateikti literatūros šaltinių sąrašė, o įstaigai aktualias dokumentų ištraukas – programos prieduose.

Pavyzdžiai,

ilustruojantys, kaip atrinkti įstaigai aktualias strateginių švietimo dokumentų idėjas.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983) 12 straipsnyje teigiama, kad „valstybės dalyvės garantuoja vaikui, sugebančiam suformuluoti savo požiūrą, teisę laisvai jas reikšti visais jį liečiančiais klausimais; be to, vaiko požiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, skiriama daug dėmesio <...>“. Šiame straipsnyje pabrėžiama vaiko teisė dalyvauti priimant su savo gyvenimu susijusius sprendimus. Šiandien tai yra ypač svarbi nuostata, nes vaikai vis dar gana dažnai jaučia, kad suaugusieji nei klauso, nei gerbia jų požiūrį. Šiandienos visuomenėje jų pozicija vis dar silpna, statusas žemas, vaikai neturi daug galių, dažnai ir galimybių kontroliuoti savo pačių gyvenimą šeimoje, darželyje, gyvenamojoje vietoje ir t. t. Įstaiga, kuri laikosi nuostatos garantuoti vaiko

teisę būti aktyviu įstaigos dalyviu, gali numatyti, kaip vaikui bus suteikiama galimybė reikšti savo nuomonę, siūlyti sumanymus, dalyvauti priimant sprendimus, turinčius įtakos vaiko aplinkai, dienos ritmui, gebėjimų ugdymui(si) ir kt.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 16 str. teigiama, kad „nė vienas vaikas neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį <...> gyvenimą“. Ši nuostata pabrėžia konfidencialumo svarbą bendraujant su vaiku ir jo artimaisiais. Konfidencialumas vis dar yra pažeidžiamas ugdymo institucijose: įstaigose viešai „tėvų lentose“ iškabinami vaiko pasiekimų vertinimai; tėvų susirinkimuose ar girdint vaikams viešai kalbama apie konkrečių vaikų ir šeimų problemas; dienynuose randama pastabų apie šeimų asocialumą ir pan. Įstaigoje turėtų būti susitariama, kaip bus laikomasi konfidencialumo, ir paimama šio susitarimo.

Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. IX-1569 (Žin., 2003, Nr. 52-2316), bendrosiose nuostatose teigiama, kad vaikas turi jaustis orus ir saugus dėl savo rasinės, kultūrinės ir tautinės tapatybės (p. 7). Taigi įstaigos pedagogai turėtų diskutuoti ir susitarti, kaip ši nuostata turėtų būti įgyvendinama remiantis ikimokyklinio ugdymo programa jų įstaigoje:

- kokia kalba su vaikais iš kitakalbių šeimų bus bendraujama grupėse, kuriose ugdymo kalba – valstybinė kalba;
- ar kitakalbiai vaikai, be valstybinės kalbos, mokysis ir gimtosios;
- ar bus švenčiamos tautinių mažumų šventės, jei grupę lanko tik keli tautinių mažumų vaikai;
- kiek toleruotini iš nepalankios socialinės kultūrinės aplinkos į grupę vaiko „atnešti“ elgsenos įpročiai, žargonas ir pan.

Rengiant programą svarbu numatyti ir visiems susitarti dėl panašių klausimų sprendimo būdų.

Bendrosiose nuostatose gali būti formuluojami ir globalūs, visuomenei ir šeimai aktualūs socialiniai ar edukaciniai klausimai:

1. Kaip įstaiga galėtų prisidėti prie to, kad tolydžio būtų mažinami socialiniai skirtumai, egzistuojantys visuomenėje (skurdas ir kt.).

2. Kiek ir kaip įstaiga gali padėti vykdant visuomeninę šalies politiką, kad šeimos, kurių socialinė padėtis bei išsilavinimas yra gana žemas, galėtų geriau tenkinti socialinius savo poreikius bei vaikų nuo 1 iki 6 m. amžiaus lavinimo/ugdymo poreikį.

3. Kokie šalies švietimo politikos strategų veiksmai (Vyriausybės programa, prioritetų numatymas, sisteminių pokyčių inicijavimas, infrastruktūros gerinimas ir kt.) siekiant pagerinti švietimo situaciją ikimokyklinio ugdymo srityje ir kaip jie įgyvendinami konkrečioje įstaigoje.

2. Jeigu norėtumėte sužinoti daugiau!

Papildoma informacija:
aktualūs dokumentai rengiant programas

- ✓ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853);
- ✓ Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų“;
- ✓ Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983;
- ✓ Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. IX-1569 patvirtinta Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (Žin., 2003, Nr.52-2316);
- ✓ Švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. ISAK-2667 patvirtinta Gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo strategija.

Vaikų poreikių ir ikimokyklinio ugdymo programos sąsajos

Bendrosiose nuostatose svarbu išryškinti įstaigą lankančių vaikų poreikius:

- Atitinkamų amžiaus tarpsnio svarbiausius vaikų poreikius (pavyzdžiui, 3–4 metų vaikas nori žaisti, judėti, 5–6 metų – kurti, pažinti, eksperimentuoti ir t. t.).
- Šiuolaikinėje žinių ir technologijų visuomenėje augančių vaikų poreikius (pavyzdžiui, norą žaisti kompiuterinius žaidimus ir kt.).
- Skirtinguose regionuose (mieste ir kaime, Nidos ir Vilniaus ir kt.) augančių vaikų poreikius.

- Ypatingus, išskirtinius, specialiuosius vaikų poreikius (gabių ir talentingų vaikų; atvykusių į Lietuvą gyventi ir dirbti užsieniečių, dvikalbių ir daugiakalbių šeimų vaikų; socialinės atskirties aplinkoje augančių ir turinčių negalę vaikų ir kt.).
- Kiekvieno vaiko individualius poreikius.

Programoje nenurodomi konkretūs kiekvieno vaiko poreikiai, net jei pedagogai juos gerai žino. Poreikiai aprašomi apibendrintai, remiantis jau kelerius metus vyraujančiais vaikų poreikiais. Gali būti nurodoma, kas būdinga daugumai vieno ar kito amžiaus vaikų (pavyzdžiui, poreikis žaisti), ir kas būdinga jau kelerius metus keletui kiekvienos grupės vaikų (kalbos sunkumų turintys vaikai, vaikai, kurių šeimose kalbama dviem ar trimis kalbomis ir pan.).

Programa turėtų būti orientuota į vaiko poreikių tenkinimą. Pedagogai turėtų numatyti tokius tikslus, uždavinius, turinį, metodus ir priemones, kurie laiduotų optimalų konkrečios vietovės vaikų poreikių tenkinimą.

Tinkamai sudaryta programa:

- ✓ garantuoja vaikams galimybę rinktis veiklą pagal interesus ir poreikius,
- ✓ garantuoja interesų bei poreikių plėtojimąsi ir naujų atsiradimą,
- ✓ konkrečiam amžiaus tarpsniui svarbių vaiko gebėjimų nuoseklų ugdymą(si).

Tėvų, vietos bendruomenės poreikių ir ikimokyklinio ugdymo programos sąsajos

Šiuolaikinės ugdymo institucijos, dirbančios pagal ikimokyklinio ugdymo programą, paskirtis – padėti šeimai ugdyti vaiką, todėl rengiant programą aktualu remtis tėvų nuostatomis, lūkesčiais ir poreikiais. Rengiantiesiems ikimokyklinio ugdymo programą svarbu:

- pažinti įstaigą lankančių vaikų šeimas;
- rinkti informaciją apie emocinę, socialinę ir kultūrinę vaikų aplinką;
- žinoti vietos bendruomenės vertybes, kultūrą, istoriją ir kt.;
- įvertinti, kokią patirtį vaikai į ugdymo instituciją „atsineša“ iš namų ir bendruomenės aplinkos;
- numatyti vaiko ugdymo darną garantuojančias sąlygas.

Bendrosiose nuostatose nenurodoma:

- kiekybinio tėvų lūkesčių tyrimo duomenų;
- vietos bendruomenės vertybių sąrašų;
- tėvų pateiktų individualių vaikų charakteristikų.

Gauta informacija apibendrinama, išskiriant esminius, per kelerius metus išryškėjusius šeimų ir bendruomenės poreikius bei nustatant jų santykį.

Ne visi tėvų ir bendruomenės lūkesčiai turi atsispindėti ugdymo programoje. Išryškėjus tėvų ir bendruomenės poreikiams, kurie neatitinka šiuolaikinių vaiko ugdymo tendencijų ar gali būti žalingi vaikui, programoje turėtų būti numatomos tėvų švietimo ir jų požiūrio keitimo gairės.

Yra tėvų, kurie patys būdami vegetarais reikalauja vegetariškos mitybos ugdymo institucijoje. Mokslo duomenimis, vegetariška mityba augančiam vaikui yra žalinga. Ugdymo įstaigos pedagogai turėtų keisti tėvų požiūrį į vaiko mitybą, kad apsaugotų nuo galimų sveikatos sutrikimų.

Yra tėvų, kurie prašo vaiko nemigdyti pokaičio, nevesti į lauką, jei neklauso – bausti, konfliktinėje situacijoje skatinti vaikus apsiginti mušantis, „spausti“, kad vaikas mokytųsi skaityti, ir kt. Pedagogai turėtų rūpintis demokratiškų santykių plėtojimusi vaikų, tėvų ir pedagogų bendruomenėje, todėl negali „spausti“ vaiko, skatinti jo agresijos ar vykdyti kitų vaikui žalingų tėvų prašymų.

Regiono savitumo išryškimas ugdymo programoje

Įstaigos programa neturėtų būti sudaroma kaip nacionalinė visai Lietuvai be regioninių savitumų, bendruomenės ypatumų ir įstaigos aplinkos galimybių.

Sudarydami įstaigos programą, pedagogai turėtų atsižvelgti į reikšmingus geografinius, istorinius, kultūrinius, socialinius regiono ypatumus, kuriuos svarbu panaudoti vaikų ugdymui.

Rengiant Vilniaus miesto Užupio rajono darželio programą turėtų būti išryškintos ugdymui svarbios šio regiono vietos. Pavyzdžiui, galimybė vaikams dalyvauti Užupio Respublikos renginiuose, pereiti Vilnelės krantus jungiančiais tiltais, lankytis prie Užupio Angelo, Vilnelės, kopti į Trijų kryžių kalną, stebėti Šv. Onos bažnyčios architektūrą ir kt.

Tuo tarpu Neringoje gyvenantys vaikai turi galimybę stebėti ir pažinti jūrą, marias bei kopas, stebėti laivus ir žvejus, bendrauti su įvairių tautybių poilsiautojais, paplaukioti keltu, stebėti švyturio šviesos signalus, kopti į Raganų kalną, pramogauti vandens čiuožykloje ir kt.

Ikimokyklinio ugdymo programoje gali būti numatyta padėti vaikams daugiau sužinoti apie administracinius ir švietimo sistemai priklausančius pastatus, išsiaiškinti, kas juose vyksta, susitikti su svarbiais švietimo darbuotojais, sužinoti apie jų darbus, planus.

Vaikams gali būti naudinga ir įdomu apsilankyti savivaldybėje, švietimo skyriuje, mokyklose, dalyvauti jų renginiuose (parodose, šventėse, spektakliuose, sporto varžybose) ir kt. Tai padeda ugdytis pilietiškumo ir visuomeninio aktyvumo pradus.

Programų rengėjai turėtų numatyti, kokias regiono kultūros tradicijas reikėtų puoselėti institucijose, t. y. įtraukti jas į ikimokyklinio ugdymo programų turinį.

Pedagogai turėtų apmąstyti, ar į Vilniaus ir kitų didžiųjų miestų vaikų darželių programas derėtų įtraukti miesto vaiko patirčiai tolimas šventes, tradicijas, ritualus, pavyzdžiui, ganiavos pabaigos papročius. Ar ne tikslingiau į miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigų programą įtraukti istoriškai susiklosčiusias miestų renginių tradicijas, tokias kaip Vilniaus miesto Kaziuko mugė, Miesto dienos ir kt.

Taip pat pedagogai turėtų pasirinkti, kurios tradicijos atitinka įstaigą lankančių vaikų etninę kultūrą. Puoselėjant tautinį identitetą, svarbu ikimokyklinio ugdymo programose atspindėti savo etnografinio regiono (Aukštaitija, Dzūkija, Sūduva, Žemaitija) tarmę, tautodailę, tautosaką, darbų tradicijas, valgius ir kt. Ypatumus. Kosmopolitinių arba svetimų tradicijų į ikimokyklinio ugdymo programą neturėtų būti įtraukiamas.

Pilnas pramogų Valentino dienos šventimas neturėtų užgožti Vasario 16-osios paminėjimo – Vasario 16-oji vaikams turėtų išlikti kaip įspūdinga, suprantama, linksma diena. Helovino šventė neturėtų išstumti Vėlinių.

Pedagogai turi domėtis strateginiais savo regiono plėtros planais, dokumentais, kad galėtų orientuotis į regiono raidos tendencijas bei perspektyvą.

Numatyta, kad ateityje Ignalinos regionas taps kaimo turizmo kraštu. Sudarant šio regiono ikimokyklinių įstaigų vaikų ugdymo programą galima į jos turinį įtraukti atsikuriančias ir naujai kuriamas lankytinas istorines, kultūrinės, gamtines bei pramogų vietas (Bitininkystės muziejų, Ginučių vandens malūną ir kt.).

3. Jeigu norėtumėte sužinoti daugiau!

Papildomi skaitiniai pedagogui:
kaip skatinti į ateitį orientuoto vaikų tautinio identiteto formavimąsi

Apie tėvynę mažiesiems

Vytautas Toleikis

Manychiau, kad šiuos samprotavimus galima, galbūt ir verta, skaityti tik sutinkant su kai kuriomis išankstinėmis nuostatomis, esant vadinamųjų tradicinių vertybių šalininku, neišleidžiant iš akių šių dienų konteksto, kuris pastaruoju metu tradicines vertybes neretai karikatūrina, asocijuoja su senamadiškumu ar vakarietiškumo stoka. Pakrikusi vertybių sistema, masinis visuomenės mulkinimas per žiniasklaidą, agresyvi reklama, naujų stereotipų kalimas į tautos sąmonę daro įtaką mūsų sprendimams, visuomenės moralei. Dalis pedagogų taip pat yra sutrikę „pasiūlų turgavietėse“, o besitapatinantys su intelektualais, siekdami tapti „moderniais“, vis labiau ima išpažinti dorinio realityvizmo dogmas, nebesieti savęs su jokia tradicine vertybine sistema. Nesvarbu, ar ji būtų humanistinė, ar krikščioniška. Nenoriu šios grupės labai smerkti – socialinių lūžių metu žmogui kur kas ramiau susiradus savęs pasiteisinimo filosofiją, nors ir abejotinos vertės.

Tad *pilietinį, patriotinį ugdymą, siūlyčiau pradėti nuo klausimų sau, į kuriuos būtina atsakyti labai atvirai!*

Pirmas klausimas, gal kiek keistokas, kurį jums gali užduoti net mažas vaikas – ar jūs tikrai mylite tą vietą, kurioje gyvenate gal jau antrą dešimtmetį, ar ja džiaugiatės, didžiujatės. Ar galėtumėte valandų valandas apie ją pasakoti savo ugdytiniais ar atvykusiam tikrintojui, ar gal net pačiam Lietuvos prezidentui? Kaip tas Juras Tarutis, pamenat? O kiek valandų galėtumėte pasakoti savo auklėtiniams apie savo tėvus, nesvarbu, kokia socialinė jų kilmė ar statusas visuomenėje? Ar niekada nesigėdijote pasakyti, kad esate kilęs ne iš Vilniaus, o iš mažo miesteliuko? O gal manote, kad apie savo mamą ne savo vaikams nieko negalite įdomaus papasakoti, nes ji baigė tik aštuonias klases ir niekad nebuvo išvykusi iš Lietuvos? Jeigu taip, tuomet nesikankinkit ir nekankinkit vaikų su pirmosiomis pilietinio ugdymo pamokėlėmis – geriau išmokykite vaikus dainuoti, šokti ar žaisti zūkius puikius – bus nepalyginamai didesnė nauda, o patriotinio ugdymo spragą vėliau užpildys kitas pedagogas. Meilė melo nepakenčia. Jis iškart pastebimas, nereikia nė neįgudusių ekspertų. Aišku, galima mažučius kaip papūgas išmokyti chorą kartoti, kad mes – lietuvaičiai, kad mūsų mažos širdutės plūsta meile tėvynei Lietuvai, bet ar tikrai plūsta, kai šių naivių priesaikų fone pedagogo galvoje bekirba mintis, kad jo „partneriui“ vėl nepavyko laimėti žaliosios kortos į Ameriką...

Taigi pirmoji, visagalės rinkos jau iškreipta dogma – išdrįsti mylėti tėvus, tėvynę, manant, kad jie geriausi dėl paprasčiausios priežasties, – nes yra mano. Kad mano tėvynė

geriausia, kadangi kitos būti negalėjo, kad mylėti vis dar garbinga, kad tai ne iš(nu-)krypimas, o vienintelė galima palaimos būseną, visuomeninė sandora. O tikrieji iš(nu-)krypėliai yra tie, kurie nemylė nei savo tėvų, nei savo tėvynės.

Tad pirmas užduotinas klausimas jaunajam žmogui – „Kas aš esu?“ Toliau – „Ką aš turiu?“ „Ką aš myliu?“. Ir, aišku, „Kodėl?“ Svarbu nuo pat mažumės ugdyti klausintojo *nuostabą, susižavėjimą, pagarbą, nepakantumą* ir siekimą *ginti* savo mažąjį turėjimo lauką nuo tų, kurie nori jį apdergti, prišiukšlinti, užgrobti ar pasityčioti iš jo.

Vargu, ar padės senųjų Lietuvos istorinių sostinių pavadinimų „iškalimas“, prezidentų pavardžių modernioji dinastija, jų portretai ar ašaringas Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios šventimasi, sušokta kepurinė ir labai garbaus signataro pamokėlė, jeigu vaikas šiame kontekste aiškiai nematys savęs. Bandys mintinai mokytis tėvynę, tarsi vienintelį sovietinės okupacijos laikais pasiekiamą vyskupo Paltaroko *Katekizmą*, o jo tėvai ir gimtieji namai nebus pagrindinis takelis, vedantis į tėvynę.

Kur kas svarbiau mažam Lietuvos piliečiui suvokti, kad: „Aš esu lietuvis, Lietuvos žemės žmogus“. Mano žemė Lietuva yra savarankiška valstybė. Na, o Lietuva, tai, aišku, yra mano Klevų gatvė, miestelis, kuriame gyvena už mane vyresnis pusbrolis ir tokia sunkiai įsimenamam vardu labai įkyri mergaitė, vis pasišaipanti iš mano, kaip jai atrodo, atlėpusių ausyčių. Lietuvą skalauja Baltijos jūra, Lietuvoje yra Vilnius, Kauno zoologijos sodas su kailiniuotais žvėreliais ir šliaužiojančiomis gyvatėmis. O Klevų gatvėje auga visai ne klevai, bet liepos, jos žydi ir skaniai kvėpia. Klevų gatvės gyventojai augina gėles, kriaušes ir uogas. Klevų gatvėje gyvena daug žmonių, katinų ir šunų. Ir šitų žinių apie tėvynę iki pirmosios klasės – per akis! Visa kita, ypač enciklopedijos informacija – tik nereikalingos detalės, kurios tuo metu jaunajam žmogui visai neįdomios, besikėsinančios tik pavogti jo dalį vaikystės.

Jaunajam piliečiui kur kas įdomiau, kad gali būti kitaip atrodančių vaikų, kurie priklauso kitai tautai, kurie taip pat turi savo žemę. Kaip atsakyti į klausimą, kodėl vienos tautos turi savo žemę ir labai didelę valstybę, o kitos – mažą arba jos visai neturi, ir kas dėl to kaltas? Gal todėl, kad laiku negynė, leidosi skriaudžiami kitų? Kodėl vienoje valstybėje žmonės gyvena pasiturimai, o kitose tiek daug vargo? Vaikai mėgsta lyginti. Mėgsta klausinėti.

Manau, kad *įmanoma kalbėti net apie Lietuvos istoriją. Bet reikia tik kelių gerų pavyzdžių, ne daugiau, kurie sužadintų vaiko fantaziją, jausmus*. Berniukams – Lietuvos partizanų bunkeriai, konspiracija su įdomiaisiais slapyvardžiais, pasalos, aštriadančiai stribai, išdavikai. Mergaitėms – istorijos apie geltonkases, nuo Kernavės piliakalnio pilaitės pilančias verdantį vandenį ant bukagalvių kryžiuočių galvos. Mat ginti pilį teko tik joms, vyrai buvo išvykę į Gudiją mergaitėms parvežti saldumynų ir šilkinų skarelių. Visko gyvenime pasitaiko... Ne pro šalį ir detektyviniai elementai, paslaptingos istorijos. Kiek pasakojimų apie požemius, užkastus ar užkeiktus lobius! Baisiosios požemių istorijos, tokios artimos mūsų tautosakai, – tikras išsigelbėjimas ugdant didmiesčių mažylius. *Mažas žmogutis turi susitapatinti, turi pats išgyventi bent keletą istorinių epizodų,*

iš kurių ir lipdomas mūsų tautinis identitetas. Jonukas pats bent žaisdamas turi pabūti partizanų Vanagu, o vis lendanti į akis Monika – partizanų ryšininke Gegute. Tik jokių būdu ne apie Pilėnus! Ne apie Romą Kalantą! Tegul apie šiuos gyvenimo faktus jie sužino kuo vėliau. Turi būti pozityvas, pergalės džiaugsmas! Ir apie 1940 metus, Gulagą – kiek vėliau!

O kaip su dabartimi? Madinga kviestis pabendrauti su vaikais Seimo ar savivaldybės tarybos narius, ypač jeigu vienas iš jų – grupės vadovės vyras. Galbūt. Bet aš siūlyčiau visų pirma kviesti arčiausiai esančius, o geriausiai į svečius įsiprašyti, pavyzdžiui, pas darbščiausią miestelio gyventoją, gražiausios sodybos puoselėtoją Joną, gardžiausio sūrio gamintoją tetą Oną ar skaniausio pyrago kepėją mužutę Bronelę. Politikas tik kalba, gali dar tušinuką padovanoti su savo partijos emblema, kuriuo vaikas dar ir rašyti nemoka, geriausiu atveju – duos po porą saldainių. O ką tik iškepto pyrago kvapas ir skonis pas linksmo būdo po virtuvę neįtikėtinais greitai zujančią tetą Bronelę gali išlikti visam laikui. *Tėvynės meilė turi suponuoti meilę gyvenimui, prierašumą savo žmonėms ir savai žemei. Konkretūs daiktai, konkretūs dirbantys žmonės.*

Valstybinės šventės reikia minėti, bet siūlyčiau organizuoti šventes, susijusias su vaikų tėvais arba namais. Sakysite, daug vaikų iš socialinės rizikos šeimų, daug girtuoklių ar tinginių. Bet kas jums trukdo prieš renginį vaikams užduoti kad ir tokius klausimus – namų darbus: Kokios spalvos jūsų mamytės ir tėvelio akys? Kada jūsų mama juokiasi, ką moka daryti, gal ką skaniai gamina? O tikriausiai ji turi ir savo tėvus? O kokie jų vardai ir kokios spalvos akys? O gal koks keturkojis gyvena jūsų namuose, koks jo vardas? Kokia puiki galimybė neseniai atvykusiam pedagogui sužinoti visų miestelio šunų vardus! O jeigu dar katinų prisidėtų!

Rankos. Pedagogai primiršę rankas. Ne E. Mieželaičio eilėraščių. Savo pačių artimiausiųjų. Ar jos su nuospaudomis, ar randuotos, ar visada švarios? Kodėl? Ką galima su rankomis padaryti? Ar vien tik gerį? O kokios jūsų rankos bus, kai jus užaugsit ir sversit tiek pat kaip dėdė Povilas iš Klevų gatvės? Iškart provokacija pokalbiui apie darbštumą, nuo kurio dažniausiai ir priklauso mūsų gyvenimo formatas.

Gamta. Nors gal ir nepopuliariai pasakysiu, bet jeigu reikėtų rinktis su vaikais ekskursiją į Trakų pilį ar Kauno zoologijos sodą, ar Kretingos Tiškevičiaus vasaros sodą, rinkčiausi pastarąjį. Renkuosi tai, kas juda, kvėpia, šviečia. Vaikui tai suteiks daugiau teigiamų emocijų, provokuos būti jautresniam namuose snaudžiančiam Meškiui ar prašymams, kad ir jo tėvelis užveistų tokį žalią sodą. Per gamtą mes supažindiname su sąvokomis *statyti, puošti, sėti, sodinti, gražinti, valyti*, t. y. *kurti*. Dažnai gamta be žmogaus įsikišimo net gražesnė, ją reikia tik pakoreguoti, su ja sutarti kaip su artimiausiu draugu. Kad mūsų miškai, ypač pušynai, patys gražiausi Europoje, Lietuva jais garsėja. Kad miškai padėjo mūsų partizanams, o kartais net nuo bado gynė. Kad lietuviai nuo seniausių laikų mylėjo gamtą ir mišką. Beje, jūsų grupėje gali būti kinų ar rusų tautybės ar evangelikų liuteronų tikėjimo vaikų.

Su kitoniškumu neturėtume įklimpti. Dabar jis taip pat lietuvis, mūsiškis, tik kitoks, jo tėvų istorija, atsitikimai kiek kitokie. Vaikams užtenka tik paminėti, kad kinai išrado paraką, čigonai moka gražiai šokti, rusai turi daug benzino, o lietuviai evangelikai liuteronai parašė pirmąją lietuvišką knygą. Tad reikia dėliaugtis, kad šį pilietį turime, jis mus praturtins, ne tik iš mūsų ims, bet ir kažką nauja duos, o prireikus gal net padės. Kinų žemėje auga mandarinai, jie labai skanūs, o juos į miestelį atveža Agnės tėvelis. Svarbiausia – jokių šūkių – viskas turi būti elementariai konkrečiu. Bet jeigu vaiko skirtingumas, ypač odos spalva, akcentas, nekrenta į akis kitiems, kilmės klausimą siūlyčiau atidėti neribotam laikui. Tik apie tai reikia būtinai pakalbėti su vaiko tėvais – kaip jis jaučiasi tarp „grynų“ lietuvių.

Tad turėdami mažosios tėvynės mažąjį modelį, kurį sudaro namų aplinka, artimiausi kaimynai, kaimas, miestelis ar mikrorajonas, galime pradėti svarstyti, kaip tėvynei reiškiam ma meilė? Kalbant apie tėvynės gamtą svarbu, kad vaikas suprastų, kad jo žemės vieta po saule nulėmė mūsų gyvenimo būdą: lengviausia pasigaminti maistą iš to, kas šalia auga, drabužius dėvime pagal klimatinės sąlygas, kurios beveik per šimtmečius nesikeičia ir kad tos klimatinės sąlygos mums idealios. Nors ir naiviai, bet gal teisingai dar 1938 metais daug pasaulio matęs, ilgai diplomatinį darbą dirbęs Ignas Šeinius rašė: „Lietuvoj nėra tokių šalčių, kaip Skandinavij, Suomijoj ar Rusijoj, kur gyvas sidabras neretai susitraukia 45° žemiau nulio. Nėr ir Italijos ar Ispanijos troškinančių, gyvybę atimančių karščių. Jau anksti pavasarį tavo kraštan suskrenda išsiilgę paukščiai, nes ne pietuose, o čia jie kraunasi lizdus ir gieda. Tiesa, tavo krašte neauga pietų augalai: apelsinai, bananai, kava ar pipirai. Tik kokie Lietuvoje auga kviečiai, rugiai, žirniai ar bulvės, kokie obuoliai, kraušės ar slyvos! Tų visų vaisių mums patys pietūs pavydi. Ko tau trūksta, tu lengvai iš savo rankų darbo nusiperki iš kitur. Šiais laikais, gerai dirbdamas žemę ar kokį amatą, tu gali visko gauti, kuo tik pasaulis turtingas“.

Pedagogas negali leisti, kad nacionalinis nepilnavertiškumo kompleksas, dažnai besismelkiantis iš žiniasklaidos ir vietinių bambeklių apkerėtų šeimų, smelktųsi į jaunųjų žmogučių širdis. Valdžioje neva tik „vagys“, vis tiek po metų išvažiuosim į Ispaniją apelsinų rinkti – tik tu kaip gegužiukas dar metus pas močiutę pakiurksosi. Juk ligą galima net vaikui įsikalbėti – kad ir apie patį nuobodžiausią miestelį pasaulyje. O jeigu dar grupės vadovė – užkietėjusi bambeklė, dieną pradedanti klausimu: „Na, kas blogesnio Lietuvoje?“ Nepykime ant tokios pedagogės, bet jai tikrai nesiūlykime puoselėti pilietinio sąmoningumo daigelių. Šimteriopai geriau, jeigu tokia pedagogė išmokys savo grupės vaikus tobulai užsirišti batų raištelius ar vykusiai sutepti sumuštinuką. Ypač noriu pabrėžti, kad nekeliu klausimo, ar reikia vaikus mokyti mąstyti, lyginti, būti kritiškiems. Be abejo, reikia, bet visa tai turi būti ugdoma pasitelkiant ***nuostabą, geranoriškumą ir konstruktyvumą.***

Konstruktyviam pamatui mums reikia ***herojų***, esančių ar buvusių ***nacionalinių*** didvyrių. Gal juo tiktų būti jūsų apylinkėse veikęs bebaimis partizanas, gal kunigaikštis Kęstutis,

kadaise jojęs pro šalį, pasisodinęs šalia „rekvizuotą“ Birutę. Gerai, bet kuo toliau į praeitį, tuo mažajam žmogui kebliau, net kojų pirštukų neužtektų apskaičiuoti, prieš kiek metų Kęstutis taip originaliai įsigijo savo žmoną. Geriausias variantas – visuotinai ir bent laiko patikrintas herojus: garsus krepšininkas (savo sunkiu darbu uždirbo daug pinigų, net vaikams pastatė krepšinio mokyklą, garsina Lietuvą); sodininkas (labai graži sodyba, kiti gali nusipirkti sodinukų); kaimo turizmo sodybos įkūrėjas (jame dabar dirba auklėtojos vyras, ir jie nusipirko automobilį, sesučių Astos ir Urtės mama taip pat ten dirba, o iki tol neturėjo darbo, daugiavaikė motina, sugebėjusi visus vaikus į aukštąjį mokslą išleisti. Labai svarbu, kad vaikai sužinotų, kiek darbo įdėjo jų herojus, kol tapo toks pripažintas, kodėl nori su kitais pasidalyti savo geru?

Baisiausi antiidealai, antiherojai – manekenės, pramogų verslo rykliai, išlošusieji loterijoje, „kieti“ verslininkai, net patys nežinantys savo pinigų kilmės, populiarių, „apsireitingavusių“ laidų vedėjai. Va, apie roko žvaigždes, kurios šiandienos jaunimui dažnai atstoja jei ne Dievą, tai bent šventuosius Antaną, Pranciškų, Uršulę ir t. t. negalėčiau taip kategoriškai tvirtinti. Jie labai skirtingi. Jaunų žmogui labai garbinami „G & G Sindikato“ lyderis Gabrielius Liaudanskas, Vilius Alesius ir Viktoras Diavara iš „Skamp“ labai dėmesingi jaunimo ugdymui.

O kaip su Lietuvos valstybe? Ar ji gali susidėlioti mažo žmogaus galvelėje, žemėje subūrusi visus pažįstamus į tam tikrą net kiek paslaptinę draugų sambūrį? Be to, tame sambūryje viskas labai tarpusavyje susiję? Suprantamiausias būdas – kalbėti apie priešpriešą „imti ir duoti“. Kad kuo mažesnis žmogutis, tuo daugiau imti ir tuo daugiau gauti turi; kuo didesnis – tuo daugiau turi duoti. Imame, t. y. mokomės, rengiamės, valgome, žaidžiame, tiesiog tinginiaujame tam, kad paskui duotume. Visada jeigu mes neduodame, už mus duoda kažkas kitas. Jeigu mes nedirbame, už mus visada kas nors kitas dirba. Jeigu mes nemokėjome už tai, kad pamatytume pumą zoologijos sode, matyt, už tai sumokėjo mama arba geroji auklėtoja ir mes už tai jai būsimė dėkingi, pavyzdžiui, iki pietų nesipyksime su draugais. Jeigu mes namuose nekepame duonos ar negaminame limonado, tai daro už mus kažkas kitas. Galbūt kas nors iš Klevų gatvės, o gal net iš to paties Kauno, kuriame gyvena puma? Mums daug ką duoda tėvai ir valstybė! Valstybė visų uždirbtus pinigus, pagamintus daiktus šiek tiek padalija per mokesčius visiems. Jeigu nedalytų, tai kaip mažieji Lietuvos žmogui gyventų, juk vieniems tėveliams gali būti per sunku už viską mokėti ir turėti tiek pinigų. Vaikas jau pajėgia suprasti, kad negalima visą laiką būti tėvų ir valstybės išlaikytiniu, kad jeigu bus kuo mažiau išlaikytinių, kuo daugiau visi dirbs mūsų žemėje, tuo daugiau bus sukurta gero. Reikia gerai mokytis, kad niekam – nei tėvams, nei šaliai – nereikėtų tavęs išlaikyti. Juk tu nori būti darbšti bitutė, kuria visas avilys galėtų didžiulotis. Vaikai tikrai nori prisidėti prie bendro darbo, tereikia jam šnibžtelėti, kad jis turi unikalią galimybę net šiandien prisidėti, kad Lietuva būtų gražesnė. Aišku, nebūtina bent kiek prakutusiam vaikui teigti, kad Lietuvos valstybė – beveik kaip mama, bet kad Lietuva yra visai nebloga teta, tikrai būtų begėdiška nutylėti.

Įstaigos savitumo išryškinimas ikimokyklinio ugdymo programoje

Ugdymo įstaigos savitumą labiausiai išryškina **jos misija ir paskirtis.**

Vienose įstaigose (lopšeliuose-darželiuose) vaikai ugdomi nuo vienerių metų iki mokyklos, kitose (darželiuose-mokyklose) – nuo trejų iki dešimties.

Vienos įstaigos skirtos tik specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintiems vaikams (ugdymo centrai, sanatoriniai vaikų darželiai ir kt.), kitose įstaigose specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintys vaikai integruojami į įprastos raidos vaikų grupes.

Yra įstaigų ir grupių, skirtų tautinių mažumų vaikams ugdytis gimtąja jų kalba (lenkų, rusų ar kt.); kitos įstaigos ir grupės skirtos užsieniečių, atvykusių į Lietuvą gyventi ir dirbti, vaikams ugdyti.

Ugdymo įstaigos savitumą gali nulemti jos **struktūra.**

Ugdymo įstaigos gali skirtis vaikų ugdymo modeliu.

Vienose įstaigose grupės komplektuojamos iš vieno amžiaus vaikų, kitose vyrauja mišrios ar šeimyninės grupės.

Ugdymo įstaigos savitumą lemia ir patirtis, įgyta įgyvendinant ankstesnes **ugdymo programas** bei **ugdymo metodines sistemas**.

Vieni darželiai iki įstaigos ugdymo programos rengimo dirbo pagal nacionalines „Vėrinėlio“ ar „Gairių“ programas, kiti – pagal autorines („Auginu gyvybės medį“), dar kiti taikė metodines Montessori, Štainerio ar Suzuki sistemas, „Geros pradžios“ ar Egmonto projekto ugdymo technologijas.

Ugdymo įstaigos savitumą lemia ir tai, kokiai **ugdymo sričiai** įstaiga teikia prioritetą – yra įstaigų, sukaupusių didelę sveikatos tausojimo, meninio ar etninio ugdymo patirtį.

Įstaigos teikiamų paslaugų, personalo ir ikimokyklinio ugdymo programos sąsajos

Šiandieninės ugdymo įstaigos misija suprantama daug plačiau, nei teikti tik įprastas ugdymo paslaugas. Atsižvelgdamos į vaikų, šeimos poreikius ir susitarimą su bendruomene, ugdymo įstaigos dažnai plečia teikiamų paslaugų spektrą.

- Dažniausios paslaugos, kurios praplečia įstaigos teikiamų paslaugų spektrą, yra parama specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikams bei jų tėvams. Įstaigose veikia specialiojo ugdymo(si) komisijos, pagal kompetenciją atliekami specialiųjų poreikių vertinimai, kuriamos ir įgyvendinamos individualios vaikų ugdymo programos, vaikų reikmėms pritaikoma specialioji ugdymo(si) aplinka. Tėvams teikiamos informavimo ir konsultavimo paslaugos.
- Dauguma įstaigų teikia papildomojo ugdymo paslaugas, pavyzdžiui, meninio ugdymo (liaudies ir pramoginių šokių būreliai, popmuzikos ar liaudies muzikos grupės, dailės, teatro studijos), sportinio ugdymo (krepšinio, plaukimo, karatė, imtynių būreliai) ir kt.
- Kai kurie darželiai siūlo papildomą vaikų globos laiką, pavyzdžiui, yra įstaigų, kuriose vaikai, prižiūrimi pedagogų, gali pasilikti grupėje po nustatytų įstaigos darbo valandų; kai kurios įstaigos dirba šeštadieniais.

- Yra įstaigų, kurios teikia paslaugas įstaigų nelankantiems vaikams ir jų tėvams. Pavyzdžiui, organizuoja „motinystės/tėvystės“ įgūdžių ugdymo grupes ankstyvosios vaikystės tarpsnio vaikams ir jų tėvams; plaukimo grupes kūdikiams; organizuoja šeimų vasaros stovyklas ir kt.
- Kai kurios įstaigos teikia įvairesnes tėvų švietimo paslaugas. Pavyzdžiui, Štainerio ir Montesori metodais dirbančios įstaigos organizuoja ugdymo metodo studijų grupes tėvams (užsiėmimai vyksta vakarais arba šeštadieniais). Įstaigos ir tėvų iniciatyva kuriamos tėvų paramos vieni kitiems grupės, kurių labiausiai reikia neįgalius vaikus auginantiems tėvams, bedarbių šeimoms, vienišoms motinoms, sutuoktiniams, iš kurių vienas vartoja alkoholį ar narkotikus, ir kt.

Bendrosiose nuostatose turėtų būti trumpai ir apibendrintai pristatomas įvairias ugdymo paslaugas teikiantis personalas, nurodant esamus specialistus, jų kvalifikaciją. Ugdymo paslaugų turinys turėtų derėti su įstaigos ikimokyklinio ugdymo programos filosofija, ugdymo tikslu, uždaviniais, turiniu bei metodais.

Neretai mokydami vaikus šokti būrelių vadovai vis dar praktikuoja autoritarinius ugdymo metodus, tuo tarpu ugdymo procesas grupėje organizuojamas taikant demokratinius metodus; sporto būreliuose vyraujantys rytų kovų menai ne visai atitinka šiuolaikines humanistines vaiko ugdymo nuostatas ir kt.

Papildomos paslaugos, kaip ir visos kitos įstaigos paslaugos bei ugdymo turinys, turi atliepti vaiko poreikius, interesus ir galimybes.

Papildomos paslaugos turėtų netrukdyti ar užgožti, bet papildyti ugdymo programą. Pavyzdžiui, būrelių laikas turėtų būti numatytas tik popietinėmis valandomis ir pan.

Baigiamieji komentarai

Rašant bendrųjų nuostatų skyrelį svarbu aiškiai, logiškai išdėstyti konkrečios įstaigos ugdymo sąlygas bei ypatumus. Bendrosios nuostatos turėtų būti sudarytos iš mažų poskyrių, turinčių savo pavadinimą. Tekstas neturėtų būti rašomas ilgais, sudėtingais sakiniais – geriau išskirti, paryškinti atskiras mintis punktais, pastraipomis.

1.2. kaip formuluoti UGDYMO principus

Šiame skyrelyje:

- paaiškinama ugdymo principų sąvoka;
- pristatomi įvairių švietimo lygmenų principai;
- komentuojama, kaip nusistatyti konkrečios įstaigos ugdymo principus;
- patariama, kaip atskleisti ugdymo, grindžiamo nusistatytais principais, ypatumus;
- komentuojami užsienio šalių ikimokyklinio ugdymo principai;
- siūlomi ugdymo principų sistemos ir dermės refleksijos būdai įstaigos programoje.

Ugdymo principo sąvokos paaiškinimas

Principas [lot. *principium* – pradžia, pagrindas] – tai ypač svarbus, esminis teiginys, kuriuo remiantis kas nors padaryta arba turi būti daroma, mąstoma (Jovaiša L., 1993).

Ugdymo principai – pagrindinės idėjos, esminiai reikalavimai, padedantys įgyvendinti ugdymo procesą, jais vadovaujamosi pedagoginėje veikloje: iškeliant uždavinius, parenkant ugdymo turinį, metodus, priemones, kuriant aplinką ir organizuojant ugdymo procesą. Suformuluoti ugdymo principai iš esmės apsprendžia ugdymo kryptingumą.

Principas išreiškia esmines ugdymo filosofijos idėjas, požiūrį į vaiką, ugdymo kaitos kryptis, šiuolaikines ugdymo tendencijas, ugdymo įgyvendinimo modelius.

Įvairių švietimo lygmenų pedagoginių principų pristatymas

Strateginiuose švietimo dokumentuose apibūdinami įvairių švietimo lygmenų pedagoginiai principai.

- Bendrieji švietimo sistemos principai nusako strategines Lietuvos švietimo plėtotos kryptis.
- Bendrieji ikimokyklinio ugdymo principai atspindi esmines ikimokyklinio ugdymo sisteminės kaitos tendencijas.

- Konkrečios ikimokyklinės įstaigos ugdymo principai turėtų atspindėti ugdymo šioje institucijoje specifiką.

Bendruosius švietimo sistemos principus galima rasti Lietuvos švietimo koncepcijoje, kuriai dar 1992 m. spalio 22 d. pritarė Lietuvos švietimo taryba. Šiame dokumente yra pateiktos iki šiol aktualios bendrosios Lietuvos švietimo vertybinės nuostatos, principai ir tikslai. Pagrindinės Lietuvos švietimo koncepcijos principinės nuostatos įtvirtintos ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853), ir Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose. Strateginėse Lietuvos švietimo plėtotos nuostatose nurodomi šie bendrieji švietimo principai:

humaniškumo,
 demokratiškumo,
 nacionalumo,
 atsinaujinimo,
 prieinamumo,
 kontekstualumo,
 efektyvumo,
 tęstinumo,
 įvairovės.

Ikimokyklinio ugdymo principai išdėstyti Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcijoje (Tautinė mokykla, I t., 1989), ikimokyklinio ugdymo programose, priešmokyklinio ugdymo koncepcijoje, priešmokyklinio ugdymo programoje ir pasiekimų standartuose.

Be bendrųjų ugdymo principų, dar išskiriami atskirų ugdymo dalių principai, pavyzdžiui, ugdymo turinio atrankos, aplinkos kūrimo, ugdymo proceso planavimo ir organizavimo ir kt.

Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcijoje pabrėžiama, kad vaikų ugdymą reikia grįsti pastovumo ir paslankumo, diferencijavimo ir integravimo, humanizavimo ir demokratizavimo principais, atsižvelgiant į amžiaus tarpsnių ypatumus ir kiekvieno vaiko galimybes.

Vaikų darželio programoje „Vėrinėlis“ (1993) išskiriami tautiškumo, humaniškumo, demokratiškumo, integravimo bei diferencijavimo principai.

Ikimokyklinio ugdymo gairėse (1993) išskiriamos humaniškumo, individualumo, vieningumo nuostatos (principai).

Bendrojoje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje (2002) išskiriami ne bendrieji ugdymo, bet ugdymo turinio sudarymo principai.

Pavyzdžiui, laikantis prieinamumo principo būtina taip sudaryti ugdymo turinį, kad jis atitiktų psichofizines vaiko galimybes, individualius poreikius ir kt.; atsižvelgiant į socialinio kultūrinio kryptingumo principą akcentuojamas tautinio tapatumo jausmo žadinimas, socialinių kompetencijų plėtotė.

Kai kuriose užsienio šalių švietimo programose išryškunami tam tikri ugdymo planavimo principai. Ugdymas planuojamas atsižvelgiant į:

- vaiko amžių;
- vaikų veiklos vietą ir aplinką;
- metų laiką, mėnesio ir savaitės dienas ir kt.

Pedagogai neturėtų pamiršti, kad nacionalinės programos buvo parengtos prieš gerą dešimtmetį, todėl šiandieninė ugdymo situacija skatina peržiūrėti ugdymo principus.

4. Jeigu norėtumėte sužinoti daugiau!

Papildoma informacija:

ugdymo principai užsienio šalių ikimokyklinio ugdymo programose

Užsienio šalių ikimokyklinio ugdymo programose dažniausi šie ugdymo principai:

- į vaiką orientuoto, lankstaus ir individualizuoto ugdymo;
- partnerystės su šeima;
- atviro, integruoto, vaiko mokymosi stilių atitinkančio ugdymo;
- mokymosi žaidžiant ir aktyviai tyrinėjant;
- ugdymo socialinio ir emocinio kryptingumo;

Rečiau taikomi, tačiau ne mažiau reikšmingi šie principai:

- ugdymo(si) aplinkos reikšmingumo;
- vaiko lygių galimybių ir skirtumų gerbimo;
- pilietiškumo skatinimo;
- kūrybiško mąstymo ir mokymo(si);
- fizinės sveikatos ir gerovės;
- vaiko fizinio, kalbinio, emocinio, socialinio, intelektualinio ugdymo individualizavimo, grindžiamo tyrimais ir atradimais;
- bendruomenės įtraukimo;
- mokymosi bendradarbiaujant;
- ugdymo atvirumo įvairių poreikių vaikams;
- terapinio ugdymo.

Ugdymo principų formulavimas

Rengiant programą svarbu žinoti įvairių švietimo lygmenų pedagoginius principus. Nusistatant savo įstaigos ugdymo principus būtina, kad jie atitiktų strateginiuose švietimo dokumentuose nuskaitas bendrąsias ikimokyklinio ugdymo kaitos tendencijas, joms neprieštarautų. Įstaigos ugdymo principus galima formuluoti atsirenkant iš strateginių ikimokyklinio ugdymo lygmens dokumentų (konceptijos, programų, standartų ir kt.) bei užsienio šalių edukacinių šaltinių (ugdymo vadovų, programų, vaiko pasiekimų ir ugdymo kokybės standartų, projektų, švietimo reformos dokumentų ir kt.). Labai svarbu pakomentuoti konkretaus ugdymo principo pasirinkimo motyvaciją, atskleidžiant jo turinį ir įgyvendinimo galimybes įstaigoje. Nusistatyti ugdymo principai ir jų komentarai turi atspindėti įstaigos savitumą.

Ugdymo principai ir jų komentarai neturi būti skirti tik ugdymo aplinkai arba tik ugdymo turiniui. Jie turi apimti visą vaiko ugdymo(si) erdvę.

Ugdymo principas užrašomas kaip vieno ar kelių žodžių teiginys, pavyzdžiui, *Lankstumo principas*, *Nuolatinės kaitos principas*, „*Aukštų standartų*“ principas, *Į ateitį orientuoto ugdymo principas* ir kt. Toliau pateikiamas ugdymo principo komentaras, atskleidžiantis jo turinį.

Pavyzdžiui, „*Aukštų standartų*“ principas gali būti formuluojamas taip: „*Aukštų standartų*“ principas – *siekiama išvelgti kiekvieno vaiko maksimalių galimybių bei gebėjimų ribas ir garantuoti tolesnę sėkmingą jų plėtotę; pedagogai kelia aukštus reikalavimus savo profesionalumui ir ugdymo kokybei*“.

Ugdymo principai ir jų komentarai formuluojami kuo paprasčiau, aiškiau, parenkant įtaigius, reikšmingus ir suprantamus teiginius.

Formuluojant ugdymo principus reikėtų vengti vidinių loginių prieštaravimų, panašių kaip šiuose pavyzdžiuose.

„*Būti saugioje ugdančioje aplinkoje (tikslingumo principas) – orientuotis į vaiko ugdymosi motyvacijos žadinimą*“; „*Pedagoginio konsultavimo principas – atsisakyti autoritarinio vadovavimo ugdymui*“; „*Demokratiškumo principas – siekiama, kad nepalanki socialinė kultūrinė kai kurių šeimų aplinka netrukdytų vaikui harmoningai vystytis: vaikas darželyje ugdomas jau nuo 1–2 metų*“ . Šiuose pavyzdžiuose principų formuluotė, jų paaiškinimas ir komentarai kalba apie visai skirtingus dalykus.

Reikėtų išlaikyti vienodą ugdymo principų formulavimo stilių ir komentarų prasmę.

Tokį nenuoseklų formulavimą iliustruoja pavyzdys: „*Humaniškumo principas – gerbti vaiką kaip asmenybę; teisė gyventi ir elgtis pagal prigimtį ir asmeninę patirtį*“ . Šiuo atveju vienas komentaras formuluojamas iš pedagogo pozicijos, kitas – iš vaiko pozicijos. Reiškiniai tarpusavyje susiję, jų komentaras galėtų būti toks: „*Humaniškumo principas – gerbti vaiką kaip asmenybę; garantuoti jam teisę gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį*“.

Kai kurie ugdymo principai komentuojami per siaurai.

Pavyzdžiui, „*Lankstumo principas – ugdymo procesas planuojamas lanksčiai ir koreguojamas pagal aplinkybes*“ . Šiuo atveju lankstumo principu pabrėžiamas tik veiklos planavimas, nors apskritai šis principas nusako ne tik ugdymo planavimo, bet ir ugdymo organizavimo, pedagogo ir vaiko sąveikos, ugdymo aplinkos kūrimo, partnerystės su tėvais ir kitų ugdymo aspektų ypatumus.

Ugdymo, grindžiamo nusistatytais principais, ypatumi

Institucijos programoje numatyti ugdymo principai turėtų padėti pedagogams modeliuoti visas struktūrines programos dalis, išryškinant ugdymo specifiką ir kryptį institucijoje.

Ugdymo principų komentaruose turėtų būti atskleista filosofinė ugdymo kryptis, palanki įgyvendinti principą.

Pavyzdžiui, socialinio ir emocinio kryptingumo principui įgyvendinti palankias sąlygas sudaro humanistinė, egzistencialistinė ir fenomenologinė nuostatomis grįstas ugdymas: įstaigoje gerbiama vaiko nuomonė, vaikas turi teisę pats rinktis veiklą ir veikti savaip, sudaromos sąlygos vaiko kultūrai puoselėti.

Svarbu atskleisti ugdymo principo ir ugdymo turinio nusistatymo sąryšį.

Pavyzdžiui, taikant socialinio ir emocinio kryptingumo principą ugdymo turinyje daug dėmesio skiriama vaiko socialinei patirčiai ir įgūdžiams (įgytiems šeimoje, giminėje, bendruomenėje, darželio grupėje), emocijoms ir jų raiškai menu (muzika, daile, šokiu, vaidyba) ir kt. Netinka vaiko patirčiai tolimas ugdymo turinys, pavyzdžiui, Helovino šventimas; senovinių daiktų (autai), darbų ir įrankių pavadinimų (lino šukavimas; vilnų karšimas), statinių (senovinės sodybos kiemo maketas) mokymas; gražuolių konkursai, vestuvės ir jų papročiai, draudimai pirmąją gyvulių ganymo dieną (Jurginės).

Taip pat svarbu atskleisti ugdymo principų ir ugdymo technologijų sąsajas.

Minėtam socialinio ir emocinio kryptingumo principui įgyvendinti tinkamos šios ugdymo technologijos: sąlygų spontaniškai vaiko saviraiškai sudarymas; metodų „minčių lietus“, „ledlaužis“ taikymas; diskusija ir kiti. Netinkami yra tiesioginio mokymo būdai: demonstravimas, nurodymai, reglamentuota veiksmų eiga, mechaniški pratimai ir kt.

Atskleidžiant minėto socialinio ir emocinio kryptingumo principo ir ugdymo aplinkos sąsajas aprašomos artimiausios socialinės aplinkos sąlygos (kultūrinės vietos; renginiai; vaiko šeima ir bendruomenei svarbios vietos; darželio bendruomenės ypatumai, pavyzdžiui, žmonės, jų tautybė, kalba, patirtis ir kt.). Neverta vardyti vaiko patirčiai įtakos nedarančios socialinės aplinkos (biurai ir kt.) bei aplinkos, kurios vaikas negali pažinti tiesiogiai stebėdamas, tyrinėdamas (įmonių logotipai, emblemos; užsienio šalių garsių žmonių gyvenimo detalės).

Ugdymo principai formuluojami aiškiai, trumpai. Kiekvienas principas pakomentuojamas, atskleidžiant jo sąsajas su visomis struktūrinėmis programos dalimis. Komentarai gali būti apibendrintas, t. y. skirtas visai programai, arba detalizuotas, t. y. skirtas tam tikrai programos daliai.

Pavyzdžiui, ugdymo atvirumo specialiųjų poreikių vaikams principas gali būti komentuojamas, kaip ugdymo filosofijoje atsispindi tolerancija kitokiam nei visi, pagarba vaikų skirtumams; kaip pritaikomas ugdymo turinys specialiųjų poreikių vaiko kompetencijoms plėtoti; kokios alternatyvios ugdymo technologijos taikomos siekiant optimalaus specialiųjų poreikių vaiko ugdymo; kaip pritaikoma ugdymo aplinka atsižvelgiant į vaiko galimybes.

Įstaigos programos ugdymo principų refleksija

Suformulavę įstaigos ugdymo principus, pedagogai turėtų sau atsakyti į šiuos klausimus:

- Ar nusistatyti ugdymo principai atliepia ikimokyklinio ugdymo šiuolaikinę sampratą, ugdymo prioritetus, naujoves?
- Ar ugdymo principai neprieštaruja pasirinktai ugdymo filosofijai?
- Ar ugdymo principai remiasi šiuolaikinėmis psichologinėmis pedagoginėmis nuostatomis?
- Ar ugdymo principai ir jų komentarai atitinka įstaigos lygmenį?
- Ar ugdymo principų sistema nukreipia į holistinį, integruotą, tęstinį vaiko ugdymą(si)?
- Ar ugdymo principai neprieštaruja vienas kitam?
- Ar ugdymo principas ne per bendras ir ne per detalus?
- Ar suprantama ir patraukli formuluotė?

1.3 kaip formuluoti IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMOS tikslus ir uždavinius

Šiame skyrelyje:

- pateikiama ikimokyklinio institucinio ugdymo tikslo samprata;
- nusakomas ugdymo tikslo ir uždavinių santykis;
- atskleidžiamas ugdymo tikslo, uždavinių ir ugdymo turinio, metodų, priemonių, formų, t. y. pedagoginių technologijų, ryšys;
- aprašoma, kaip numatyti ugdymo tikslą ir formuluoti uždavinius;
- nurodomi ugdymo uždavinių formulavimo variantai (kaip skirtingai galima formuluoti uždavinius, sudaryti jų sistemas, iliustruoti pavyzdžiais, atsižvelgiant į vaiko amžių, specialiuosius jo poreikius, ugdymo aplinką);
- analizuojami užsienio šalių ikimokyklinio vaikų ugdymo programų tikslų ir uždavinių pavyzdžiai;
- aprašoma, kaip įstaigos ugdymo tikslas ir uždaviniai atitinka vaikų ir tėvų lūkesčius, įstaigos galimybes, šiuolaikines ugdymo nuostatas.

Ikimokyklinio ugdymo tikslo ir uždavinių sampratos bei santykio atskleidimas

Ugdymo tikslas – numatomas vaiko asmenybės plėtotės siekis, kurį laiduoja sudaroma vaiko ikimokyklinio ugdymo programa.

Suformulavus ugdymo tikslą, numatomi uždaviniai, kurie nusako, kaip šio tikslo bus siekiama. Siekiant įgyvendinti tikslą ir uždavinius numatomas ir modeliuojamas ugdymo turinys, parenkami veiksmingi ugdymo metodai ir formos, nusakomi aplinkos ypatumai bei jos kūrimo būdai. Numatomi ugdymo tikslas ir uždaviniai bei visa programa turi būti sudaryta taip, kad leistų ugdytiniui geriausiai išreikšti įgimtas galias.

Ugdymo uždavinių nereikėtų suprasti kaip paprastų nurodymų, kaip organizuoti vaikų ugdymą. Uždaviniai turėtų būti formuluojami taip, kad atskleistų vaiko socialinės, emocinės ir pažinimo raidos galimybes.

Galimos vaiko ugdymo uždavinių formulavimo kryptys:

- visų vaiko raidos sričių kompetencijų ir jų praktinės raiškos puoselėjimas per vaiko sąveiką su edukacine aplinka (šeimos ir ugdymo įstaigos aplinka, vaiko ir pedagogo santykis, ugdymo turinys ir kt.);

- vaiko individualybės ir laisvės puoselėjimas (asmens tapatumo pojūtis, galėjimas veikti savaip, galėjimas rinktis, rizikuoti, priimti pagalbą);
- vaiko bendravimo socialinėje aplinkoje ir socialinių ryšių puoselėjimas (tapatumo su šeima, bendraamžių grupe ir bendruomene jausmo ugdymasis, tautinio identiteto jausmo stiprinimas, pagarba ir tolerancija socialiniams skirtumams, buvimas socialinių ryšių ir santykių sistemoje (aš ir kiti), gebėjimas užmegzti artimus emocinius ryšius (simpatizavimas, draugystė, atida, parama, empatija);
- kūrybiškumo raiškos formų įvairovės puoselėjimas (kūrybinė intuicijos, jausmų ir mąstymo raiška; menų – dailės, muzikos, judesio, vaidybos bei įprastos kasdienės veiklos – kalbėjimo, rašymo, skaičiavimo – kūrybiškumas).

Vadinasi, numatant ugdymo uždavinius prasminga rasti bendras idėjas, kurios leistų susieti socialinės, emocinės, fizinės ir pažinimo raidos galimybes, t. y. siekti ugdymo vientisumo. Prasmingos jungtys (tarp jausmų ir mąstymo, vaiko ir pasaulio, vidaus ir išorės, pastovumo ir kaitos ir pan.) padeda vaikui atrasti įvairias ugdymosi galimybes ir eiti unikaliu savo raidos keliu.

Ugdymo tikslo, uždavinių, ugdymo turinio ir pedagoginių technologijų ryšio atskleidimas

Ikimokyklinio ugdymo programa turi būti vientisa, atskiros programos dalys turi derėti tarpusavyje. Todėl ugdymo turinys, metodai bei ugdymo priemonės parenkami remiantis programos tikslais ir uždaviniais. Tokia turinio pagal ugdymo tikslus ir uždavinius atranka padėtų išlaikyti jų tarpusavio sąsajas, išvengti klaidų, pavyzdžiui, kai ugdymo uždaviniai paryškina vienus prioritetus, o ugdymo turinys, metodai ir būdai – kitus.

Antai iškėlus uždavinį skatinti vaiko poveikį ugdymo aplinkai, praktikuojamos tokios ugdymo technologijos, kaip tarimasis su vaiku dėl aplinkos keitimo, vaikų „minčių lietus“, ką ir kaip vaikas norėtų veikti šiandien, bendri vaikų, tėvų ir pedagogų projektai ir kt. Kartu numatoma, kokią patirtį turėdamas vaikas galėtų daryti poveikį aplinkai (piešti savo „svajonių grupę“, kurti grupės planus, modelius), taip pat grupės keitimas pagal vaikų idėjas.

Tuo tarpu iškėlus uždavinį – gerbti gyvybę, plečiamas vaiko supratimas, kas gyva, kas negyva, kokių įvairių gali būti gyvybės formų, kokių sąlygų reikia gyvybei tarpti, kaip ją saugoti, globoti. Šiam ugdymo uždaviniui ir turiniui įgyvendinti palankiausios pedagoginės technologijos yra įprastas stebėjimas, stebėjimas pro didinamąjį stiklą ar mikroskopą, eksperimentavimas, sudarant skirtingas augalų augimo sąlygas; išvykos į zoologijos sodą, zoomuziejų, botanikos sodą, mišką ir kt.; informacijos ieškojimas enciklopedijose ir kt.

Ugdymo tikslų ir uždavinių formulavimo procesas

Ugdymo tikslų ir uždavinių numatymas – svarbiausias ugdymo programos sudarymo žingsnis. sunkumų patiriama, kai ugdymo tikslai ir uždaviniai formuluojami tinkamai nesuvokus ugdymo siekių, t. y. neišsiaiškinus, ko norima pasiekti įstaigos ugdymo programa ir kaip to bus siekiama. Išsiaiškinti tikslą gali padėti diskusijos, kuriose keltini šie klausimai:

- Kokios vaiko pažangos tikisi įstaiga per programoje numatytą ugdymo laiką?
- Kokią pažintinę, kalbinę, kultūrinę, socialinę, meninę ir kt. vaiko patirtį garantuos programa?
- Kokių vertybių (tautinių, religinių, dvasinių, materialinių ir kt.) puoselėjimą laiduos programa?
- Ką įstaiga darys, kad būtų garantuojama numatyta vaiko pažanga?
- Kaip įstaiga laiduos vaikų pažangą?

Išsiaiškinus, ko ir kaip bus siekiama, formuluojami ugdymo tikslai ir uždaviniai.

Ar ugdymo tikslas ir uždaviniai suformuluoti tinkamai, pedagogai gali pasitikrinti keldami sau tokius klausimus:

- Ar kiekvienam bendruomenės nariui suprantami ugdymo tikslas ir uždaviniai?
- Ar ugdymo tikslas ir uždaviniai atitinka realias įstaigą lankančių vaikų galimybes? Ar pagal numatytus tikslus ir uždavinius realu pasiekti įvairiapusę vaikų pažangą?
- Ar ugdymo tikslas ir uždaviniai orientuoti į vaikų poreikius bei interesus?
- Ar remiantis tikslais ir uždaviniais galima numatyti konkrečias idėjas ir priemones vaikų veiklai?
- Ar ugdymo tikslas ir uždaviniai atitinka tėvų ir regiono bendruomenės lūkesčius, steigėjo galimybes?
- Ar remiantis tikslais ir uždaviniais galima vertinti vaiko pažangą bei numatyti ugdymo perspektyvas?

Jeigu atsakymai rodo, kad ugdymo tikslas ir uždaviniai suformuluoti nepakankamai aiškiai, juos reikia tobulinti.

5. Jeigu norėtumėte sužinoti daugiau!

Papildoma informacija:

užsienio šalių ikimokyklinio ugdymo programų tikslų ir uždavinių analizė

Didžiojoje Britanijoje ikimokyklinio ugdymo tikslai apibrėžiami akcentuojant vaiko asmenybės ugdymą: „Ikimokykliniu ugdymu siekiama sudaryti pagrindus visam tolesniam ugdymuisi, paremiant, puoselėjant, skatinant ir plėtojant vaiko:

- ✓ asmenybinių, socialinę ir emocinę gerovę;
- ✓ teigiamą ugdymosi nuostatą ir motyvaciją;
- ✓ socialinius įgūdžius;
- ✓ dėmesio ir susikaupimo įgūdžius;
- ✓ kalbą ir bendravimą;
- ✓ skaitymą ir rašymą;
- ✓ matematikos pradmenis;
- ✓ pasaulio pažinimą;
- ✓ fizinį vystymąsi;
- ✓ kūrybiškumo plėtojimąsi.“ (Curriculum guidance for the foundation stage, 2000, 8–9 p.).

Švedijos ikimokyklinio ugdymo tiksluose nusakoma ir ikimokyklinių įstaigų paskirtis, ir vaiko asmenybės ugdymo tikslai.

Paskirtis ir tikslai formuluojami šioms sritims:

- ✓ Dorinės normos ir vertybės.
- ✓ Vystymasis ir ugdymas.
- ✓ Vaiko poveikis ugdymo aplinkai.
- ✓ Ikimokyklinės institucijos ir šeima.
- ✓ Ikimokyklinių institucijų, mokyklų ir pomokyklinės veiklos centrų bendradarbiavimas.

Pavyzdžiui, sričiai „Dorinės normos ir vertybės“ formuluojama tokia ikimokyklinių institucijų paskirtis ir tikslai: „Ikimokyklinio ugdymo paskirtis – aktyviai ir kompetentingai skatinti vaikus ugdytis supratimą apie visuomenės demokratines vertybes bei jas priimti.

Ikimokyklinėje įstaigoje siekiama, kad kiekvienas vaikas ugdytųsi:

- ✓ atvirumą, pagarbą, solidarumą ir atsakomybę;
- ✓ gebėjimą suprasti tai, kas svarbu kitam, ir pasirengimą padėti kitam;
- ✓ gebėjimą atrasti, apmąstyti, turėti savo nuomonę ir remtis ja sprendžiant etines dilemas ar svarbius kasdienio gyvenimo klausimus;
- ✓ supratimą, kad visi žmonės yra lygūs, nepaisant lyties, socialinės ar etninės priklausomybės;
- ✓ gerbti visas gyvybės formas ir rūpintis supančia aplinka.“ (Curriculum for pre-school, 1998, 12–13 p.).

Prancūzijos ikimokyklinio ugdymo tikslai apibrėžiami taip:

- ✓ „ugdyti vaiko gebėjimą išreikšti save, suvokti meną, gebėjimą gyventi greta kitų, lavinti rankas, paruošti jį mokymuisi mokykloje;
- ✓ ugdyti visas vaiko galias, skatinant jo asmenybės tapsmą ir galimybę patirti sėkmę pradinėje mokykloje bei vėlesniame gyvenime.“ (Pre-School Education in the European Union, 1995, 101 p.).

Vokietijos ikimokyklinio ugdymo „svarbiausias tikslas – padėti vaikui tapti atsakinga asmenybe, išsiugdžiusia socialinę kompetenciją“. Pabrėžiama vaiko globa, ugdymas ir brandinimas. „Ikimokyklinių įstaigų paskirtis – pratęsti ir praturtinti ugdymo šeimoje tradicijas, kompensuoti skirtingos ugdymo aplinkos sąlygotus raidos netolygumus, sudarant optimalias galimybes vaiko vystymuisi ir ugdymui. Vaiko fizinių, protinių, emocinių ir socialinių galių skleidimasis skatinamas per žaidimą ir kitą veiklą, vaikams gyvenant grupėje. Dar vienas priešmokyklinių grupių tikslas – palengvinti vaikų perėjimą į mokyklą.“ (Pre-School Education in the European Union, 1995, 82 p.).

Graikijoje ikimokyklinio ugdymo paskirtis – „skatinti fizinę, emocinę, socialinę ir intelektualinę vaiko raidą, rengiant jį pradinei mokyklai. Svarbu skatinti psichomotorinę koordinaciją; intelektualinę raidą; plėsti ir turtinti vaikų patyrimą per sąlytį su gamta ir aplinkiniu pasauliu; ugdyti bendravimo gebėjimus, laiduojant harmoningą socialinę integraciją; skatinti iniciatyvumą tikslingai pritaikytoje aplinkoje; ugdyti supratingumą ir kūrybinę saviraišką žodžiu, rašytine ir vaizdine forma, ypač kalbos, matematikos ir menų srityse“. (Pre-School Education in the European Union, 1995, p. 88–89).

1995 metais Europos komisija pažymėjo šiuos tokius bendrus dėsningumus formuluojant ugdymo tikslus Europos valstybėse (Pre-School Education in the European Union, 1995, 60 p.):

- ✓ „tiksluose derinami vaiko socialinės ir pažinimo raidos aspektai;
- ✓ pabrėžiamas ypač glaudus šeimos ir įstaigų bendradarbiavimas, tėvų įtraukimas į ugdymo procesą;
- ✓ pabrėžiamas vaiko pasirengimas sklandžiai pereiti iš ikimokyklinės į pradinę ugdymo pakopą bendradarbiaujant ikimokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogams;
- ✓ ugdymo uždaviniai apibrėžia panašias vaikų veiklos rūšis: psichomotorinę veiklą, žodinę raišką ir komunikaciją, gamtamokslinę, meninę ir estetinę veiklą, matematiką, integruotą į visą ugdymo turinį.“

1999–2000 metais Europos komisija teigė, kad „visų valstybių vaiko ugdymo tikslai formuluojami labai bendrais terminais, dažniausiai parenkami vaiko asmenybės skleidimąsi apibrėžiantys žodžiai: raida, autonomija, atsakomybė, gerovė, savigarba, pilietiškumas, pasirengimas mokyklai ir būsimam ugdymuisi ir kt.“

Daugelis valstybių, apibūdindamos ugdymo tikslus, pabrėžia bendradarbiavimo su šeima svarbą. Dažniausiai vartojami terminai: bendravimas, informacija, supratimas, bendradarbiavimas, dialogas, parama, pagalba, dalyvavimas, tėvų įtraukimas į projektus, ugdymo procesą, tęstinumas, sąsajos ir kt.“ (Key data on education in Europe, 2000, 57 p.)

Nacionalinėse Lietuvos ikimokyklinio ugdymo programose numatyti ugdymo tikslai atitinka bendras Europos ikimokyklinio ugdymo tendencijas.

1.4. kaip modeliuoti PROGRAMOS UGDYMO turinį

Šiame skyrelyje:

- apibrėžiama ikimokyklinio ugdymo turinio samprata ir nurodomos sudedamosios jo dalys;
- pateikiama patarimų, kaip nusistatyti konkrečios programos ugdymo turinio sudarymo principus ir kaip juos taikyti;
- pateikiama pasiūlymų, kaip išdėstyti, sisteminti, grupuoti, modeliuoti ugdymo turinį;
- nurodomi veiksniai, sąlygojantys ugdymo turinio atranką ir sudarymą;
- apibrėžiami ugdymo turinio tinkamumo kriterijai;
- atskleidžiama ugdymo turinio ir vaikų bei tėvų poreikių atitiktis;
- apibūdinamas ugdymo turinio ryšys su ugdymo tikslais, uždaviniais, principais, metodais ir būdais, priemonėmis bei aplinka;
- pateikiama užsienio šalių ugdymo turinio modeliavimo pavyzdžių;

Ikimokyklinio ugdymo(si) turinio samprata

Ugdymo(si) turinys šiuo metu suprantamas gana įvairiai. **Nauja ugdymo(si) turinio sampratoje yra tai, kad išskiriami du ugdymo(si) turinio lygmenys: numatomas ir įgyvendintas ugdymo turinys.** Numatomas ugdymo turinys – tas, kuris teikiamas ugdymo programose, metodinėse rekomendacijose, vaikams skirtose ugdymo medžiagoje (žaislai, vaikų literatūra ir kt.). Įgyvendintas ugdymo turinys – tai, kas iš numatyto ugdymo turinio tapo vaiko savastimi, t. y. vaiko susidarytos vertybinės nuostatos, įgyti gebėjimai, žinios ir patirtis.

Jeigu tarp numatyto ir įgyvendinto ugdymo(si) turinio atotrūkis nedidelis, vadinasi, ugdymo kokybė nebloga. Tai rodo, kad yra numatytas realus ir efektyvus ugdymo turinys, kuris sėkmingai įgyvendinamas ugdymo institucijoje.

Didelis atotrūkis tarp numatyto ir įgyvendinto ugdymo turinio rodo nepakankamą ugdymo kokybę. Reikėtų pasitikrinti, ar numatytas ugdymo turinys nėra per daug ambicingas, ar jis atitinka vaikų galimybes, ar jis nėra per daug vienpusiškas, siauras, ar jis skatina vaiko raidą. Gali būti, kad tinkamai numatytas turinys yra prastai įgyvendinamas – pasirenkami netinkami metodai, ugdymo aplinka skurdi arba perkrauta, pedagogai per daug dominuoja arba ugdymo procesas per daug stichiškas ir kt.

Strateginės ugdymo turinio kryptys paprastai numatomos valstybės; kai kurie regionai taip pat turi numatę prioritėtines ugdymo kryptis (pavyzdžiui, socialinės atskirties šeimų prevencinis vaikų ugdymas, valstybinės kalbos ugdymas kalbiniu atžvilgiu mišriuose regionuose ir kt.). Ugdymo turinio kryptis gali siūlyti pedagogus rengiančios ir jų kvalifikaciją tobulinančios institucijos, socialiniai partneriai ir visuomeninės organizacijos, tačiau galutinai ugdymo turinys modeliuojamas ugdymo institucijose. Taigi ugdymo įstaigoms tenka didžiausia atsakomybė už numatomo ir įgyvendinto ugdymo turinio kokybę.

Įgyvendinto ugdymo(si) turinio, susidedančio iš vaiko ugdymosi patirčių sekų, samprata išplečia požiūrį į tai, kas sudaro ugdymo turinį. Jeigu klasikinėje ugdymo sampratoje ugdymo turinys apibrėžiamas vien tik kaip mokymo turinys, tai šiuolaikinėje sampratoje ugdymo(si) turinys suprantamas kaip turinio, metodų, ir aplinkos visuma.

Vaiko ugdymosi patirčių sekas laiduoja:

Ugdymo(si) turinys – ką vaikas ugdosi, kokias vertybines nuostatas, gebėjimus, žinias ir patirtį įgyja veikdamas (žaisdamas, judėdamas, bendraudamas ir kt.), pažindamas bei kurdamas.

Ugdymo(si) metodai – kaip vaikas ugdomas, ugdosi.

Ugdymo(si) struktūros – mikroaplinka (grupės vaikų bei auklėtojų santykiai, patirtis ir kt.) pasirinkta metodinė sistema (pavyzdžiui, Reggio Emilia vaiko kūrybiškumo ugdymo metodinė sistema), socialinės įtakos (vaiko ir šeimos kultūrinė aplinka ir kt.).

Įgyvendintas ugdymo(si) turinys – tai ugdymo(si) procese susiliejęsi asmeninė vaiko patirtis iš namų aplinkos ir pagal įstaigos programą numatyta įgyti patirtis.

Kita vertus, rengiant konkrečios ikimokyklinės įstaigos vaikų ugdymo programą modeliuojamas tik numatomas ugdymo turinys, kuriame tik iš dalies atsispindi asmeninė vaikų patirtis, nes neįmanoma iš anksto žinoti, kokie vaikai ir su kokia patirtimi ateis į įstaigą.

Galimos ikimokyklinio ugdymo(si) turinio sudedamosios dalys

Ugdymo(si) turinys – į vaiko kompetencijų (vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir patirties) ugdymą(si) orientuota tematika bei problematika, vaiko veiksenos bei veikla, jo pasaulio pažinimo ir saviraiškos būdai, ugdymosi medžiaga.

Suprasti, kas yra ugdymo(si) turinys, pedagogui gali padėti šis praktinis paaiškinimas: „*Ugdymo(si) turinys – tai, ką siūlo vaikas ir ką siūlome vaikui, kad jis ugdytųsi numatytas vertybes, gebėjimus, įgytų būtiną gyvenimišką patirtį*“. Ką vaikams, orientuodamasis į darbo patirtyje išryškėjusius bendruosius vaikų poreikius, pasiūlys pedagogas, galima numatyti iš anksto, o kokią patirtį į grupę atsineš konkretus vaikas, atsiskleis tik ugdymo(si) proceso metu. Todėl iš anksto sudaryto ugdymo turinio negalima laikyti baigtiniu, jis turi būti suprantamas kaip vaiko patirčiai atviras turinys ir nuolat pildomas bei keičiamas jį įgyvendinant.

Sudedamosios ugdymo(si) turinio dalys

■ Ugdytinos kompetencijos – tai vertybinės vaiko nuostatos, gebėjimai, žinios ir patirtis. ***Ugdytinos kompetencijos yra gairės, orientyrai, kurie padeda numatyti vaiko ugdymui(si) būtiną turinį.*** Kita vertus, sudarant ugdymo turinį nepakanka vien detalizuoti ugdomas vaiko kompetencijas. Svarbu atskleisti, ką siūlysime vaikui, kad jis ugdytųsi šias kompetencijas.

Pavyzdžiui, Didžiosios Britanijos nacionalinėje ikimokyklinio ugdymo programoje (2000) lygiagrečiai nurodomos ugdomos vaiko kompetencijos ir turinys, kuris jas padeda ugdyti(s). Šiuo atveju turinys formuluojamas kaip vaiko veikla. Veikla aprašyta apibendrintai, apibūdinamos svarbiausios galimos vaiko veiksenos, konkrečių veiklos idėjų nepateikiama.

KOMPETENCIJOS: pažinimo kompetencija	TURINYS Ką galėtų veikti vaikas?
Gebėti naudotis įrankiais bei priemonėmis dirbant, konstruojant, kuriant.	Veiklai naudoti įvairius įrankius bei priemones: kljus, žirkles, peiliuką, steką, plaktuką, atsuktuvą, liniuotę ir kt. Išbandyti techninius pasaulio pažinimo būdus – ką nors sujungti (suklijuoti, sulipdyti, sunerti, supinti, susukti, sukalti ir kt.), atskirti (atplėšti, nukirpti, nupjauti, išardyti, atsukti ir kt.), matuoti.

- Viena iš aiškiausių ugdymo turinio sudedamųjų dalių – vienos ar kitos ugdymo srities **tematika bei problematika**.

Pavyzdžiui, vaiko socializacijai skatinti gali būti numatyta tokia **tematika**: „Kaip žmonės gyveno anksčiau ir kaip gyvena dabar?; Kaip jie dirba, bendrauja, įveikia sunkumus?; Kokį poveikį daro aplinkai ir kaip aplinka veikia juos pačius?“ ir t. t.

Tematikos nereikėtų painioti su konkrečiomis temomis, kurios numatomos planuojant ir konkretinant ugdymo procesą grupėje. Tematika turėtų būti apibendrinta, kad liktų erdvės ją detaliuoti, numatant įvairias konkrečias temas.

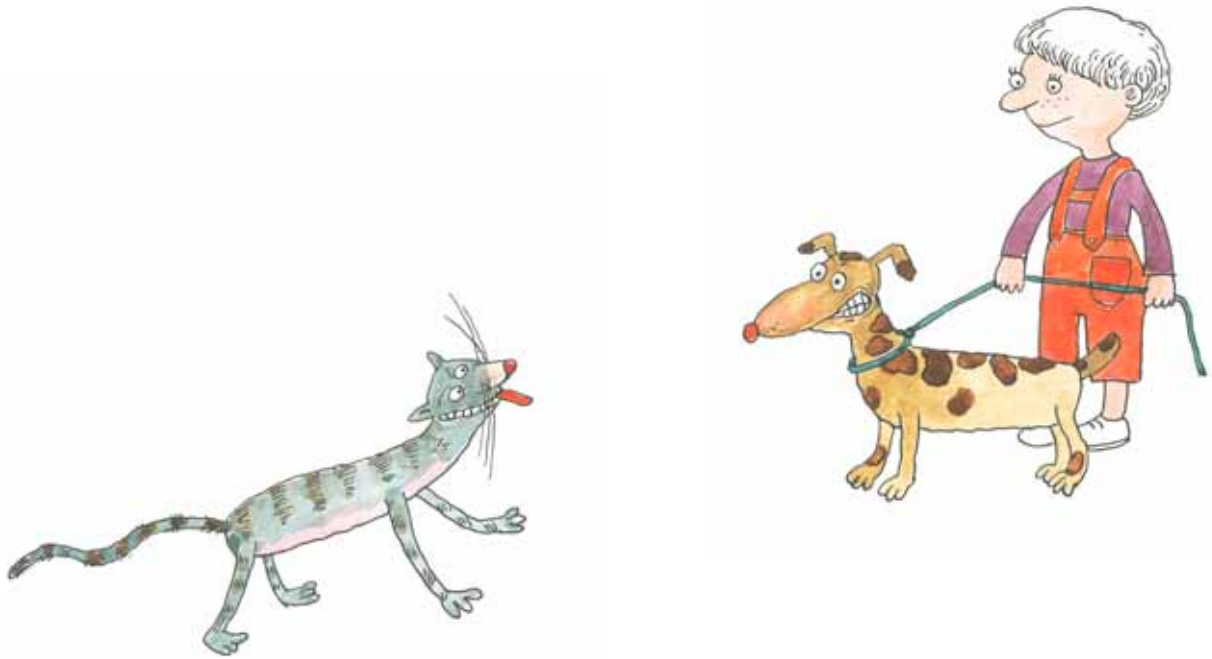
Pavyzdžiui, plečiant vaiko supratimą apie tai, kaip žmonės gyvena dabar ir kaip gyveno anksčiau, gali būti numatytos tokios temos: „Dabar ir seniau“; „Mano šeimos istorija“; „Kaip žaidžiu aš?“; „Kaip žaidė mano seneliai“ ir t. t.

Pasirenkamas temas lemia konkreti grupės situacija, vaikų interesai, kalendorinis laikotarpis ar kitos aplinkybės.

- Sudarant ugdymo turinį galima numatyti tokius **klausimus**, kuriuos suprasti, tirti ir spręsti būtų naudinga vaikams. Nagrinėtinus klausimus gali padiktuoti gyvenimo grupėje ir bendruomenėje aktualijos, gali pasiūlyti tėvai ir kiti suaugusieji.

Pavyzdžiui, auginti ir globoti gyvūnelį (vaikų iškelta problema); vaiko nuostatų ir gebėjimo pačiam riboti televizoriaus žiūrėjimo laiką (tėvų iškelta problema); nepakankamas vaikų domėjimasis knygomis (pedagogų iškelta problema); tradicinių švenčių patrauklumo vaikui didinimas, įveikiant žavėjimąsi komercijos atstovų populiarinamomis kitų šalių šventėmis (bendruomenės iškelta problema).

■ Dar viena galima ugdymo turinio sudedamoji dalis – tai iš anksto numatytos, sugrupuotos vaiko **veiksenos bei veikla**. Pedagogas apmąsto, ką veikdamas vaikas gali sėkmingai ugdytis programoje numatytas kompetencijas. Sudarant ugdymo turinį atrenkamos ne visos galimos veiksenos, bet pačios tikslingiausios, turinčios didžiausią ugdomąją vertę. Veiksenos bei veikla nedetalizuojama, kad liktų erdvės ją konkretinti, t. y. siūlyti konkrečias idėjas kasdienei veiklai. Taigi konkrečios idėjos taikomos planuojant vaikų veiklą, o ne sudarant ugdymo turinį.

Viena iš vaiko veiksenų – eksperimentavimas lytėjimu. Idėjų, ką gali veikti vaikas, gali būti įvairių: pavyzdžiui, vaikas gali liesti įvairios faktūros medžių žievę miške; gali užsimerkęs apčiuopinėti daiktus ir bandyti atspėti, ką liečia; pagulėti ant porolono, kilimo, medinių grindų, pagalvėlių, pripučiamo čiužinio, išbandydamas, kur minkšta, kur kieta, ir kt.

Veiksenos gali būti suformuluotos, apmąstant, ką turėtų daryti pedagogas, kad padėtų vaikui atrasti ir išbandyti skirtingas veiksenas ir įvairią veiklą, skirtą ugdytis programoje numatytas kompetencijas.

Pavyzdžiui, pedagogas numato ekologines išvykas, paskatindamas vaikus stebėti, aiškintis, diskutuoti, tvarkyti, gražinti, globoti, atlikti eksperimentus, vykdyti akcijas.

Konkrečios vaikų veiklos idėjos detaliau atskleidžiamos savaitės planuose, bet ne programoje.

Pavyzdžiui, planuodamas ugdymo procesą, pedagogas kartu su vaikais gali sumanyti daugybę konkrečių idėjų: per mikroskopą stebėti vandens lašą; nupiešti aplinkosaugos tema plakatą; sukurti projektą, kaip išradimai, kūrybiškai panaudoti atliekas, ir kita.

- Dar viena labai reikšminga galima ugdymo turinio sudedamoji – **vaiko pasaulio pažinimo ir saviraiškos būdai**. Programos ugdymo turinyje verta numatyti įvairius vaiko pasaulio pažinimo ir saviraiškos būdus.

Pavyzdžiui, matematinį raštingumą vaikas ugdo sprenddamas matematinį mąstymą skatinančias užduotis ir klausimus, tyrinėdamas priežasties ir pasekmės ryšius (lietus ir lietsargis; liga ir gydytojas ir pan.), ieškodamas sąsajų tarp gamtos reiškinių ir matematinės jų išraiškos (daiktas ir jo formą atitinkanti geometrinė figūra), vaizduodamas aplinką matematiniais simboliais (grafikais, sekomis, skaičiais, dydžiais ir pan.).

- Tinkama ugdymo turinio sudedamoji gali būti ir **ugdymo medžiaga** (pavyzdžiui, muzikos kūrybinių repertuaras, įvairaus stiliaus dailės kūriniai; įvairios formos informaciniai tekstai).

Pavyzdžiui, pedagogas gali numatyti skaityti ir aptarti skirtingo stiliaus, žanro, turinio literatūros kūrinius, garantuodamas įvairiapusį vaiko ugdymą(si).

Ugdymo turinys gali būti sudarytas iš kelių ar net visų išvardytų turinio sudedamųjų dalių. Kurios sudedamosios dalys svarbesnės, priklauso ir nuo ugdymo srities. Pavyzdžiui, sudarant vaiko pažinimo plėtojimo turinį, aktualu detalizuoti tematiką, vaiko veiksenas, vaiko pasaulio pažinimo būdus, tuo tarpu fiziniam vaiko ugdymui aktualiau numatyti ne tematiką, bet veiksenas ir saviraiškos judesiu būdus.

Galimi ugdymo turinio modeliavimo variantai

Kiekviena ugdymo įstaiga gali pasirinkti savitą ugdymo turinio modelio sudarymo būdą.

- Ugdymo turinys į skyrius gali būti dėliojamas pagal **kompetencijų sritis**. Pavyzdžiui, gali būti atrenkamas turinys, skirtas sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo, meninei bei socialinei kompetencijai ugdytis.

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA	TURINIO SRITIS	VAIKO VEIKSENOS
Gerbia draugus ir suaugusiuosius. Derina su kitais savo norus ir veiksmus.	Pažinimas	Tyrinėja, kuo žmonės panašūs ir kuo skiriasi.
	Kalba ir bendravimas	Vaikas tariasi dėl taisyklių ir stengiasi jų laikytis.
	Menai	Drauge su kitais kuria meninius projektus.

- Ugdymo turinys gali būti struktūrinamas **pagal vaiko poreikius**. Pavyzdžiui, gali būti išskirti šie vaikui aktualūs poreikiai: saugumo, aktyvumo, žaidimo, bendravimo, pažinimo, judėjimo, saviraiškos ir pripažinimo.

VAIKO POREIKIAI	UGDYTINOS KOMPETENCIJOS	VAIKO VEIKSENOS
Pripažinimo	Geba bendrauti, atsiskleisti.	Pasiūlo ką nors veikti kartu, tariasi, dalijasi, turi nuomonę, vertina kitų dėmesį.

- Ugdymo turinys gali būti grupuojamas pagal **vaiko veiklos sritis**. Svarbiausios vaiko veiklos sritys – žaidimas, pažintinė-tiriamoji veikla, meninė veikla ir judėjimas.

VAIKO VEIKLA	UGDYTINOS KOMPETENCIJOS	VAIKO VEIKSENOS
Žaidimas	Geba būti šalia ir drauge su kitais.	Žaidžia vaizduotės žaidimus. Tariaisi dėl vaidmenų. Kuria žaidimo aplinką.

- Turinys gali būti skirstomas pagal **ugdymo sritis**. Išskiriamos socialinio, emocinio, fizinio, pažinimo ir kalbos raidos sritys.

UGDYMO SRITYS: KALBA	UGDYTINOS KOMPETENCIJOS	VAIKO VEIKSENOS
Rašytinė kalba	Domisi knygomis	Varto, žiūrinėja knygas. Aiškinasi žodžių reikšmes. Domisi iliustracijomis. Atpažįsta besikartojančius simbolius, ženklus ir t. t.

- Struktūros pagrindu gali būti turinio **sritis**. Dažniausiai išskiriamos šios turinio sritys: kalba, matematika, socialiniai mokslai, gamtos mokslai, menai bei technologijos.

MATEMATIKA	UGDYTINOS KOMPETENCIJOS	VAIKO VEIKSENOS
Skaičiavimas	Geba logiškai mąstyti.	Sudaro daiktų sekas, juos rūšiuoja, grupuoja, matuoja, lygina ir pan.

- Ugdymo turinys gali būti sudaromas atsižvelgiant į **aplinkos (veiklos centrai, kampeliai, erdvės, gamtinės ir kultūrinės vietos) ypatumus**. Svarbu, kad būtų atsižvelgiama į konkrečios ugdymo įstaigos aplinką.

Vienos įstaigos ugdymo turinys gali būti planuojamas atsižvelgiant į šias turimas sąlygas: baseiną, ekologinį takelį, parką, muziejų, kiemo ir grupės erdves. Tuo tarpu kita įstaigą ugdymo turinį gali sudaryti pagal visai kitas aplinkos sąlygas: mišką, malūną, daržą, sodą, įstaigos kiemo ir grupės erdves.

ERDVĖ/VIETA	UGDYTINOS KOMPETENCIJOS	VAIKO VEIKSENOS
Muziejus	Domisi muziejiniais daiktais	Žiūrinėja, klausinėja, klausosi aiškinimo, komentuoja ir kt.

- Ugdymo turinys gali būti **projektinės struktūros**. Sudarant projektinį ugdymo turinį numatomi ilgalaikiai (mėnesio ir ilgesni) projektai, apimantys plačias ugdymo sritis.

Pavyzdžiui, projektas „Aš“ (mano kūnas, mano jausmai, mano pojūčiai, mano šeima, mano draugai, mano augintiniai, mano mėgstamiausi žaidimai, spalvos, išvykos ir kt.).

- Ugdymo turinys gali būti grupuojamas **pagal temas**. Ugdymo turinį pateikiant temomis – panašiai kaip ir projektais – numatomos ilgalaikės, skirtos dideliems turinio blokams, temos.

TEMA	UGDYTINOS KOMPETENCIJOS	VAIKO VEIKSENOS
Mano žaidimai	Geba žaisti stalo (žr. veiksenas), vaidmeninius, judriuosius, vaizduotės, kompiuterinius, statybinius žaidimus. Geba įsitvirtinti kaip išradingas lyderis.	Meta kauliuką, skaičiuoja langelius, grupuoja, rūšiuoja, dėlioja, aiškinasi taisykles ir jų laikosi, mokosi laimėti ir pralaimėti.

- Ugdymo turinys sudaromas **remiantis teorine samprata**. Pavyzdžiui, programos sritys gali būti išskirtos pagal H. Gardnerio intelektų teoriją. Tokia programa turėtų aštuonias ugdymo turinio sritis: kalbinę, loginę, erdvinę, muzikinę, ekologinę, tarpasmeninę, asmeninę, kūniškojo intelekto.

Kaip patikrinti,
ar ugdymo(si) turinys
yra tinkamas

Sudarę ugdymo(si) turinį, pedagogai gali patys įvertinti jo tinkamumą, atsakydami į šiuos klausimus:

1. Ar ugdymo turinys orientuotas į vaiko poreikius, interesus, galimybes bei patirtinį ugdymąsi.
2. Ar ugdymo turinys atitinka valstybės, tautos, vietos bendruomenės ir ugdymo įstaigos prioritetus.
3. Ar ugdymo turinys pasižymi vertybių, gebėjimų ir žinių darna.
4. Ar turinys visuminis, nedalykinis.
5. Ar iš ugdymo turinio galima atpažinti, kokio amžiaus vaikams jis skirtas (ne per daug bendras, bet ir ne per daug detalizuotas).
6. Ar aiški ugdymo turinio struktūra (atskirų turinio sričių dėstymo logika, kompetencijos ugdymo logika ir kt.).
7. Ar nėra atotrūkio tarp numatyto ir įgyvendinto ugdymo(si) turinio.
Jei remiantis atsakymais paaiškėja, kad ugdymo turinys turi trūkumų, jį būtina tobulinti.

1.5. kaip parinkti IKIMOKYKLINIO UGDYMO(si) technologijas

Ikimokyklinio ugdymo(si) organizavimo formos s a m p r a t a

Ugdymo(si) organizavimo forma – tai tam tikra vidinė ugdymo(si) proceso organizavimo struktūra. Ikimokykliniame amžiuje pagrindinė vaikų ugdymo(si) organizavimo forma yra įvairi vaikų veikla. Tai gali būti *visos grupės, mažos vaikų grupelės arba individuali vieno vaiko veikla*. Pavyzdžiui, visos grupės veikla – „ryto ratas“, bendravimo, knygelių skaitymo valandėlė, atsipalaidavimo (meditacijos, poilsio) minutės, varžybos, ekskursijos, renginiai ir kt. Mažos vaikų grupelės veikla – vaikų žaidimai, bendri kūrybiniai darbai, eksperimentavimas, diskusijos, pedagogo ir specialistų (logope-

do, psichologo, kineziterapeuto ir kt.) bendravimas su keliais vaikais. Individuali veikla – savarankiška vaiko veikla ir žaidimai, individualus pedagogo ir kitų specialistų bendravimas su vaiku ir t. t.

Iki švietimo reformos darželyje buvo praktikuojamos pamokėlės, kurios šiuolaikiniame darželyje kaip ugdymo proceso organizavimo formos nepriimtinos.

Ugdymo(si) metodo, būdo ir technologijos s a m p r a t a

Ugdymo(si) metodas – tai pedagoginio poveikio vaikui ir vaiko poveikio pedagogui bei grupės vaikams būdų sistema, padedanti siekti ugdymo(si) tikslo ir uždavinių. Įvairių metodų paskirtis – padėti atsiskleisti vaikui, paskatinti jo saviraišką, siekti, kad numatytas ugdymo(si) turinys taptų vaiko savastimi. Pavyzdžiui, yra išskiriami kūrybiniai-interpretaciniai, modeliavimo, skatinimo-inicijavimo-motyvavimo, pagalbos-paramos ir kt. metodai.

Suprasti, kas yra ugdymo būdas, pedagogui gali padėti toks praktinis paaiškinimas: „*Ugdymo(si) būdas nusako, kaip siekiame plėtoti vaiko kompetencijas, kaip atliepiame į vaiko iniciatyvas, kaip priimame vaiko patirtį, kaip motyvuojame, įtraukiame, pasiūlome vaikui veiklą, kaip padedame tobulinti vaiko pasaulio pažinimo būdus, kaip kuriame aplinką, kaip atrenkame ir naudojame ugdymo medžiagą bei priemones*“.

Ugdymo(si) technologija – pasirinktos ugdymo filosofijos pagrindu sudaryta metodinių būdų sistema ugdymo(si) tikslams pasiekti. Pavyzdžiui, išskiriama vaiko ir pedagogo kūrybinės sąveikos technologija, spontaniškojo-situacinio ugdymo technologija, pavyzdžio technologija, ugdymo situacijų inicijavimo-turtinimo technologija, ugdančiosios aplinkos kūrimo technologija, terapinė technologija ir kt.

Akademinio mokymo technologijos, praktikuotos iki švietimo reformos, šiuolaikinio ugdymo procesui organizuoti nepriimtinos. (žr. „Ugdymo technologijos“).

6. Jeigu norėtumėte sužinoti daugiau!

Papildoma informacija:
siūlomos ugdymo technologijos

1. Ugdymosi skatinimas, sukuriant tinkamą aplinką:

- ✓ pedagogas sukuria grupėje jaukias atskiras erdves vaikų veiklai;
- ✓ skatina vaikus susikurti vietas žaidimams, veiklai;
- ✓ pripažįstama vaiko teisė rinktis veiklą, buvimo vietą, draugus, laisvai judėti iš vienos erdvės į kitą;

✓ taikomi vaikų dėmesio patraukimo žaislais ir priemonėmis būdai.

Šiuo atveju aplinka yra svarbiausias ugdymo veiksnys. Pedagogas vaikui daro poveikį, modeliuodamas aplinką, ją keisdamas, pritaikydamas, turtindamas, emociškai skatindamas vaiko norą pažinti aplinką. Teorinės šios technologijos ištakos – normatyvinė natūralaus brendimo teorija (A. Gesell ir kt., 2, p. 74). Esminis šios teorijos teiginys: vaikas vystosi, natūraliai bręstant jo nervų sistemai; pedagogui pakanka sukurti vaikui augti ir bręsti palankią aplinką.

Ši technologija taikoma laisvojo ugdymo filosofinei krypciai įgyvendinti.

Kita vertus, ji puikiai dera su kitomis šiuolaikinėmis ugdymo technologijomis, praturtindama poveikio būdų vaikui sistemą.

2. Ugdymas pavyzdžiu:

- ✓ pedagogas taiko įvairius vaiko dėmesio atkreipimo būdus;
- ✓ pedagogas žaismingai, išraiškingai ką nors veikia vaikų akivaizdoje, vaikams patrauklu pamėginti daryti tą patį;
- ✓ pedagogas pradeda kokią nors veiklą, vėliau ją savarankiškai tęsia vaikai;
- ✓ pedagogas kaip vaikų žaidimų ar veiklos partneris kartu dainuoja, vaidina, dalyvauja projektuose;
- ✓ pedagogas mimika, žodžiais, elgesiu, veiksmais modeliuoja tai, ką tikisi perduoti vaikams;
- ✓ tėvai skatinami dalyvauti ugdymo procese, kad vaikas turėtų galimybę mokytis iš jų patirties.

Tai autoritetinis ugdymas, kai pedagogas nori būti toks patrauklus vaikams, kad jie iš pagarbos ir susižavėjimo sektų jo pavyzdžiu. Minėtosios ugdymo technologijos idėjos galėtų būti kildinamos iš socialinės kognityvinės teorijos (Bandura, 2, p. 5). Teorijos kryptį iliustruoja nuostata, kad pedagogas yra vaiko veiklos ir elgesio modelis, vaikas mokosi jį mėgdžiodamas; kuo geresni vaiko pažinimo gebėjimai, tuo pastabesnis ir labiau įgudęs jis yra mėgdžiotojas; kuo laisvesnis vaikas, tuo dažniau mėgdžiodamas interpretuoja, modeliuoja, kuria, ieškodamas savito elgesio ir veiklos stiliaus, kūrybos braižo.

Nuo reprodukcinio demonstravimo-kartojimo šie būdai skiriasi tuo, kad vaikas turi laisvę bei teisę rinktis, darys ar nedarys tai, ką daro pedagogas ar bendraamžis. Be to, vaikas turi pamėgžioti pedagogą arba elgtis savaip; gali mėgdžioti tik tai, kuo žavisi, o ne tai, kas nuobodu ir nepatinka.

Ši technologija taikoma tada, kai ypač daug reikšmės teikiama pedagogo asmenybei, šiuo atveju pedagogas yra laikomas vaiko ugdymosi vadovu.

3. Kūrybinė vaiko ir pedagogo sąveika:

- ✓ pedagogas įtraukia vaikus į veiklą pasiūlydamas gerą idėją, temą, problemą, sumanyimą, ką būtų galima daryti, tirti; skatina vaikus interpretuoti, kurti, atrasti, tačiau nereglamentuoja vaikų veiklos žingsnių;
- ✓ pedagogas pastebi, gerbia, palaiko vaikų sumanymus, padeda juos išplėtoti, praturtinti;
- ✓ priimami bendri sprendimai, susitarimai dėl veiklos, bendraujama, bendradarbiaujama;
- ✓ užduodamas atvirus klausimus pedagogas netiesiogiai vadovauja vaikų ieškojimams, moko įveikti sunkumus, praturtina jų sumanymus.

Tokia abipusė sąveika leidžia būti aktyviems abiem ugdymo proceso dalyviams – ir vaikui, ir pedagogui. Šios technologijos teorinės ištakos – humanistinė savivokos ir saviraiškos teorija (A. Maslow ir C. Rogers, 2, p. 76), socialinė asmenybės raidos teorija (E. Erikson, 1, 49–66 p.), konstruktyvizmas (J. Piaget, 3), H. Gardnerio intelekto teorija (4) ir kt.

Ši technologija taikoma siekiant demokratiškų vaiko, pedagogo ir kitų ugdymo proceso dalyvių santykių; puoselėjant kultūros vertybes ir kt.

4. Spontaniškasis ugdymas:

- ✓ pedagogas pritaria bet kokiai vaiko veiklai, ją gerbia, laiko vertinga patirtimi;
- ✓ emociškai palaiko vaiko veiklą – pagiria, pasidžiaugia;
- ✓ ugdymui panaudoja netikėtai susidariusias situacijas;
- ✓ pasiūlo priemonių vaiko poreikiams ir interesams tenkinti.

Tai situacinis ugdymo būdas, kurio sėkmė labai priklauso nuo pedagogo pastabumo, lankstumo. Ji formavosi poreikių-motyvacijos ir humanistinės teorijos pagrindais (R. R. Sears ir kt. 2, p. 91).

Ši technologija taikoma siekiant pabrėžti vaiko vaidmenį ugdymosi procese (mūsų visuomenėje vaiko vaidmuo vis dar nepakankamai vertinamas). Taikoma kaip pagrindinė ugdymo kryptis, tačiau dar dažniau derinama kartu su kitomis technologijomis, siekiant kuo įvairesnių poveikio vaikui būdų.

5. Terapinis ugdymas:

- ✓ pedagogas taiko atsipalaidavimo būdus;
- ✓ taiko individualios paramos būdus;
- ✓ taiko pedagoginius džiaugsmo terapijos metodus;
- ✓ taiko pedagoginius žaidimo, menų terapijos metodus;
- ✓ padeda išmokyti įveikti sunkumus, spręsti problemas;
- ✓ taiko prevencinio ugdymo turinį ir metodus.

Taigi pedagogas taiko tokius ugdymo būdus, kurie stiprina vidines vaiko galias, didina atsparumą neigiamiems aplinkos poveikiams, padeda vaikui išmokyti įveikti sunkumus, skatina vaiką kreiptis į kitus pagalbos ir padėti kitiems.

6. Tiesioginis mokymas, t. y. akademinis ugdymas:

- ✓ pedagogas siūlo vaikams užduočių, kurios orientuotos į žinių perdavimą ir atkūrimą, o ne į vaiko gebėjimų ugdymą;
- ✓ siūlo tą pačią užduotį visai vaikų grupei, nesukuria pasirinkimo situacijos;
- ✓ pedagogas nurodo vaikui, kokia seka ir kaip atlikti kiekvieną užduoties žingsnį, nepalieka erdvės pačiam vaikui daryti atradimus, spręsti problemas, kurti;
- ✓ pedagogas pats demonstruoja, kaip visa atlikti.

Šiuo atveju pedagogas – „Didysis mokytojas“, o vaikams paliekama teisė tik tiksliai atlikti, ką nurodo ir demonstruoja pedagogas. Teorinės tiesioginio mokymo ištakos – behavioristinė instrumentinio išmokymo teorija (B. F. Skinner ir kt., 1, 127–139 p.). Šioje teorijoje teigiama, kad vaikas išmoksta to, ko jį moko pedagogas; ir tik nuo suaugusiojo priklauso, kokias savybes vaikas turės.

Šios ugdymo technologijos Lietuvos ikimokyklinio ugdymo institucijose taikyti nerekomenduojama, tačiau pedagogai tradiciškai taiko kai kuriuos būdus, nes nemažai pedagogų tuos būdus naudojo iki reformos. Svarbu, kad pedagogai išmokyti atpažinti būdus, kuriuos priskiriame tiesioginiam vaikų mokymui, ir patys bandytų juos keisti kitais, šiuolaikiniais.

Ugdymo(si) organizavimo technologijų parinkimas

Ugdymo(si) technologijų, t. y. tam tikrų ugdymo formų, metodų ir būdų, parinkimą lemia programos ugdymo filosofija. Įstaigos ikimokyklinio ugdymo(si) programoje gali būti nurodyta viena arba kelios prioritetinės ugdymo(si) technologijos, atitinkančios konkrečios institucijos pasirinktą ugdymo filosofiją. Ugdymas(is) gali būti grindžiamas dabartinę ugdymo(si) kryptį atitinkančių šiuolaikinių technologijų (kūrybinės vaiko ir pedagogo sąveikos, spontaniškojo ugdymo, ugdymo situacijų inicijavimo-turtinimo, ugdančiosios aplinkos kūrimo, pavyzdžio, terapinės ir kt.) sinteze. Visi šie išvardyti ugdymo(si) metodai, būdai, t. y. technologijos, leidžia įgyvendinti į vaiką ir jo kompetencijų plėtotę orientuotą ugdymo(si) programą.

UGDYMO TURINYS		
UGDYTINOS KOMPETENCIJOS	TEMATIKA, PROBLEMATIKA, VAIKO VEIKSENOS IR KT.	UGDYMO FORMOS IR BŪDAI
Pomėgis kurti, eksperimentuoti. Gebėjimas keistis patirtimi su kitais.	Dangus. Žemė. Gyvybė. Spalvos, jos tonų ir tekstūros taikymas kuriant meninius darbus. Natūralių gamtinių dažų išbandymas.	Siūlyti kūrybinius projektus kelių vaikų grupelėms. Paskatinti vaiką savo sumanymą pasiūlyti draugams ir atlikti keliese. Sudaryti kuo įvairesnių galimybių vaikui atsiskleisti per simbolius (kalba, dailė, muzika, vaidyba ir kt.).

Pavyzdys parengtas pagal Reggio Emilia ugdymo sistemą.

Lentelės skiltyje „Ugdymo formos ir būdai“ užrašyti pedagoginių technologijų pavyzdžiai atitinka Reggio Emilia ugdymo filosofiją ir turinį. Kūrybiniai projektai, kuriuos atlieka kelių vaikų grupelė, skatina juos bendrauti ir bendradarbiauti, t. y. suvokti ir išreikšti save sąveikoje „aš – kiti žmonės – daiktai – simboliai“ (socialinio konstruktyvizmo teorija grindžiama pedagoginė technologija).

Vaiko skatinimas save išreikšti, naudojantis įvairių simbolių sistemomis, yra kūrybiškumo pagrindas (kūrybiškumo ir kultūros teorijomis grindžiama pedagoginė technologija).

Sudarydami programą pedagogai gali aprašyti savo taikomas ugdymo technologijas, kurios sudaro **individualaus pedagoginio darbo stiliaus pagrindą**. Programoje gali būti glaustai pakoментuojami įstaigoje dažniausiai taikomi individualūs pedagoginio darbo stiliai.

Netradicinės pedagoginės metodinės sistemos taip pat turi savitas taikomas ugdymo technologijas. Pedagogai, sudarydami netradicinio ugdymo programą, turėtų glaustai aprašyti grupėse taikomus pagrindinius ugdymo metodus.

1.6 ugdančiosios aplinkos PRISTATYMAS IKIMOKYKLINIO ugdymo programoje

Ikimokyklinio ugdymo programoje trumpai pristatoma konkrečios ugdymo institucijos aplinka:

- ne tik materialinės sąlygos, bet ir mikroklimatas (emociniai vaiko su vaiku, vaiko su pedagogu, vaiko, tėvų ir pedagogo ir kt. santykiai);
- ne tik grupės, įstaigos, bet ir artimiausios gamtinės, socialinės, kultūrinės aplinkos ypatumai;
- ne tik konkrečios priemonės, įrengimai, bet ir aplinkos kūrimo, keitimo, funkcionavimo modeliai (natūralioji ir dirbtinė aplinka; pastovioji ir nuolat keičiama aplinka; pedagogų arba vaikų pertvarkoma aplinka; įprastoji ir netipinė aplinka ir kt.);
- skirta ne tik įprastos raidos vaikui, bet ir pritaikyta specialiųjų ugdymosi poreikių bei ypatingų gabumų vaikams.

Be to, reikėtų atskleisti, kaip aplinka atliepia skirtingo amžiaus vaikų poreikius. Kuriama tokia aplinka, kuri padėtų geriausiai įgyvendinti programoje numatytus ugdymo tikslus, uždavinius, turinį, be to, būtų palanki numatytooms ugdymo technologijoms taikyti.

2.

kaip vertinti

VAIKO PASIEKIMUS
ir pažangą

Vaiko pasiekimų vertinimas – būtina kokybiško ugdymo(si) proceso dalis. Kurdami įstaigos vaikų ugdymo(si) programą pedagogai būtinai turi apmąstyti, kokią ir kaip rinks informaciją apie vaikų daromą pažangą, kaip ją panaudos ugdymo(si) procesui tobulinti.

Šiame skyrelyje:

- pateikiama vaiko pasiekimų vertinimo samprata ir prasmė;
- aptariami galimi vaiko pasiekimų požymiai, kriterijai;
- pateikiama užsienio šalių vaiko pasiekimų vertinimo pavyzdžių;
- atskleidžiami vaiko pasiekimų vertinimo proceso ypatumai;
- apžvelgiami vaiko pasiekimų pokyčių fiksavimo ir dokumentavimo variantai;
- komentuojamas informavimo apie vaiko pasiekimus tikslingumas ir specifika;
- atskleidžiama, kaip reflektuoti vaiko pasiekimų ir ugdymo perspektyvų sąsajas.

Vaiko pasiekimų vertinimo samprata ir prasmė

Vaiko pasiekimai – tai gyvenimo ir ugdymo(si) realybėje įgytos kompetencijos (vaiko vertybinės nuostatos, gebėjimai, supratimas, patirtis). Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas. Vertinimas padeda pedagogams, dirbantiems pagal ikimokyklinio ugdymo programą, analizuoti ugdymo instituciją lankančio vaiko pasiekimų kaitą.

Vaiko pasiekimų vertinimo tikslai:

- pažinti vaiką, jo individualybę;
- išsiaiškinti vaiko ugdymo(si) ypatumus ir mokymo(si) stilių;
- nustatyti pasiekimų lygį ir daromą pažangą;
- numatyti vaiko ugdymo(si) perspektyvas, kryptingai siekti programoje iškeltų tikslų;
- pritaikyti ugdymo(si) procesą vaikų grupės ir kiekvieno vaiko poreikiams bei galimybėms.

Visi šie tikslai tarpusavyje susiję ir vienas kitą papildo, padeda pedagogams siekti ugdymo(si) kokybės.

Vertinimas turi būti atliekamas taip, kad garantuotų vaiko gerą savijautą ir skatintų ugdy-
mą(si), t. y. kad:

- padėtų vaikui išgyventi sėkmės jausmą;
- paskatintų elementariai reflektuoti savo turimus gebėjimus;
- padėtų suvokti, kaip kinta gebėjimai per tam tikrą laiką (per metus, per kelerius metus);
- motyvuotų ugdytis, įveikti kliūtis.

Vertinimas turėtų būti *planuojamas*, t. y. pedagogai iš anksto turėtų numatyti, ką, koku tikslu, kada ir kaip vertins.

Kokybiškas vertinimas – *nenutrūkstamas, grįžtamasis*. Siekiant nustatyti vaiko pažangą nepa-
kanka vienkartinio vertinimo. Informacija renkama ir analizuojama pagal skirtingus metodus ir
būdus, kurie išdėstomi tam tikrais etapais. Ikimokykliniame amžiuje neformalus vertinimas taiko-
mas dažniau nei formalus.

Informatyviausias vertinimas – *visuminis*. Vertinami atskirų ugdyto sričių (pavyzdžiui, sociali-
nės, kultūrinės ir gamtinės aplinkos pažinimas, kalba, dailė, muzika, vaidyba, kūno kultūra ir kt.)
pasiekimai.

Pavyzdžiui, gali būti vertinami šie vaiko rašytinės kalbos pasiekimai:

- žino, kad knygos turi pavadinimą, autorių, puslapius, iliustracijas, kad kny-
gose rašoma apie vaikus, suaugusiuosius, gyvūnus ir kt.;
- kopijuoja, rašinėja, piešia ženklus, raideles, skaitmenis;
- atpažįsta parašytą savo vardą, vieną kitą raidę arba žodį.

Pedagogas neturėtų vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo tapatinti su vaiko raidos vertinimu. Ugdytojas turi labai gerai žinoti ir suprasti vaiko raidos ypatumus, tačiau vertinti turi ne vaiko raidą, o pasiekimus. Pedagogui nederėtų diagnozuoti vaiko mąstymo ir intelekto lygį arba nustatyti ir įvardyti emocines vaiko problemas remiantis jo šeimos „piešiniu“. Vertinti vaiko raidą turi teisę tik psichologas ir kiti kompetentingi specialistai.

Vaiko pasiekimų požymiai, kriterijai

Vertinant labai svarbu pasirinkti požymius, atskleidžiančius vaiko pasiekimų lygį bei kaitą įvairiose ugdymo srityse. Vaiko pasiekimus rodantys požymiai ir kriterijai aprašyti *ugdymo standartuose* bei *nacionalinėse programose*. Užsienio šalyse, kuriose pedagogai patys kuria ikimokyklinės įstaigos vaikų ugdymo programas, yra parengti nacionaliniai ugdymo pasiekimų standartai visiems amžiaus tarpsniams. Pavyzdžiui, Amerikos *Mažų vaikų ugdymo nacionalinė asociacija (NAEYC)* yra parengusi pasiekimų standartą vaikams nuo lopšelio iki mokyklos (Dodge D. T., Colker L. J., Heroman C. Connecting, Content, Teaching and Learning. Washington, 2001).

Minėtame vaiko pasiekimų standarte nurodytas toks rašytinės kalbos rodiklis: „Rašinėja raides ir žodžius“ (p. 110) bei požymiai, rodantys šios srities pasiekimų kaitą: a) iki trejų metų – „keverzoja, eksperimentuoja su įvairiais rašikliais, paišena“; b) iki ketverių metų – „keverzonėje galima išvelgti raidžių formą ar elementus“; c) iki penkerių metų – „rašinėja savo vardo ir kitas atpažįstamas raideles“; d) iki šešerių metų – „bando rašyti žodžius, raidėmis koduodamas jų garsus“.

Lietuvoje parengtas tik *priešmokyklinio ugdymo standartas* (Priešmokyklinio ugdymo standartas //Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003). ***Ikimokyklinio ugdymo standarto nėra***, todėl kurdami įstaigos programą pedagogai turėtų bandyti parengti jų įstaigos vaikams tinkamą ikimokyklinio ugdymo standartą. Tai gali būti laisva forma pateikti numatomi vaikų pasiekimai, pedagogų ir tėvų lūkesčiai, galimos vaikų pažangos aprašymas. Turėti orientyrus, kurie rodo, ko siekiama, ir gali padėti įvertinti, ar pasiekta užsibrėžtos vaiko pažangos, yra geriau, nei klaidžioti ugdymo ir vertinimo labirintuose be aiškios krypties. Informacijos apie skirtingo amžiaus vaikų pasiekimus pedagogai gali rasti nacionalinėse vaikų darželio programose, užsienio šalių leidiniuose, knygelėje „Vaikų brandumo rodikliai“. Orientuotis gali padėti užsienyje parengtos vertinimo metodikos: vaiko pasiekimų aprašai, klausimynai pedagogui. Galima pasiremti pačių pedagogų surinkta informacija apie vaikų adaptacijos ir ugdymosi ypatumus ikimokyklinėje įstaigoje, apie jų pasiekimus.

Sudarydami įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą pedagogai gali numatyti kiekvienos ugdymo srities rodiklius bei požymius, kurie bus naudojami vaikų pasiekimams vertinti. Šiuos rodiklius galima nuolat tikslinti, kol bus išgryninta tinkamų, informatyvių rodiklių sistema.

Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo proceso ypatumai

Įstaigos vaikų ugdymo programoje gali būti glaustai aprašytas vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo procesas ir procedūros. Numatomi tik svarbiausi dalykai.

- *Numatoma, kaip dažnai bus vertinami vaiko pasiekimai.*

Įstaiga gali numatyti, jog vertinimas bus atliekamas vaikui pradėjus lankyti įstaigą. Tokio vertinimo tikslas – pažinti vaiką, nustatyti jo pasiekimų lygį bei numatyti jo ugdymo kryptis ir uždavinius. Tas pats vaikas vertinamas kasmet siekiant nustatyti jo ugdymo(si) pažangą, t. y. sritis, kuriose pasiekimai yra akivaizdūs, ir sritis, kuriose pasiekimai nežymūs. Toks vertinimas padeda išlaikyti ugdymo(si) tęstinumą, planuoti individualų darbą su vaikais, numatyti paramos formas ir būdus.

Įstaiga gali numatyti, jog vaiko pasiekimai bus vertinami periodiškai, tam tikrais intervalais (kas mėnesį, kas kelis mėnesius, kas pusmetį). Toks vertinimas palankus stebint vaiko ugdymosi ir ugdymo turinio bei proceso ryšį, sudarant optimalias vaiko ugdymo(si) sąlygas ir parenkant ugdomųjų poveikių vaikui sistemą. Dažnai turėtų būti vertinami ugdymosi problemų turintys vaikai, nuolat stebint jų daromą pažangą ir nustatant sritis, kuriose jiems reikia paramos.

- *Numatomi vertinimo vykdytojai ir dalyviai.*

Vertinti gali auklėtojos, įstaigos specialistai (specialusis pedagogas, psichologas, kineziterapeutas), papildomojo ugdymo pedagogai, įstaigos vadovai. Be išvardytų specialistų, vertinant dalyvauja vaikų tėvai, gali dalyvauti įstaigos steigėjai, visuomeninių organizacijų atstovai ir kt. Vaikas taip pat turi būti aktyvus jo pasiekimų vertinimo dalyvis: vaikui suprantama forma apibūdinamas pasiekimų vertinimo tikslas („Mes ketiname pertvarkyti grupę, todėl labai svarbu žinoti, su kokiais žaislais ir ką tu mėgsti žaisti“), įsiklausoma į jo nuomonę dėl vertinimo būdų („Kaip tau labiau patiktų – ar kad tu man pasakotum, ar kad aš tavęs klausinėčiau, ar kad atečiau pažiūrėti, kaip tu žaidi“), procedūrų („Ar tu leisi man paimti tavo piešinį ir kitoje pusėje parašyti, ką tu apie jį papasakosi“), su vaiku aptariamais jo pasiekimais, būtinai pabrėžiant sėkmę („Pažiūrėkime į šiuos du piešinius. Šitą tu nupiešei, kai pradėjai lankyti darželį. O šį nupiešei dabar. Kaip tau atrodo, ko tu išmokai per tuos dvejus metus, kai lankai darželį“).

Vaiko ugdymo(si) pasiekimus vertinantis pedagogas gali numatyti visų ugdymo sričių vertinimo kriterijus ir formą, malonius vaiko išgyvenimus garantuojančią vertinimo procedūrą. Kreipiamas dėmesys, ar vaiko pasiekimų lygis atitinka numatytus ugdymo uždavinius. Išsiaiškinami individualūs vaiko pasiekimų ypatumai, nustatoma individuali pažanga, socialinės kultūrinės aplinkos veiksnių įtaka. Vertinant, be pedagogo, dalyvauja vaikai, tėvai, įstaigos vadovai.

Vaiko dailės pasiekimus gali vertinti įstaigos dailės studijos pedagogas. Vaiko auklėtoja gali padėti atrinkti vertintinus dailės darbus, fiksuoti vaiko dailės veiklos procesą, diskutuoti dėl vertinimo kriterijų. Iš tėvų sužinoma apie vaiko domėjimąsi daile, sąlygas šiai veiklai namuose, išklausa tėvų nuomonė apie vaiko dailės veiklos ypatumus, pasidžiaugiama vaiko pasiekimais. Vaiko prašoma pristatyti, paaiškinti, pakomentuoti savo darbelius.

- *Programoje gali būti numatomos vertinimo procedūros.
Numatomi informacijos apie vaiko pasiekimus ir pažangą rinkimo metodai ir būdai.*

Tinkamiausias informacijos rinkimo būdas yra vaiko stebėjimas natūralioje kasdienėje veikloje (faktų rinkimas, atskirų situacijų aprašymas, kriterinis bei ištisinis fiksavimas ir kt.). Gali būti taikomi ir kiti būdai, tokie kaip pokalbis su vaiku ir jo tėvais, vaiko veiklos ir kūrybos darbelių analizė, vaiko kalbos garso įrašų bei veiklos ir elgesio vaizdo įrašų analizė ir kt.

Numatomas informacijos apie vaiko pasiekimus dokumentavimas.

Vertinimo medžiaga gali būti dokumentuojama vaiko pasiekimų aplanke. Aplanke kaupiami vaiko dailės ir kiti darbeliai, sukurtos knygelės, vaiko klausimai, pasakojimai, samprotavimai, žodinė kūryba, išsakytos idėjos, vaiko rašytinės kalbos pavyzdžiai, nuotraukos, įvairios vaiko veiklos stebėjimo užrašai, pedagogo refleksija apie vaiko pasiekimų lygį, daromą pažangą ir ugdymo perspektyvą.

Vaiko pasiekimai gali būti pateikiami grafine forma: brėžiama pasiekimų kreivė (parodanti įvairių sričių pasiekimų augimo tempą, tolygumą), pasiekimų ratas (rodantis vaiko pasiekimų lygį, kas sekasi geriau ir kas prasčiau, įgytas ir įgyjamas kompetencijas), sudaromas individualus pasiekimų profilis (atskleidžiantis vaikui būdingų pasiekimų individualumą). Taip pat gali būti sudaromos pasiekimų diagramos, lentelės ir kt.

Atkreiptinas dėmesys, kad garso ir vaizdo įrašai turi būti įvardyti ir aprašyti. Apraše galėtų būti nurodomas vertinimo tikslas, kriterijai ir išvados.

Analizuodamas surinktą informaciją pedagogas turi nuolat kelti sau klausimą: ką ši informacija sako apie vaiką ir jo ugdymo(si) procesą. Atsisakoma fiksuoti tokią informaciją, iš kurios apie vaiką ir jo ugdymąsi sužinoma visai nedaug.

Numatoma, kaip laikytis vaiko vertinimo etikos reikalavimų bei garantuoti vertinimo konfidencialumą.

Siekama, kad vertinimas vaiką pakylėtų, motyvuotų įdomiai ir prasmingai veiklai, skatintų tobulėti, didintų savivertę. Vaiko pasiekimams vertinti nederėtų naudoti testų, anketų, dirbtinių eksperimentinio bandymo situacijų, vertinimų, trikdančių, varginančių vaiką, keliančių jam įtampą. Vaiko vertinimo duomenys neviešinami, garantuojamas jų laikymo saugumas. Kur laikyti ir kiek metų saugoti vertinimo medžiagą, nusprendžia pati ugdymo įstaiga, remdamasi raštvedybos ir dokumentų archyvavimo reikalavimais.

Numatoma, kam ir kaip bus panaudojama vertinimo informacija.

Numatoma, kokių tikslu ir kaip bus naudojami vaiko pasiekimų vertinimo rezultatai. Pavyzdžiui, kokia informacija ir kaip bus pateikiama vaiko tėvams (teiktina tiesiogiai bendraujant, nei perduodant informaciją raštu), kas ir kaip bus sakoma vaikui ir kt. Kada pats pedagogas remsis įvertinimo duomenimis. Pavyzdžiui, planuojant ugdymo procesą, numatant vaiko ugdymo individualizavimo galimybes, numatant savo – pedagogo – kompetencijų tobulinimo sritis ir kt.

Įstaigos vaikų ugdymo programoje glaustai aprašoma tik vertinimo proceso esmė. Konkreti vertinimui skirta medžiaga: vertinimo metodikos, protokolai, detalus etapų, procedūrų aprašymas, informacijos analizės būdai ir kt. – į įstaigos programą nededama. Ji laikoma atskirame vaiko vertinimo pasiekimų priede. Vertinimo metodikos gali būti nuolat keičiamos, tačiau turi atitikti vaikų ugdymo programos tikslus ir uždavinius bei įstaigos vaikų pasiekimų aprašą.

Vaiko pasiekimų ir ugdymo perspektyvų refleksija

Įstaigos ugdymo programoje pateikiamą vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo sampratą, tikslus, kriterijus, metodus bei procedūras pedagogai gali tobulinti apmąstydami:

- ar vaiko pasiekimų vertinimo kriterijai atitinka vaiko emocinio, socialinio, pažintinio ir fizinio ugdymo tikslus;
- ar vaiko pasiekimų vertinimo kriterijai ir požymiai aktualūs įstaigos vaikams;
- ar vertinimas leidžia pedagogui išvelgti tipiškus vaiko ugdymo(si) pasiekimus (pagal standartą), ypatingus pasiekimus (bendrus ir atskirų sričių), individualius (būdingus konkrečiam vaikui) ar atskleidžiančius vaiko mokymosi stilių pasiekimus;
- ar numatyti vertinimo kriterijai orientuoti į ugdymo perspektyvų išvalgą;
- ar vertinimas padės gerinti ugdymo kokybę ir plėtoti vaiko pasiekimus;
- ar vertinimo metodika, grindžiama pedagogo lūkesčiais, atitinka vaiko amžiaus tarpsnio ypatumus ir ugdymo realijas;
- ar vertinimo metodika (turinys ir procedūros) įdomi, patraukli vaikui ir pedagogui ir kartu informatyvi;
- ar vertinimas garantuos vaikui psichologinį saugumą, sėkmės išgyvenimą ir kompetentingumo jausmą, savo pasiekimų refleksiją;
- ar pakankamai lanksti pasiekimų vertinimo sistema ir procedūros;
- ar derės vertinimo vykdytojų ir dalyvių tikslai bei veiksmai;
- ar vertinimas turės poveikį įstaigos kultūros kaitai.

Baigiamieji komentarai

Vaiko pasiekimai yra tiesiogiai susiję su ugdymo programos ir jos įgyvendinimo kokybe. Vaiko galimybes atitinkantis nuolatinis vaiko pasiekimų augimas rodo įstaigos ugdymo kultūros kokybę bei įstaigos pasirengimą įgyvendinti ugdymo tikslus ir uždavinius.

3.

kaip vertinti

parengtos

IKIMOKYKLINIO UGDYMO
programos kokybę

3.1 Ugdymo SĖKMĖS RODIKLIŲ numatymas

Šiame skyrelyje rasite patarimų:

- kaip numatyti ugdymo sėkmės rodiklius;
- kaip reflektuoti ugdymo programos kokybę.

Rengdami ikimokyklinio ugdymo programą pedagogai turi numatyti sėkmės kriterijus, kurie padėtų atpažinti bei vertinti programos kokybės ypatumus.

Galimi ikimokyklinio ugdymo programos kokybės rodikliai:

- Kiekvieno vaiko gera savijauta, aktyvi veikla, džiugus dalyvavimas grupės gyvenime. Prasta vaikų nuotaika, abejingumas, konfliktai, nuobodžiavimas rodo ugdymo programos turinio arba taikomų technologijų neatitikimą vaiko patirčiai, interesams ir galimybėms.
- Kiekvieno vaiko pažanga visose ugdymo srityse. Įgyvendinant programą turėtų išryškėti kiekvieno vaiko individualūs pasiekimai. Kurios nors ugdymo srities menkesnė vaikų pažanga rodo, kad šios srities programą reikia tobulinti. Vieno arba kelių vaikų prastesnė pažanga rodo ugdymo individualizavimo, paramos vaikui metodų ir būdų nesklandumus ar stygių.
- Tėvų bendruomenės aktyvus dalyvavimas įgyvendinant programą. Įstaigos programos kokybę rodo tėvų noras, kad vaikas lankytų būtent šią ugdymo instituciją, taip pat pozityvūs tėvų komentarai apie vaiko norą eiti į grupę, apie jo pasiekimus, domėjimasis ugdymo programa ir procesu, dalyvavimas vaikų veikloje ir įstaigos renginiuose.
- Interpretacinis programos įgyvendinimas: kiekvienas pedagogas, vadovaudamasis programa, ugdymą grupėje gali organizuoti savaip. Jei pedagogai jaučiasi suvaržyti, jaučia apribojimus, vadinasi, programa per daug konkreti, detalizuota, reglamentuojanti, nepaliekanti erdvės pedagogo saviraiškai. Jei pedagogas nejaučia krypties, nuoseklumo, ritmo, vadinasi, programa per daug bendra, abstrakti, neturinti vidinio modelio.

3.2 ikimokyklinio UGDYMO PROGRAMOS KOKYBĖS refleksija

Refleksija – mąstymo metodas, kai asmenybė kritiškai analizuoja, įsisąmonina ir įprasmina savo žinojimą, poelgius, veiklą, suvokia gyvenimo ir profesinės veiklos prasmę bei savo dvasinį pasaulį ir jo ypatybes.

Pedagogų refleksija – gebėjimas analizuoti savo paties asmenybę, patirtį, kompetencijas, profesinę veiklą, įsisąmoninti tai, kaip ją suvokia ugdytiniai, tėvai, kolegos ir kiti profesinės bendruomenės nariai.

Europos šalių pedagogų rengimo dokumentuose profesinė pedagogo refleksija apibrėžiama kaip kritiškai mąstančio pedagogo intelektualo savybė. Reflektuojantis pedagogas:

- geba kelti klausimus apie ugdymo kokybę ir kaip jos siekti;
- geba atpažinti ugdymo reiškinius, procesus, prasmingai pasirinkti, atsirinkti, vertinti, numatyti;
- geba gauti ir teikti grįžtamąjį ryšį;
- geba daryti refleksija grindžiamus ugdymo sprendimus.

Rengiant ir įgyvendinant ugdymo programą būtina kiekvienam individualiai ir visai įstaigos pedagoginei bendruomenei kartu reflektuoti jos kokybę. Reflektuojant programos kokybę, gali būti keliami tokie klausimai:

- Kuo savita įstaigos ugdymo programa?
- Kaip įgyvendinant programą bus keičiamas ir atnaujinamas ugdymo procesas?
- Koks vaiko, šeimos, pedagogo, bendruomenės vaidmuo įgyvendinant programos tikslą ir uždavinius?

- Koks emocinių išgyvenimų ir pažinimo, veiklos ir žaidimo, stichiškumo ir tvarkos santykis programoje?
- Kiek dėmesio programoje skirta vaiko savęs atradimui ir pasaulio pažinimui?

Reflektuodami programos kokybę, pedagogai gali kelti ir kitus, kuo įvairesnius klausimus, kurie padėtų programos kokybę apmąstyti iš ugdytojo, ugdytinių, bendruomenės ir steigėjo pozicijos, pavyzdžiui:

- Ką, įgyvendinant programą, reikėtų keisti, kad geriau jaustųsi pats pedagogas?
- Kas aš esu: ugdytojas ar globėjas?
- Ką apie programą galėčiau pasakyti bendruomenei, steigėjui, žiniasklaidai?

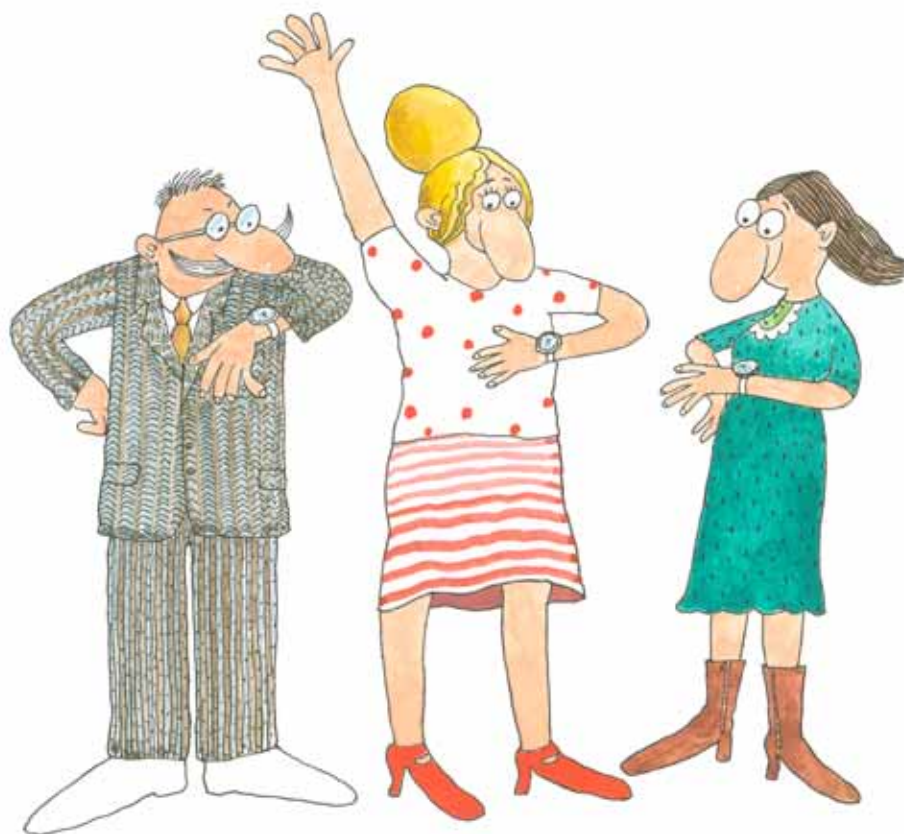

4.

kada ir kaip

ATNAUJINTI
programą

I kimokyklinio ugdymo programos vertinimas ir atnaujinimas yra tiesiogiai susijęs su ugdymo kokybe, kuri šiandien yra labai svarbi. Negali būti „parašytos programos“, kuri būtų tinkama daugelį metų. Yra daugybė priežasčių, skatinančių pedagogų bendruomenę kartkartėmis įsivertinti ir atnaujinti programą, pavyzdžiui, gali pasikeisti įstaigą lankančių vaikų ir šeimų poreikiai (įstaigą pradėjo lankyti specialiujų ugdymosi poreikių turintys ar užsieniečių, atvykusių į Lietuvą gyventi ir dirbti, vaikai, steigama ankstyvosios vaikystės tarpsnio vaikų ugdymo grupė ir kt.), įstaigos pedagogų kaita, ugdymo aplinkos pokyčiai: grupėse atsirado galimybė vaikams naudotis informacinėmis technologijomis; įsteigta biblioteka bendruomenės nariams ir kt.; atlikus vidaus auditą išryškėjo įstaigos deklaruojamų ugdymo tikslų bei uždavinių ir pasiektų ugdymo rezultatų neatitikimų ir t. t. Taigi programa nuolat turėtų būti peržiūrima ir koreguojama.

Galimi du programos atnaujinimo variantai. **Pirmasis variantas – kai programa atnaujinama, koreguojama ciklais, pavyzdžiui, kas 2–3 metus.** Šiuo atveju visos struktūrinės programos dalys analizuojamos ir tobulinamos nors kartą per 2–3 metus. Vieni ikimokyklinio ugdymo programos skyriai tobulinami vieną pusmetį, kiti – antrą ir t. t. Pasirinkusi šį programos atnaujinimo variantą pedagogų bendruomenė kasmet turėtų numatyti konkrečius ugdymo programos įsivertinimo ir tobulinimo tikslus. Pavyzdžiui, vienais metais įsivertinama, ar programos turinys, pasirinktos technologijos atitinka šiuo metu įstaigą lankančių vaikų amžių, vaiko ir šeimos poreikius, įstaigos galimybes. Kitais metais galima peržiūrėti ir patikrinti, ar programoje keliami ugdymo tikslai ir uždaviniai vis dar atitinka ugdymo įstaigos filosofiją, ar jie aktualūs bendruomenei, ir pan. Programos atnaujinimas tampa nuolatiniu, kruopščiu programos reflektavimu. Svarbiausia, kad kasmet būtų iškeliami labai konkretūs tikslai ir uždaviniai.

Programai atnaujinti suburiamos darbo grupės, kurios yra atsakingos už tam tikrų uždavinių įgyvendinimą. Vertinti ugdymo turinį būtina kiekvienam ugdytojui. Pedagogai, ugdantys skirtingo amžiaus vaikus, turėtų prisiimti atsakomybę už atitinkamo amžiaus tarpsnio grupės programos peržiūrą bei įvertinimą. Pedagogas naudojami įvairia sukaupta informacija – užrašais, vaikų pasiekimų vertinimais, kurie buvo atliekami visus metus, ir t. t. Kita vertus, diskutuoti ir reflektuoti prasminga susibūrus į skirtingo

amžiaus vaikus ugdančių pedagogų grupes tam, kad būtų užtikrintas vaikų ugdymo nuoseklumas. Pavyzdžiui, darželio grupėje dirbanti auklėtoja turėtų labai glaudžiai bendradarbiauti ir su lopšelio grupės, ir su priešmokyklinės grupės ugdytojais (jau nekalbant apie tai, kad yra svarbu bendradarbiauti, tartis, diskutuoti visiems darželio grupėse dirbantiems pedagogams). Ugdymo programos atnaujinimas turi būti integralus procesas, paskatintas realių poreikių, kurie kaskart kinta. Keičiasi ne tik poreikiai, gali keistis ir ugdymo įstaigos kultūra, mikroklimatas, net personalas, į ką taip pat būtina atsižvelgti. Kaip žinia, sėkmingą ugdymo programos įgyvendinimą garantuoja glaudus visų bendruomenės narių ryšys, todėl bendradarbiavimo užtikrinimas – gera ir labai svarbi pradžia ugdymo programai vertinti ir atnaujinti.

Įsivertinti programą padės ir „Ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodika“ (2005). Audito metodikoje siūloma pasitikrinti esamą įstaigos situaciją, išsiaiškinti pasiekimus bei trūkumus; nustatyti įstaigos veiklos plėtros prioritetus; pagal leidinyje nurodomus veiklos rodiklius įsivertinti ir ugdymo turinį.

Antrasis programos atnaujinimo variantas – visos programos (neskaidant atskiromis struktūrinėmis dalimis) įsivertinimas ir atnaujinimas kas 2–3 metus. Tai modelis, kuris taikomas ugdymo įstaigose, kur retesnė pedagogų ir šeimų kaita, kai ugdymo įstaiga jau nusištačiusi aiškią vaikų ugdymo kryptį, kuria yra patenkinta jos bendruomenė (vaikai, tėvai, pedagogai). Norint užtikrinti įstaigos ikimokyklinio ugdymo programos atitiktį nuolat kintamiems reikalavimams, naujoms ugdymo tendencijoms, periodiškai iš esmės peržiūrima programa. Šis metodas taip pat rekomenduotinas, kai įstaigoje yra bent keletą kartų atliktas vidaus auditas, parašyta programa ir įsitikinta, kad ji yra tinkama konkrečiai ugdymo įstaigai. Tokiu atveju sudaroma nedidelė „ekspertų“ grupė, kuri atsako už visos programos peržiūrą. Dažniausiai šios grupės branduolį sudaro gerai ugdymo įstaigos kultūrą pažįstantys žmonės, dalyvavę rašant ir kuriant programą. Labai svarbu, kad šioje grupėje būtų ir jaunų ar naujų kolektyvo narių, kurie galėtų pasiūlyti, kaip būtų galima tobulinti programą (pagal naujas ugdymo technologijas arba tiesiog pasidalyti kitokia patirtimi). Pedagogai „ekspertai“ kartu peržvelgia visą programą, o kiekvienas individualiai dar peržvelgia jo ugdytiniams skirtos programos ypatumus ir teikia siūlymų. Šis programos atnaujinimas nėra esminis ir jį geriausia atlikti tada, kai vidaus ir išorės audito rezultatai yra geresni nei vidutiniški ir norima išlaikyti aukštą ugdymo kokybę įstaigoje.

Atnaujinant ir tobulinant programą idėjų reikėtų semtis ir iš aplinkos, iš konkrečių žmonių. Puiku, jei įstaiga bendradarbiauja su kitomis ugdymo įstaigomis. Tik susipažinus su galimomis alternatyvomis, galima įsivertinti, kas yra tinkama ugdymo įstaigai, o kas – ne. Pavyzdžiui, jei ikimokyklinė įstaiga specializuojasi muzikiniame vaikų ugdyme, reikėtų bendradarbiauti su panašios pakraipos ugdymo įstaigomis, dalytis patirtimi, organizuoti seminarus, mokytis drauge. Tokiai įstaigai galėtų pasiūlyti labai vertingų ugdymo programos tobulinimo idėjų ir neformaliojo ugdymo įstaigos. Nuolatinis pedagogų profesinis tobulėjimas taip pat garantuoja kolektyvui naujų minčių bei idėjų.

Pedagogams turi būti sudaromos sąlygos nuolat tobulinti profesinę kvalifikaciją. Atsitiktinis vienkartinis tobulinimasis nėra efektyvus (pavyzdžiui, dalyvavimas viename

kvalifikacijos kėlimo renginyje). Vertingiausia, kai pedagogas turi konkrečią savo domėjimosi sritį – tada ugdymo įstaiga turi tos srities „ekspertą“, tobulėjantį ir padedantį tobulėti kitiems. Turint keletą tokių „ekspertų“ atsiveria didesnės tobulėjimo galimybės ne tik pavieniams pedagogams, bet ir visai ugdymo įstaigai.

Geriausia ugdymo programa yra ta, kuri kuriama pagal vaikų idėjas, taip pat atsižvelgiant į tėvų, pedagogų ir visos įstaigos bendruomenės idėjas, lūkesčius, norus ir t. t. Be abejo, programa niekada nėra iki galo užbaigta; ji turi būti dinamiška ir nuolat tobulinama. Ugdymo programos atnaujinimas – nuolatinis procesas, kurį sąlygoja daugybė realių veiksmų bei įvykių.

5.

kokie veiksniai
lemia

IKIMOKYKLINIO UGDYMO
programos kokybę

5.1 ugdymo INSTITUCIJOS kultūra

Šiame skyrelyje sužinosite:

- kas yra ugdymo įstaigos kultūra ir kokie jos požymiai;
- kodėl svarbu žinoti ir suvokti ugdymo įstaigos kultūros požymius;
- kodėl svarbu kurti, plėtoti ir puoselėti savo įstaigos kultūrą;
- kaip siejasi ugdymo įstaigos kultūra su ikimokyklinio ugdymo programa;
- kokiais būdais galima plėtoti įstaigos kultūrą.

Yra įvairiai bandoma apibūdinti ugdymo įstaigos kultūrą. Pabrėžiami bendri įstaigos bendruomenės narių susitarimai, jų veiksmingumas, bendruomenės narių tobulėjimas, vyraujančios vertybės, nuostatų visuma, pasitikėjimo sistemos buvimas. Taip pat vartojamas terminas „ugdymo institucijos etosas“, kurio požymiais laikoma: bendruomenės sutelktumas, pedagoginė kultūra (kai vaiko kultūros puoselėjimas yra svarbiausias tikslas), pedagogų kolegialumas, psichologinis klimatas, aplinkos svetingumas, saugumas, estetika.

Manytume, kad ugdymo įstaigos kultūros normos (principai) geriausiai atspindi ugdymo institucijos etoso esmę. Detaliau aptarsime šias normas:

- tikslų bendrumą,
- atsakomybę už sėkmę,
- kolegialumą,
- pagarbą ir atvirumą,
- nuolatinį tobulėjimą ir mokymąsi,
- riziką,
- gerą nuotaiką.

TIKSLŲ BENDRUMAS. Vaikų ugdymas ir vaikų interesai atsiduria dėmesio centre, jei pedagogų bendruomenę vienija bendri tikslai. Visi pedagogų bendruomenės nariai turi nuolat kartu svarstyti svarbius klausimus, skatinančius susikalbėjimą ir bendrą sutarimą. Ypač svarbus įstaigos kultūros požymis yra susitarimas dėl to, kas įstaigoje yra labiausiai vertinama – ar sveikos gyvensenos reikalavimų paisymas, ar ugdymo kokybė, ar tai, kad įstaigos paslaugos būtų prieinamos visiems įvairių poreikių turintiems bendruomenės vaikams. O gal svarbiausia – paslėpti problemas ir trūkumus, su kuriais neišvengiamai susiduriama, ir daugiausia dėmesio skiriama gražiai įstaigos reprezentacijai? Bendruomenės narių susitarimai ir vertybės turėtų atsispindėti ir ugdymo filosofijoje, ir ugdymo tiksluose, ir visoje įstaigos ugdymo programoje. Daugelis mano, kad kalbėti apie vertybes yra nebūtina ar nesvarbu, nes tai erzina ir verčia priimti esminius sprendimus, tačiau bendrosios vertybės yra prielaida ugdymo tikslus įgyvendinančiai bendruomenei.

Jeigu ikimokyklinio ugdymo programoje teigiama, kad „bendradarbiaujant su šeima bus ugdomas aktyvus, savarankiškas ir kūrybingas vaikas“, vadinasi, nebus vengiama šeimos dalyvavimo grupės ar įstaigos veikloje. Tai reiškia, kad yra susitarta ir visiems yra priimtina bei suprantama, jog įstaigos veiklos veiksmingumas labai priklauso nuo tėvų dalyvavimo veikloje, kad tam bus skirta pakankamai laiko ir dėmesio ir t. t. Kartu pabrėžiama, kad yra susitarta ir visiems priimtina tai, jog vaikai įvairiais būdais ir metodais skatinami būti aktyvūs, gebantys dalyvauti bendroje veikloje, originaliai mąstyti, spręsti problemas ir t. t. Taigi atsisakoma pedagogo dominavimo, gerbiamos vaiko teisės ir t. t.

Taigi vertybės yra visa ko pagrindas, jomis grindžiama įstaigos **etika, moralė, požiūris į žmogų, gamtą ir visuomenę.**

Atsakomybė už sėkmę. Kiekvienas pedagogas atskirai, ir visa pedagogų bendruomenė turi tikėti savo įstaigos aktyvia misija ir dėl galimų nesėkmių nekaltinti vaiko prigimties ir socialinės aplinkos veiksnių (pavyzdžiui, „pusė grupės vaikų – iš socialinės rizikos šeimų, vadinasi, nieko su jais nepasieksime“). Kuriant įstaigos ugdymo programą, būtinas įsitikinimas, kad ji bus veiksminga – būtent tokia, kuri padės efektyviai tenkinti vaikų poreikius ir juos ugdyti.

Kolegialumas. Kaip institucijos kultūros norma kolegialumas reiškiasi įvairiais būdais – kaip bendrumo jausmas, kaip abipusė pagalba, kaip pokalbiai, žinių ir patirties sklaida, kaip bendras požiūris į ikimokyklinio ugdymo įstaigos paskirtį. Kiekvienoje įstaigoje, be abejonės, yra vienokių ar kitokių kolegialumo požymių. Literatūros šaltiniuose stipriausiu, profesionaliausiu kolegialumo įrodymu laikomas bendras darbas, kai kartu planuojama, tiriama, veikiama, vertinama. Iš tiesų būtinybė kurti įstaigos ugdymo programą ugdymo įstaigų komandoms padės kurti kolegialumo atmosferą (jeigu jos nebuvo iki šiol) bei ją stiprinti (jei ji jau buvo).

Pagarba ir atvirumas. Ugdymo institucijos kultūra plėtosi, kai įvairios pedagogų idėjos ir nuomonės bus reikšmingos, o jų įvairovė bus vertinama kaip stiprybė (bet ne

kaip „maištas“). Svarbi ne tik nuomonių, bet ir veiksmų laisvė, kai „individams suteikiama laisvė įvairiais būdais siekti bendrų tikslų“ (Stoll, Fink, 1998, p. 120).

Tobulintini įgūdžiai bendrai dirbant išklaudyti, įsiklaudyti ir išgirsti vieniems kitus, o kritinį mąstymą vertinti kaip skatinimą tobulėti. Reikėtų neperverinti socialinio statuso požymių: įstaigos vadovų nuomonė vien dėl vadybinės hierarchijos nėra geresnė ar teisingesnė už pedagogų nuomonę. Patirtis – svarbu, tačiau jauno specialisto idėjos nėra prastesnės dėl patirties stokos negu kelis dešimtmečius dirbančio žmogaus. Tolerantiškumas kitaip galvojančiam skatins alternatyvių idėjų radimąsi.

Nuolatinis tobulėjimas ir mokymasis. Įstaigos pedagogų nuostata nuolat ieškoti naujovių, nebijoti nesėkmių ir kritiškai apie save mąstyti – svarbus institucijos kultūros požymis. Pedagogams turėtų labiau rūpėti ne išorinis įvertinimas, bet efektyvus darbas. Turbūt nėra idealaus metodo, o jei ir yra – jis nebus veiksmingas, jei dirba nekūrybingas pedagogas. Net ir esant šiems pageidaujamiems veiksniams – tinkamam metodui ir geram jo įgyvendintojui – visuomet lieka erdvės kaitai (svarbiausias kaitos motyvas – vaikų grupės ir jų poreikiai visuomet bus skirtingi). Mąstyti ir veikti kūrybiškai – vadinasi, gebėti argumentuotai atsisakyti įpročio, tradicijos (kartais – mados), keistis, modeliuoti realų gyvenimą. Pavyzdžiui, jeigu penkerius metus taikėte pasirinktą pedagoginę metodinę sistemą, ar ją taikysite ir toliau? Gal laikas joje ką nors keisti – atsisakyti ar papildyti, ar pasitarti su kolegomis? Gal spręsti klausimus reikia kolegialiai? Gera ugdymo įstaiga neturėtų būti saugi užuovėja, kur galima pasislėpti nuo nuolatinės kaitos.

Rizika. Ieškant naujovių ir jas taikant, tenka įveikti adaptaciją, neretai ir nesėkmes. Pedagogų bendruomenė turėtų kurti psichologinio saugumo atmosferą tiems, kurie bando ir klysta. Be to, svarbu grįžtamasis ryšys, pokalbiai, nesėkmių priežasčių ir pasekmių vertinimas, objektyvių ir subjektyvių veiksnių analizė, nes antraip bandantis naujoves kolega gali netekti pasitikėjimo savimi ir vėl grįžti prie išbandytų, tradicinių strategijų. Pavyzdžiui, pabandykite rekomenduotą rytinę vaikų mankštą, bet įsitikinkite, kad jūsų grupės vaikams toks sveikos gyvensenos diegimo būdas netinka: vaikus tėvai atveda arba labai anksti, arba labai vėlai (ir jie kartu niekada nesusirenka); tėvai vaikus rengia labai šiltai, o pakeisti tėvų nuostatas truks ilgai; dauguma vaikų – „pelėdos“ ir mankšta neveiksminga ir t. t. Kaip elgsitės? Ką keisite? Ar pedagogas turi jaustis kaltas? Ir apskritai – ar tai pedagoginė nesėkmė? O gal galima rasti kitą laiką, kitą išeitį?

Gera nuotaika. Ugdymo institucijos kultūros požymis – gera psichologinė atmosfera, kai skiriama dėmesio tiek rimtiems darbams, tiek gerai pedagogų savijautai. Žmogus turi jaustis vertinamas ir pagiriamas už pastangas (ne tik už rezultatus). Jei pedagogai pasitiki vienas kitu, jie jaučiasi įstaigoje saugiai. Nedomino nei individualizmas (kai vyrauja atsisiskyrimas, izoliacija ir pedagogai dirba „kas sau“), nei chaotiškas bendradarbiavimas, nei dirbtinis kolegialumas – primestas, nurodytas), nei pedagogų susivienijimas į mažas grupes (pavyzdžiui, lopšelio grupių pedagogai, priešmokyklinio ugdymo grupių pedagogai, specialistų (muzikos vadovai, psichologai ir kt.) grupė. Individualiais ar kolektyviniais atsiminimais apie kažkuo ypatingus vaikus, šeimas, tradicijas, įvykius įspūdžiais, simboliais, geru humoru palaikoma ir tvirtinama psichologinė įstaigos atmosfera, kurią akivaizdžiai jaučia ne tik pedagogai, bet ir vaikai, ir tėvai.

Institucijos kultūra ir bendruomenės darbo kokybė susijusios tiesiogiai: kultūros normų laikymasis skatina efektyvų darbą, ir atvirkščiai.

Siekiant nuolat puoselėti institucijos kultūrą, patartina:

- gilintis į įstaigos gyvavimo stadijas (įsteigimas, gyvavimo pradžia, vidurys, vėlyvasis laikotarpis ir/arba sąstingis ir silpimas);
- įvardyti savo institucijos efektyvumo ir tobulėjimo lygį (pagal mokyklų efektyvumo ir tobulėjimo tipologiją (Stoll, Fink, 1998, p. 108);
- numatyti naujus vadovo vaidmenis, siekiant praplėsti, atnaujinti įstaigą, suaktyvinti institucijos bendruomenę, paversti kolektyvą komanda, patarti darbuotojams, o kai reikia – mokėti juos įpareigoti, mokytis visiems drauge ir nuolat ir kt.;
- kurti darnios institucijos kultūros plėtros sąlygas: tęsti įstaigos istoriją; sukurti identiško (vientisumo) jausmą; skatinti dalyvauti įstaigos veikloje; skatinti darbuotojus glaudžiau bendradarbiauti);
- gilintis į įstaigos bendruomenę ir pabandyti apibrėžti savo institucijos žmogiškuosius išteklius, jų energiją ir struktūrą (daug energijos ir griežta struktūra; daug energijos ir laisva struktūra; mažai energijos, bet griežta struktūra; mažai energijos ir laisva struktūra).

5.2 ankstyvojo, ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio UGDYMO PROGRAMŲ perimamumas ir tęstinumas

Prieš rengiant ikimokyklinės įstaigos ugdymo programą, būtina apmąstyti, kaip ji derės su ankstyvojo, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programomis, kaip bus užtikrintas jų perimamumas ir tęstinumas. Todėl pravartu gerai išstudijuoti ankstyvosios ir ikimokyklinės vaikystės bei jaunesniojo mokyklinio amžiaus tarpinių raidos ypatumus ir suvokti jų specifiką, susipažinti su visais švietimo dokumentais, reglamentuojančiais atskirų pakopų ugdymą, išsiaiškinti kiekvienam koncentruojamam nacionalinio lygmens ugdymo tikslus ir uždavinius.

Lietuvos švietimo sistemoje įdiegus priešmokyklinį ugdymą, vaiko ugdymas iki mokyklos turi dvi pakopas: ikimokyklinio ugdymo (taip pat ir ankstyvojo ugdymo) ir priešmokyklinio ugdymo. Jų ugdymo turinį reglamentuoja skirtingos programos. Siekiant nuosekliai pereiti iš vienos ugdymo programos ir garantuoti kryptingą jos tęstinumą kitoje, padės skirtumų ir panašumų išsiaiškinimas analizuojant valstybinių programų:

- tikslus ir uždavinius;
- turinį;
- ugdymo(si) būdus;
- ugdymo aplinką;
- vertinimą.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (7 str.) nurodoma, kad ikimokyklinis ugdymas teikiamas vaikui nuo 1 iki 5 (arba 6) metų. Jeigu įstaigoje yra vaikų iki trejų metų amžiaus, ikimokyklinio ugdymo programoje turėtų būti išskirtas šis amžiaus tarpnis, nurodant šio amžiaus tarpnio vaikų ugdymo turinį, metodus ir būdus. Imantis šios veiklos pirmiausia išsiaiškinama, kokios yra svarbiausios vaikų iki trejų metų ugdymo nuostatos, kaip apibrėžiama samprata, ugdymo tikslai ir uždaviniai („Ankstyvojo ugdymo vadovas“, 2001).

Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcijoje (1989) akcentuojama, kad šeima atlieka svarbiausią vaidmenį ugdant vaiką, ypač iki jam sueis treji metai. Lopšeliui pripažįstamas tik šeimos pagalbininko vaidmuo. Todėl kuriamoje programoje svarbu numatyti, kaip bus:

- užtikrinamas ugdymo šeimoje tęstinumas (šeimos ir pedagogų sąveika adaptacijos laikotarpiu ir vėliau);
- ugdomi pirmieji gebėjimai;
- tenkinami svarbiausi šio amžiaus vaikų poreikiai;
- kuriama ugdymo aplinka ir erdvė žaidimams;
- stebima vaikų raida ir vertinami pasiekimai.

Vaikui sulaukus trejų metų institucinis ugdymas tęsiamas pagal ikimokyklinio ugdymo programą. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (7 str.) nurodoma, kad ikimokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninės, socialinius, pažintinius poreikius. Šiuo metu ikimokyklinio ugdymo įstaigos dirba pagal valstybines programas – Vaikų darželių programą „Vėrinėlis“ ir Ikimokyklinio ugdymo gaires: programą pedagogams ir tėvams, o nuo 2007 metų dirbs pagal savo programas, parengtas vadovaujantis Ikimokyklinio ugdymo kriterijų aprašu. Šiai ugdymo pakopai keliami bendrieji ugdymo tikslai:

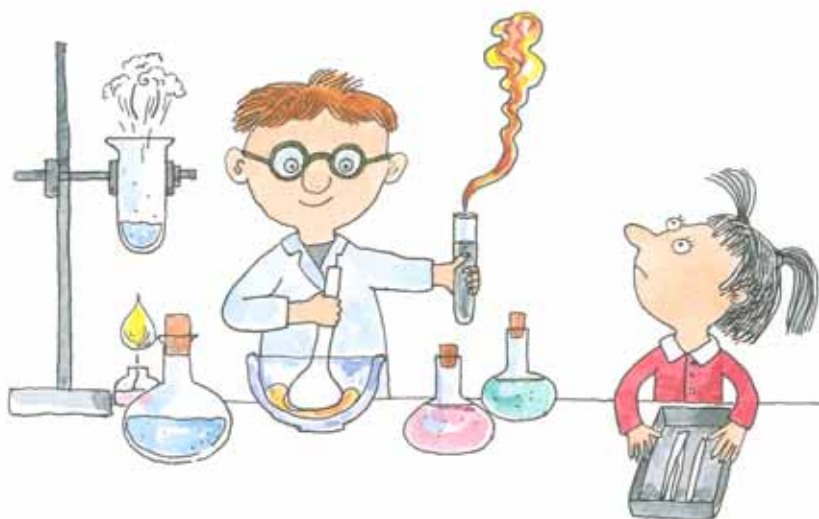
- sudaryti sąlygas visapusiškai vaiko raidai ir individualiems poreikiams tenkinti;
- formuoti aktyvios, savarankiškos ir kūrybingos asmenybės pagrindus.

Ikimokyklinio ugdymo turinys yra neskaidomas ir integralus, orientuotas į vaiko gebėjimų plėtrą:

- fizinių, psichinių ir socialinių galių atskleidimą;
- individualumo puoselėjimą.

Individuali vaiko daroma pažanga yra vertinama nuolat, orientuojantis į atitinkamam amžiaus tarpsniui būdingus raidos ypatumus. Vertinant išskiriamos kalbos, socialinio, emocinio, pažintinio, fizinio bei savarankiškumo raidos sritys. Tačiau ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo pasiekimai valstybiniu lygmeniu nėra apibrėžti. Programų rengėjams svarbu nuolat jausti ikimokyklinio ugdymo ribas ir „neperšokti“ į priešmokyklinio ugdymo sritį. Pavyzdžiui, ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų pažinimo kompetenciją, siekiama, kad jie įgytų elementarių vaizdinių apie kiekį, skaičių, dydį, laiką, erdvę, svorį, formą. Tuo tarpu priešmokyklinukams šioje srityje jau siekiama ugdyti loginio mąstymo pradmenis: daiktus ar reiškinius pagal išorinius požymius priskirti tam tikrai grupei, lyginti, rūšiuoti, grupuoti, skaičiuoti, matuoti, suvokti priežasties ir pasekmės ryšį. Taigi svarbu matyti ne tik jungiamąją, bet ir skiriamąją programų liniją, ypač formuluojant:

- kokias vertybines nuostatas, gebėjimus ir patirtį turėtų įgyti ugdomi vaikai;
- ugdymo uždavinius;
- vaiko pasiekimų vertinimą.

Priešmokyklinis ugdymas traktuojamas kaip ikimokyklinio ugdymo tęsa, tačiau turinti kokybiškai naujų, specifinių tikslų ir uždavinių bei sudaranti lygias galimybes sėkmingai rengtis mokyklai įvairių poreikių vaikams, skirtingai ugdytiems šeimose ir ikimokyklinėse įstaigose. Priešmokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui pasirengti sėkmingai mokytis pagal pradinio ugdymo programą (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 8 str.).

Nacionaliniu lygiu reglamentuoti priešmokyklinio ugdymo:

- tikslai ir uždaviniai;
- turinys;
- vaikų pasiekimų vertinimas;
- ugdymo trukmė.

Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa nesiejama su konkrečiomis ugdymo sritimis ar dalykais. Jos struktūrą sudaro penkios ugdytinos kompetencijos. Priešmokyklinio ugdymo turinys suderintas su ikimokykliniu ir pirmos klasės ugdymo turiniu.

Pasiekimai vertinami pagal Priešmokyklinio ugdymo(si) standartą, kuriame nurodomos vertybinės nuostatos, gebėjimai ir patirtis, kuriuos vaikas turėtų būti įgijęs prieš pradėdamas lankyti mokyklą. Standartas padeda užtikrinti ugdymo(si) tęstinumą pirmoje klasėje.

Ankstyvojo, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos sieja tai, kad:

- programų centre – vaikas, jis pripažįstamas aktyviu dalyviu;
- ugdymas yra visapusis ir integralus;
- žaidimas yra pagrindinis metodas ir natūralus vaiko ugdymosi būdas;
- ugdymas maksimaliai individualizuojamas;
- ypač svarbus vaidmuo teikiamas ugdymo aplinkai;
- skatinamas aktyvus šeimos dalyvavimas.

Pradinis ugdymas yra formaliojo švietimo pakopa, kurio paskirtį Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (9 str.) apibrėžia taip: suteikti asmeniui dorinės ir socialinės brandos pradmenis, kultūros, taip pat ir etninės, pagrindus, elementarų raštingumą, padėti jam pasirengti mokytis pagal pagrindinio ugdymo programą.

Bendroji pradinio ugdymo programa nusako 6/7–10/11 metų mokinių ugdymo(si) tikslus ir uždavinius, didaktines nuostatas bei turinį, t. y. tai, ko ir kaip turėtų mokytis mokiniai, kad įgytų tolesniam mokymuisi būtinas vertybines nuostatas, gebėjimus, žinias ir supratimą. Giminiški mokomieji dalykai programoje jungiami į ugdymo sritis. Ugdoma nauja mokėjimo mokytis kompetencija, reikalinga mokiniams sistemingai mokytis.

Naujas Pradinio ugdymo programos projektas (2005) perima ir plėtoja Bendrosios priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programos filosofiją, kryptį ir sampratą. Ugdymo turinio orientavimas į kompetencijas nepanaikina mokomųjų dalykų, bet padeda pedagogui geriau suvokti, kad ugdymo tikslas yra vaikas, įgijęs tam tikrą kompetenciją, o ne dalykas, kurį mokytojui reikia „išdėstyti“, o mokiniui – „išmokti“. Kompetencijos ugdomos per visas tradicines ugdymo sritis – kalbinį (gimtoji, valstybinė ir užsienio kalba), dorinį (tikyba arba etika), socialinį bei gamtamokslinį (pasaulio pažinimas), tiksluosius mokslus (matematika), meninį (dailė, muzika, teatras, šokis), technologinį (darbeliai), sveikatos (kūno kultūra) ugdymą. Į kompetencijas orientuotos programos projektas padės mokytojams lanksčiau modeliuoti ugdymo turinį, planuoti procesą, atsirinkti mokomąją medžiagą, taikyti įvairius informacijos šaltinius.

Pradinio ugdymo išsilavinimo standartai yra siekiamybė, orientyras ir mokiniams, ir pedagogams. Kiekvienas mokinys standarto siekia pagal individualias galimybes, savo tempu. Mokinių pasiekimai aprašomi kas dveji metai, baigiant antrą ir ketvirtą klasę. Tai leidžia mokytojui iš anksto numatyti ir planuoti gebėjimų augimą.

Perėjimas nuo vienos ugdymo programos prie kitos bus lankstesnis ir sklandesnis, jeigu pedagogai:

- nesieks mechaniškai perkelti vienos ugdymo pakopos uždavinių į kitą, bet gerai išmanys ugdymo programų tikslus ir uždavinius;
- nuolat analizuos, kaip ugdymo programą pritaikyti individualiam vaikui (atsižvelgiant į jo galimybes, raidos ypatumus, specialiuosius poreikius), ir kokius gebėjimus bei pasiekimus jis turėtų įgyti tęsdamas ugdymąsi pagal kitą programą.

5.3. mokymasis VEIKIANT

Mokydami mokomės
(Seneka)

Šiame skyrelyje sužinosite:

- kas yra mokymasis veikiant;
- kokia yra mokymosi veikiant svarba;
- kaip mokymasis veikiant tampa neatsiejama pedagogo darbo dalimi.

Beveik kasdien savo profesinėje veikloje susiduriate su unikaliais atvejais, kurių sprendimas knygoje neaprašytas. Tada kyla klausimas: ką daryti, jeigu turimos mokslo žinios negali padėti išspręsti gyvenimiškų problemų, kaip susieti teoriją su praktika? Pedagogo gebėjimas mokytis iš patirties ir mokėjimas ją sieti su analize bei apmąstymu yra esminis mokymosi veikiant veiksnys.

Kinų patarlė sako: netgi pats ilgiausias kelias prasideda nuo pirmo žingsnio. Toks yra gyvenimo paradoksas – kuo savarankiškiau mokomės, kuo aktyviau užsiimame saviugda, tuo labiau jaučiame dalykinės ir konkrečios pagalbos poreikį.

Rengiant įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą pedagogams prireiks tobulinti savarankiškumo gebėjimus, mokytis įsitraukti į dialogą su kolegomis, sugebėti priimant sprendimus pasitelkti patirtį, pademonstruoti asmeninį supratimą pasirenkant ir priderinant veiklos metodus bei priemones, įvertinti įvairius užduočių atlikimo būdus. Nuolat besikeičiančios ugdymo situacijos, ugdytinių veiklos modeliavimas, papildomos literatūros nagrinėjimas įpareigoja pedagogus nuolat mokytis, tobulinti gebėjimus kritiškai mąstyti, domėtis probleminiu mokymu, tobulintis komunikavimo ir vertinimo kompetencijas. Kita vertus, kiekvieno pedagogo asmenybės savybė yra noras ieškoti optimalių ir kokybiškų ugdymo variantų. Šis neformalus pedagogų mokymasis vadinamas mokymusi veikiant.

Mokymasis veikiant – tai mokymasis atliekant profesinį darbą, kurio tikslas – tobulėti.

Kodėl apie tai svarbu žinoti pedagogams?

Atsakymas paprastas. Mokymasis veikiant yra toks, kai pedagogai savarankiškai imasi ieškoti būdų, kaip išspręsti kilusias problemas, ir bando atsakyti į konkrečius probleminius klausimus. Pedagogų mokymasis veikiant aprėpia ne tik įvairius ugdymo(si) kontekstus (formalųjį, neformalųjį, informalių mokymąsi), bet ir skirtingus besimokančiuosius, įvairius ugdytojų ir ugdytinių įgūdžius ir kompetencijas, padeda pedagogams veiksmingai ir kokybiškai atlikti savo darbą. Juk kiekvienas besimokantysis skiriasi savo amžiumi, išsilavinimu, gebėjimais, turimomis žiniomis. Mokymasis veikiant padeda greičiau išspręsti konkrečią užduotį.

Tradiciškai pedagogai dažniausiai mokosi formaliai. Tai įvairūs seminarai, kursai, kuriuos baigusieji pedagogams išduodami pažymėjimai. Neformalusis mokymasis – neturintis griežtos struk-

tūros, neplanuotas ir lengvai pritaikomas pavienėms situacijoms. Informalusis mokymasis – savaiminis, nuolatinis mokymasis, kai besimokantys pedagogai dalijasi savo patirtimi, o kartu ir praktiškai mokosi iš įvairių pedagoginių situacijų.

Pedagogų mokymasis veikiant – tai savarankiškas situacijos tyrimas, supančios aplinkos pažinimas, grupinė diskusija, – tai naujoviškesni mokymo(si) būdai, o turinys įprastas. Kolbas (1984) pažymi du mokymosi veikiant modelio aspektus.

Pirma, mokymosi proceso centre yra „čia ir dabar“ veiksnys, t. y. tiesiogiai įgyta patirtis, kuria galima pasidalyti su kitais, *antra*, mokymasis veikiant remiasi grįžtamuoju ryšiu, kuris leidžia įvertinti nukrypimus nuo užsibrėžto tikslo.

Svarbiu mokymosi veikiant komponentu pedagogams tampa **profesinės patirties kaupimas ir pritaikymas**.

Sukaupta mokymosi veikiant patirtis apima prasmės, tikslų ir uždavinių įgyvendinimo sandus.

Veikla, profesionalumas, žinios atveria naujas galimybes mokymuisi, leidžia panaudoti profesinę patirtį savęs tobulinimui. Pirminė profesinės veiklos sukaupta patirtis yra pedagogo pažinimo ir tolesnio jo mokymosi pagrindas. Tinkamai profesinėje veikloje pritaikytas mokymasis veikiant pedagogams padeda:

- tobulinti mokėjimo mokytis kompetenciją (konsultuotis, derintis, svarstyti, diskutuoti);
- apibendrinti patirtį ir ją skleisti (orientuojantis į mažesnius ir didesnius vaiko pasiekimus, ugdymo modelių lankstumą, gerbiant ir įgyvendinant vaiko idėjas ir patyrimą, remiantis šeimos kultūra ir tradicijomis);
- mokytis konkrečios planuotos veiklos ir įgyti naujos patirties (įstaigos ugdymo programų rengimas ir jų įgyvendinimas skatins pedagogus tinkamai pasirengti individualizuojant ugdymo procesą);

- projektuoti savarankiškas studijas ir saviugdą (šiandieninis ugdymo procesas reikalauja iš pedagogų nemažai pastangų, kruopštaus parengiamojo darbo ir lanksčios taktikos dirbant, kad pavyktų savarankiškai naudotis tam tikrais veiksmy modeliais, savo jėgomis įveikti iškilusius sunkumus ir daryti išvadas);
- ieškoti pažinimo procese savarankiškos raiškos formų (ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus labai svarbus komandinis visų ugdytojų darbas: siekis pažinti vaiką, numatyti tolesnes jo ugdymo gaires, konkretinti programą, suderinti veiksmus, ieškoti integralesnių darbo formų);
- išmokti savarankiškai vertinti aktyvią pažintinę savo veiklą, nes tai leidžia išsiugdyti svarbius praktinius įgūdžius: planuoti savo veiklą ir derinti ją su kolegų veikla; kryptingai siekti savo tikslo; kaupti ir atsirinkti informaciją, faktus, įvairią programai reikalingą medžiagą; išmokti loginių operacijų (analizuoti, apibendrinti, daryti išvadas);
- pagal individualų pažinimo stilių susikurti savarankiškų studijų, mokymosi metodų sistemą (kaitos procesai skatina individualizuoti ugdymą, leidžia sistemingai įgyvendinti realius ugdymo uždavinius atsižvelgiant į vaiko gebėjimus, jo polinkius bei vertybines nuostatas ir atitinka orientuoto į vaiką ugdymo koncepciją (įgyvendinami nauji pedagogo vaidmenys –vaikų partnerio, padėjėjo, palydovo, patarėjo).

Siūlome besimokantiems veikiant pedagogams atkreipti dėmesį į šiuos ***pedagogo ir ugdytinio veiklos aspektus: vaikų poreikių analizę, veiklos tikslus, turinį, metodus, rezultatus (vertinimą)***. Ši veikla turi kūrybiškai susieti pedagogo patirtį ir pedagogo bei ugdytinio sąveiką. Pradedant šią veiklą labai svarbi yra konkrečių uždavinių analizė, nuo kurios priklausys tam tikrų įgūdžių ugdymasis (Stammers, 1987).

Nutare, ko ir kaip mokytis, spręsite, kaip tai susieti su savo patirtimi. Išmokti apmąstyti ir spręsti problemas tobulinant savo mokymą – nelengva užduotis. Tik įvaldę įvairius patirties analizės ir apmąstymo veiksmus, įgiję aktyvią prasmingą orientaciją – galite pradėti formuluoti savo principus, kurti teoriją, kuriomis vadovausitės ugdydami vaikus.

Mokymosi veikiant sėkmė priklauso ir nuo jūsų entuziazmo. Ko, kada ir kaip mokytis, sprendžiate jūs patys. Santykis tarp mokymosi veikiant metodų ir ugdymo turinio pirmiausia priklauso nuo požiūrio į savo darbą. Pageidautina, kad mokymosi veikiant metodai būtų orientuojami į ugdytinį ir atlieptų jo veiklą.

Kiekvienas pedagogas turi savitą mokymosi stilių, todėl dažniausiai pasirenka skirtingus mokymosi metodus. Vienas iš jų yra dienoraščių rašymas, kuriame pedagogas apmąsto savo veiklą (problemos numatymas, pasiūlymų formulavimas, hipotezės formavimas, naujos idėjos plėtojimas, hipotezės išbandymas veikloje). Dienoraščių rašymo variantai gali būti įvairūs, svarbu, kad rašymas padėtų atsakyti į jums rūpimus klausimus. (Siūlome ir jums rašyti savo pedagoginį dienoraštį.)

Mokymasis veikiant apima tiek pedagogo bendravimą ir bendradarbiavimą su kolegomis, tiek ir su administracija, tėvais, ugdytiniais. Taip besimokantiems pedagogams kur kas paprasčiau spręsti profesines problemas, diskutuoti, klausti patarimo, ieškoti įdomios me-

džiagos, klausytis kolegų pasakojimų, taikyti jų patirtį. Gerai apmąstydami ir planuodami saviugdą procesą pastebėsite, kad *mokymasis veikiant yra spartesnis, prasmingesnis ir lengvesnis lyginant su įprastu mokymusi.*

Mokymasis veikiant tampa neatsiejama pedagogo darbo dalimi. Mokantis kurti programas mokymosi veikiant nereikėtų laikyti atsietu nuo kasdienių profesinių pareigų įvykiu. Mokymasis veikiant yra nuolatinė pedagogo veikla. Tai reiškia, kad pedagogo gebėjimai leidžia pačiam susikurti savo mokymosi procesą, jam vadovauti ir kontroliuoti bei jį įvertinti.

Mokymosi veikiant metodas leidžia pedagogui susieti savo patirtį, suvokimą, pažinimą, jausmus bei elgesį ir kartu skatina naujas idėjas, o naujos idėjos nurodo gaires tolesnei vyksmo raidai.

Sprendžiant problemą pirmiausia ji identifikuojama, analizuojami žinomi faktai, planuojama veikla ir įgyvendinama programa.

Paskirstote užduotis, imatės koordinuoti veiklą, studijuojate rekomenduotą literatūrą, nagrinėjate dokumentus, seminarų medžiagą, sudarote planą, kaip išbandyti naujas idėjas, numatote veiklos būdus, metodus, refleksiją, duomenų apibendrinimo būdus.

Jūsų iniciatyvumas turi skatinti ir visą bendruomenę aktyviai įsitraukti į ugdymo proceso planavimą, dalyvauti kuriant ugdymo programą.

Mokymasis visą gyvenimą, informacinės visuomenės vystymasis – tai iššūkiai, kuriuos priimti gali pedagogai, turintys aukštą profesinę kvalifikaciją ir įgiję naujas kompetencijas.

Mokymasis veikiant, atvirumas, kantrybė, partnerystė, pažintis su kitų šalių švietimo sistemomis keičia pedagogų asmeninę nuomonę ir nuostatas, o atvira pokyčiams aplinka sudaro galimybes tobulinti profesinę kvalifikaciją.

5.4. komandinis DARBAS

Šiame skyrelyje sužinosite :

- kokia yra komandinio darbo paskirtis ir tikslai kuriant savo įstaigos ugdymo programą;
- kokie yra komandinio darbo pranašumai;
- kokie yra atskirų komandos narių vaidmenys;
- kokie grupės lyderio vaidmenys;
- kokie ypatumai būdingi komandinio darbo raidai;
- kokie veiksniai lemia grupės darbo sėkmes ir nesėkmes;

Komandinio darbo paskirtis ir tikslai

Įstaigos ugdymo programos kūrimas – naujas, kokybiškai kitoks uždavinys šiuolaikinio ikimokyklinio ugdymo pedagogams. Nuolatinės švietimo kaitos, švietimo politikos naujovių, švietimo decentralizavimo aplinkybėmis ugdytojams tenka reflektuoti savo veiklą ir koreguoti ją kuriant programą pagal Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašą.

Akivaizdu, kad įstaigos ugdymo programa turi atsirasti ne individualiomis kūrybinėmis pastangomis (kad ir labai didelės jos būtų), o per jungtinę viso pedagogų kolektyvo veiklas. Be abejo, po platesnių diskusijų ir apmąstymų, atskirų etapų planavimo susiformuos kūrybinė grupė, kuri prisiims atsakomybę suderinti visų įstaigos pedagogų vizijas ir sumanymus, tėvų pasiūlymus ir rašys programos tekstą. Ši grupė vadintina komanda, nors ir visa pedagogų bendruomenė

taip pat turi turėti daugumą komandos bruožų. Pedagogų bendruomenė paskiau vėl įsitraukia į programos kūrimą, vertindama jos įgyvendinimo sėkmes ir nesklandumus bei numatydamą jos atnaujinimo gaires.

Programą kuriančios komandos paskirtis, be labai aiškaus tikslo – per nustatytą laiką atlikti konkretų darbą, t. y. sukurti ikimokyklinio ugdymo programą – kur kas platesnė.

Programos kūrimo procesas turi poveikį institucijos kultūrai, nes įstaigoje turi vyrauti kūrybą skatinanti gera nuotaika, dėmesys įvairioms idėjoms, tinkama diskusijų kultūra. Dėmesys įvairioms idėjoms plėtoja demokratiją pedagoginiame darbe, t. y. kai atsižvelgiama į alternatyvius siūlymus ir juos svarsto įvairios pedagogų grupės. Tuomet aiškesni tampa ugdymo tikslai, konkretesni uždaviniai, įvairėja metodai – kitaip sakant, kyla pedagoginio darbo kokybė. Pavyzdžiui, gal tikrai reikia turėti grupėse gyvūnų, nes to pageidauja ir tėvai, ir vaikai? Kaip tuo atveju nenusižengti higienos centrų reikalavimams? Ar sąlygos vaikams žaisti su smėliu ir vandeniu turi būti sukurtos visose grupėse?

Tartis turi ir visa pedagogų bendruomenė, ir vienoje grupėje pamainomis dirbantys pedagogai kartu su kitais specialistais – muzikos vadovu, kūno kultūros pedagogu, logopedu ir pan. Tėvai gali išsakyti nuomonę įstaigos vadovams, pedagogams ir kitiems specialistams, vaikus turi išklausti visa pedagogų bendruomenė.

Būtina suderinti konkrečius ir bendresnius komandos tikslus. Tradicinis konkrečios užduoties atlikimas – programos sukūrimas, nematant reikalo kartu plėtoti institucijos kultūrą ir išjudinti pedagogų bendruomenę bei pagal situacijos analizę keisti pedagoginę praktiką, bus tik dar vienas dokumentas, neturintis ryšio su realybe. Ir atvirksčiai – kūrybinė aplinka ir idėjų įvairovė be jų įgyvendinimo vizijos ir planų nepalengvins darbo.

Komandinio darbo teikiami privalumai

Komandinis darbas turi ypatumų (nuolatinės diskusijos, laiko stygius apmąstymams, tikslus susitikimų laikas, kurio negalima keisti, smulkūs įpareigojimai, kurių atlikimą kiekvienas gali komentuoti, ir pan.), kurių dalis žmonių labai nemėgsta. Be abejo, visą laiką dirbti grupėje būtų sunku bet kam. Vis dėlto verta žinoti, kokie yra komandinio darbo pranašumai.

- Komandoje išmokstama kelti tikslus klausimus. Tradiciniai pedagoginiai pastebėjimai ir žodžiu išsakyti apmąstymai turi būti suprantami visiems grupės dalyviams, todėl būtina kalbėti ramiai, formuluoti problemas kuo racionaliau, aiškiau ir konkrečiau.
- Dalijantis darbais išmokstama atsirinkti ir naudoti reikiamą literatūrą, sisteminti medžiagą. Nebereikia vienam žmogui atsakyti už tokią rimtą veiklos sritį. Be to, grupė visuomet ras daugiau medžiagos negu vienas asmuo. Grupės sukurta pozityvi diskusinė atmosfera skatina drąsiau vertinti teorinių šaltinių teiginius bei kritiškai juos sieti su praktiniu darbu.
- Dirbant grupė (ypač kai jos nariai turi skirtingą nuomonę) lavėja gebėjimai ginti savo nuomonę, grupės nariai geba būti savikritiškesni ir argumentuotai kritikuoti kitus. Taip išmokstama objektyviau vertinti savo pačių ir kolegų pedagoginio darbo praktiką.
- Modeliuojant įstaigos programos ugdymo tikslus ir perspektyvas, dirbant grupėje realiau suvokiami savo darbo tikslai ir perspektyvos. Drąsiau imamasi atsakomybės už savo veiksmus.
- Lavėja demokratiško darbo stilius: bendradarbiaujama sprendžiant numatytus uždavinius, diskutuojama bei svarstoma permainų įstaigos viduje būtinybė, kryptis ir kokybė. Dirbant kartu, neišvengiamai tenka atidžiau, atsakingiau organizuoti savo darbą, derintis prie kitų grupės narių veiksmų.
- Komandoje kuriamos prielaidos giliau suprasti svarbiausius visuomenėje vykstančius procesus, plėtojamas gebėjimas mąstyti atsižvelgiant į asmens, grupės, institucijos bei visuomenės interesus) ir išvelgti visų ugdymo dalyvių poreikius ugdant vaikus.

Komandinis (grupės) darbas tobulina pedagogų socialinę, komunikacinę, informacijos valdymo, efektyvios veiklos, pokyčių valdymo kompetencijas.

Komandos dalyvių vaidmenys

Kasdienio darbo metu kiekvienas pedagogas kuria idėjas, planuoja, įgyvendina sumanymus, reflektuoja savo veiklą, numato perspektyvas, pildo dokumentus (dienynus), užsirašo stebėjimus ir pan. Žodžiu, atlieka daug vaidmenų.

Dirbant grupėje, pasiskirstoma vaidmenimis. Patartume neformalizuoti šio etapo – neskubėkite to padaryti pirmo susitikimo metu (ir taip jausite įtampą ir atsakomybę dėl tekusios užduoties – sukurti programą); nereikėtų stengtis prie kiekvieno pakomentuoto vaidmens būtinai „priskirti“ konkretų žmogų. Darbo vyksmas sustatys viską į vietas – kai kas gal atliks kelis vaidmenis; gal grupės veiklos metu kieno nors vaidmuo keisis; gal sau priskyrėte netikslų vaidmenį (vadovo, įkvėpėjo, skatintojo, stebėtojo, vykdytojo ir kt.). Gal šioje darbo grupėje esate tinkamesnis ne kaip

įkvėpėjas, o kaip vykdytojas? O gal atvirksčiai? Gal idėjas kuriame nors etape kurs visi dalyviai – t. y. tam tikru metu visų vaidmenys susilies, ir pan.

Gali atsitikti, kad pervertinote savo gebėjimus arba nepelnytai nuvertinote save. Būkite pasiruošę komandinio darbo netikėtumams. Kartu nepamirškite, kad pasidalijimas vaidmenimis – pakankamai simboliškas, iš tiesų vaidmenys grupės darbe skleidžiasi įvairiausiomis kombinacijomis.

Pažymėtina, kad vaidmenų niekas nedalija, jais pasiskirstoma. Tai vienas pirmųjų rimtų grupės išbandymų. Iš tiesų reikia suderinti skirtingas pozicijas.

Prisiminkite, kad geriausia yra šiek tiek palaukti, kol pedagogai ir jų vaidmenys natūraliai „suar-tės“. Tai neišvengiamai atsitiks, nes grupės nariai turi skirtingą patirtį, yra skirtingo temperamento, gebėjimų, poreikių, kiekvienas turi kurį nors savitą mokymosi stilių (per veiksmą, per pavyzdį, per vizualią patirtį, per girdimąjį patyrimą, per šių stilių kombinacijas ir pan.).

Vis dėlto komandoje reikia vieno (ar kelių) grupės įkvėpėjų, idėjų kūrėjų, analitikų (apibendrintojų), stebėtojų, vykdytojų (tų, kurie renka medžiagą, duomenis, rašo tekstą, tvarko jį, apipavidalina), grupės veiklos dokumentuotojų (tų, kurie fiksuoja: protokoluoja, užrašo stebėjimus, fotografuoja ir kt.), aplinkos kūrėjų, organizatorių (numatančių darbų terminus ir vietą).

Nebūtinai ta pati grupė turi burtis po kelerių metų ugdymo programai atnaujinti ar kitam darbui atlikti. Net jeigu ir taip, tie patys žmonės jau gali norėti atlikti kitus vaidmenis – ar dėl įgytos patirties, ar dėl kitų aplinkybių.

Komandinio darbo raidos ypatumai

Formuojant komandas, reikia nepamiršti, kad komanda – gyvas „organizmas“. Jos raidai daro įtaką emocinis klimatas, o pati raida netgi gali būti padalyta į labai aiškius ciklus. Naivu tikėtis, kad ką tik suburta komanda iškart pradės dirbti sėkmingai – komandai „susiklijuoti“ reikia skirti ir pakankamai daug laiko, ir ganėtinai daug dėmesio.

Pirmiausia, kaip jau minėta anksčiau, reikės, kad jus „susirastų“ vaidmenys – taigi komanda formuosis. Šiuo etapu jūs aptarsite, ko norite pasiekti, ieškosite kompromisų ir bendrų išėjimo taškų; taip pat nusistatysite savo vaidmenį, susitarsite dėl esminių komandos darbo principų (komandos sudėties, gyvavimo trukmės ir pan.).

Susitarus dėl esminių dalykų, pradėdama dirbti. Naivu tikėtis, kad pradžioje viskas eisis „kaip iš pypkės“. Dauguma komandų susiduria su konfliktais, kitais nesklandumais. Tai puikiai suprantama ir normalu, nes kiekvienas komandos narys turi savo lūkesčių, kurie gali nesutapti su kitų komandos narių lūkesčiais. Šiuo etapu jūs išsiaiškinsite požiūrių skirtumus ir užmegsite asmeninį santykį su kitais komandos nariais. Jei neišsigašite konfliktų ir nebijosite jų įvardyti bei spręsti, turėtų susiformuoti nauji, realistiškesni lūkesčiai komandos atžvilgiu.

Išsprendus esminius nesutarimus, nusistovi komandos normos – tai gali būti rašytos ar nerašytos taisyklės, kurios leis drąsiai veikti nepažeidžiant taisyklių. Įgydami vis daugiau pasitikėjimo

savimi bei kitais grupės nariais, jus tampa subrendusia komanda, kuri gali produktyviai dirbti. Kita vertus, nepamirškite, kad klausimų, konfliktų ar problemų gali iškilti bet kada – svarbiausia, kad jūs neskubėtumėte ir tikėtumėte savo sėkme.

Tam, kad iškilę klausimai būtų sprendžiami, reikia atvirumo ir pasitikėjimo atmosferos komandoje. Būtų gerai, jei į savo komandą pasikviestumėte ir keletą suinteresuotų tėvų – jie galbūt užduos klausimų, kurie jums praverstų.

Atsakydami į iškilusius klausimus, nepamirškite, kokie yra jūsų ugdymo įstaigos poreikiai ir prioritetai – taigi tegul jie būna atskaitos tašku. Peržiūrėkite ir jau įgyvendinamus tikslus bei uždavinius, tačiau jų neatsisakykite – geriau tegul jie pasilieka visavertiškumui užtikrinti.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad tie, kurie rašo programą, turi tikėti pačiu procesu, nes be susidomėjimo, nematant prasmės, be teigiamų emocijų bei priimtą asmeninės atsakomybės šis vyksmas nebus sėkmingas.

Laiko planavimas

Planuojant ugdymo programos rašymą, neišvengiamai susiduriama su laiko planavimu. Kadangi vis dėlto pirminė ir svarbiausia ikimokyklinės įstaigos funkcija yra vaiko ugdymas, tai dažnai tokie darbai kaip programos rašymas vis yra atidedami „lengvesniems laikams“ manant, kad dar bus supėta. Vėliau darbai atliekami paskubomis, todėl prastėja jų kokybė.

Jau komandos formavimosi metu jums vertėtų suplanuoti programos rašymo eigą. Planas gali būti preliminarus, jūs jį galite taisyti ir keisti rašydami, tačiau jame turi būti numatyta, kada ką reikės atlikti. Planuoti darbus gali padėti šie klausimai:

- kokie mūsų komandos tikslai;
- kaip mes jų pasieksime;
- kiek laiko mes galime ir norime tam skirti;
- ar asmeniniai komandos narių tikslai neprieštarauja komandos tikslams;
- kiek papildomo laiko kiekvienas komandos narys gali skirti šiam darbui (pagal tai ir bus pasiskirstyta užduotimis).

Taigi pirmiausia bent jau preliminariai nuspręskite, kokių darbų, kada ir kas imsis. Sudarius bendrąjį planą išskiriami prioritetai. Puikiai žinome, kad neatlikus kai kurių darbų, projektas nežlunga, tačiau tam tikri veiksmai gyvybiškai būtini projektui įgyvendinti. Apmąstykite kiekvieną punktą ir numatykite, kiek laiko prireiks jam įgyvendinti (pavyzdžiui, kiek reikia laiko užmegzti kontaktui su kai kuriais asmenimis; kas bus atsakingas ir pan.). Gavus asmenines užduotis ir jas „išskleidus“, labai svarbu apsispręsti, ką reikia atlikti neatidėliojant, o kas gali palaukti.

Prioritetų nusistatymas labai priklauso nuo bendrojo programos rašymo/peržiūros plano, nuo to, kiek žmonių dirbs, ar galėsite kam nors pavesti bent dalį savo užduočių. Dirbant komandoje privalu skirti kiekvienai užduočiai atlikti daugiau laiko, nei tuo atveju, jei tą užduotį planuotumėte atlikti vienas (dėl galimų konfliktų bei derybų).

Nusistatę prioritetus, **apgalvokite eigą**. Įvertinkite visus savo darbus ir pradėkite nuo pačių svarbiausių. Galite norėti viską atlikti iš eilės, tačiau, iš pradžių ėmęsi sunkiausių užduočių, galėsite vėliau lengviau atsikvėpti. Kartais gali prireikti pakeisti planus įpusėjus vieną ar kitą darbą. Taip elkitės tik įsitikinę, kad tai jums naudinga – nepasiduokite, jei skatina smuo, nežinantis konkrečių jūsų komandos planų. Taigi per posėdžius nepamirškite informuoti vadovą bei kitas komandas, kuri dabar darbų stadija, kiek esate pasiekę ir kiek reikia laiko itin svarbioms užduotims atlikti.

Keletas patarimų, kurie, tikimės, palengvins jūsų darbą.

- Jei matote, kad nesugebate atlikti vienos ar kitos užduoties, ir jums prireiks labai daug laiko išsiaiškinti, kaip ją atlikti, pripažinkite tai ir užduotį patikėkite kitiems. Žmonės labiau gerbia tuos, kurie pasako, kad jie nesugeba kažko padaryti, nei tuos, kurie sako, kad sugeba, tačiau nepadaro laiku. Be to, taip jūs sutaupysite ir labai brangaus laiko savo ugdymo įstaigai, nes užduotį atliks tas, kuris gali ją atlikti geriausiai mažiausiomis laiko sąnaudomis.
- Pradėkite nuo to, kas jums kelia daugiausia rūpesčių. Jei matote, kad galite atlikti užduotį, tačiau ji jums kelia įtampą, pradėkite nuo jos. Įveikę sunkiausią, kitas įveiksite daug lengviau.
- Pasistenkite darbus baigti keliomis dienomis anksčiau. Tai ne tik sumažins įtampą, bet ir galėsite pasikonsultuoti, aptarti, suderinti savo darbą su kitų darbais.
- Jei matote, kad situacija pasikeitė ir kai kurios užduotys tapo bereikšmės, nebijokite apie tai pasikalbėti su vadovu. Visa, kas nereikšminga ir nesvarbu, turėtų būti išbraukta (net jeigu pradžioje atrodė, kad tai atlikti būtų labai svarbu).
- Jei matote, kad jums per sunku, pasitarkite su komandos nariais. Paaškindite, kad jūs dirbsite daug geriau, jei jums bus sumažintas krūvis.

- Nebijokite pasakyti „ne“. Jei vadovas reikalauja, kad darbai būtų atlikti anksčiau, o jūs matote, kad nesugebėsite, taip ir pasakykite: daug geriau apie tai pasikalbėti, nei per skubą blogai atlikti vieną ar kitą užduotį.
- Vadovas turi suprasti, kad žmonės yra skirtingi, todėl negalima tikėtis, kad visi atliks vienodą apimtį darbų.
- Neatlikite viso darbo iškart. Geriausia, jei atliekant užduotis (ypač didesnes) praeitų tam šiek tiek laiko, tuomet būtų galima reflektuoti.
- Bent kartą per savaitę peržiūrėkite, ką atlikote, ką dar reikia atlikti ir pan. Geriausia, kad tai padarytumėte kartu su visa komanda, nes vis vien nemažai darbų teks atlikti individualiai, todėl taip geriau matysite bendrą vaizdą bei įsivaizduosite, kurioje stadijoje yra jūsų darbai.
- Su komandos nariais aptarkite, kada jūs darbingiausi, ir atitinkamai planuokite, kada dirbsite: gal susitiksime keletą dienų per savaitę prieš darbą ar dirbsite vaikų poгурlio metu arba gal po darbo?
- Nepamirškite, kad turite šeimą, draugų, asmeninių poreikių. Darbas turi būti suplanuotas taip, kad nereikėtų dirbti savaitgaliais bei švenčių dienomis.

Motyvaciją mažinantys veiksniai

Kurdama įstaigos vaikų ugdymo programą, komanda gali susidurti su šiais keblumais:

- **Nesijaučiama visaverčiu proceso dalyviu.** Kiekvienas nori dalyvauti priimant sprendimus ir priešinasi primetamiems sprendimams, todėl būtų gerai, kad visiems būtų leista išsakyti nuomonę, išreikšti abejones bei pasidalyti patirtimi.
- **Neįžiūrima naudos.** Jei pedagogai mano, kad nauja programa nepalengvins gyvenimo nei jiems, nei jų ugdytiniams, yra didelė tikimybė, kad jie priešinsis.
- **Padidinamas krūvis.** Kuriant programą pedagogams padaugėja darbo. Pedagogai nemėgsta, kai prisidengus skambiais šūkiams iš tiesų nerodoma jokie supratingumo. Dėl to būtų gerai, kad visi būtų įtraukti į programos kūrimą ir jaustųsi reikšmingi.
- **Nejaučiama vadovų paramos.** Individai paprastai nepuola diegti naujovių, jei mato, kad vadovams jos nėra aktualios.
- **Vienišumas.** Tik keletas žmonių nori kalnus nuversti vieni. Komandinis darbas ir bendradarbiavimas yra būtini siekiant sėkmingai įgyvendinti naują ugdymo programą.
- **Nesaugumas.** Žmonės priešinasi pokyčiams, jei jie kelia grėsmę jų saugumui ar statusui. Įsitikinkite, kad visas kolektyvas (ne tik komandos nariai) bent jau supranta, kad nebūtina intensyviai dalyvauti kūrybiniame procese. Darbuotojai, kurie nekuria ugdymo programos, bet ją įgyvendins, bus lygiai tokie pat reikšmingi ugdymo įstaigai.

- **Nenuoseklumas.** Nauja programa turi atspindėti ugdymo įstaigos personalo lūkesčius bei įstaigos kultūrą, o ne atvirkščiai.
- **Chaosas.** Jei pokyčiai sukelia maišatį, apie naujos programos kūrimą nieko nepaaiškinama, nepateikiama visa informacija, tai negalima tikėtis bendruomenės paramos.
- **Nelygybė.** Jei vienas komandos narys mano, kad kitas turi daugiau informacijos ar privilegijų, jis gali priešintis iš principo, todėl labai svarbu „pajauti“ komandą.
- **Staigi kaita.** Žmonės paprastai priešinasi staigiai ar labai kardinaliai kaitai, ypač tai sunkiai priima pedagogai, turintys ilgą pedagoginį stažą.

Tačiau nėra neišsprendžiamų problemų. Jei rašysite programą, kurią visi ikimokyklinės įstaigos darbuotojai galės iškart pradėti įgyvendinti ir įvertinti jos pranašumus (ar pastebėti trūkumus), tai tokia programa bus sutikta daug geranoriškiau. Rašydami koncentruokitės į tai, kad jums svarbiausia – jūsų įstaigos gerovė. Įsitikinkite, ar administracija jus remia. Direktorius sprendimai turi atspindėti visos ugdymo įstaigos poreikius. Jei direktorius nedalyvauja kuriant programą ir dėl to jaučiate nepasitenkinimą – kuo greičiau spręskite šią problemą, kol ji neišsisknijo. Tinkamiausia išeitis – pasikalbėti apie tai, kas jums kelia nerimą.

Labai svarbu, kad kuriantys programą pedagogai turėtų motyvaciją. Būtina, kad kurdami programą pedagogai bendrautų ir bendradarbiautų, jų darbas būtų vertinamas bei pripažįstamas ir visi norintieji galėtų dalyvauti. Svarbiausia, kad būtų numatyti įgyvendinami tikslai ir visa komanda drauge jų siektų.

Komandos vadovo vaidmenys

Kaip žinia, dažniausiai komandos vadovu tampa ikimokyklinės įstaigos direktorius ar direktoriaus pavaduotojas, kurie ir atsako už programos įgyvendinimą. Svarbu, kad vadovai (kaip jau ne kartą minėjome) tikėtų sėkme ir be prievartos ragintų keistis, skatintų motyvaciją, diegtų bendradarbiavimo ir komandinio darbo svarbą siekiant bendrų tikslų, leistų aktyviai dalyvauti ne tik komandos nariams, bet ir kitiems ugdymo įstaigos darbuotojams, būtų nuoseklūs ir vykdytų pažadus bei žadėtų tik tai, ką realiai įmanoma įgyvendinti. Tai padėtų sukurti profesionalią darbo aplinką ir suteiktų galimybes tobulėti visiems ugdymo įstaigos darbuotojams.

Taip pat labai svarbu, kad komandos vadovas sugebėtų susieti ugdymo įstaigos poreikius su joje dirbančių individų poreikiais. Kiekvienas žmogus turi lūkesčių, kuriuos tikisi įgyvendinti savo darbe, kiekvienas darbuotojas atlieka daug daugiau vaidmenų nei yra jo pareigybiniame apraše, todėl įstaigos poreikių ir individo lūkesčių neatitikimas trukdo sėkmingai funkcionuoti ikimokyklinei įstaigai.

Išskiriami šie pagrindiniai grupės vadovo vaidmenys:

- Nuo pat komandos darbo pradžios suvokti darbo visumos vaizdą, t. y., suprasti, ko siekiama ir kur link einama.
- Inicijuoti tokius procesus ir strategijas, kurie susietų individų poreikius ir vertybes su įstaigos tikslais ir vertybėmis.
- Inicijuoti strategiją, sąlygojančią realią kaitą.
- Padėti komandai susiburti, susivokti, kad darbo grupė gali burtis pagal įvairius principus.
- Sugebėti užmegzti pozityvius ryšius su darbo grupe.
- Siekti, kad komanda dirbtų remdamasi aiškiais susitarimais.
- Padėti komandai parinkti reikiamą terminiją ir sąvokas, stebėti, ar kalbiniai svarstymai tinka reikiamai analizei atlikti.
- Stebėti, kad grupės nariai aiškiai reikštų savo požiūrį.
- Toleruoti nuomonių įvairovę.
- Skatinti profesionalią pokalbių, diskusijų ir debatų kultūrą.
- Kurti, matyti ir kontroliuoti, ar pagal terminus komanda atlieka įsipareigojimus.
- Stebėti darbų eigą (individualią ir komandos).
- Skatinti komandos narius susidaryti tiek dalinius, tiek bendruosius darbo planus.
- Siūlyti rašyti dienoraštį, darbo eigos ataskaitas, aprašyti nuveiktus darbus, juos įvertinti, burti vidines kontrolės ir oponentavimo (kritikos) grupes, stebėtojų grupes ir kt.
- Kurti ir palaikyti profesionalią darbo aplinką.
- Būti energingos, geros nuotaikos, profesinių žinių šaltiniu visai grupei.

5.5. programos RAŠYMAS

Šiame skyrelyje sužinosite :

- kaip įstaigos programos kūrimas veikia kiekvieną pedagogą ir bendruomenę;
- kokia turėtų būti programa, kad pasiektumėte ugdymo tikslą;
- kaip sužinoti, ar teisinga linkme einate, kuo pastiprinti savo poziciją;
- kaip naudotis teoriniais ir metodiniais šaltiniais, kokios dabartinio teorijos ir praktikos santykio tendencijos;
- kas svarbiausia rašant tekstą (stiliaus, proceso ir kt. patarimai).

Savarankiškumo lygis

Pradedant rašyti programą, ypač jei tai darote pirmą kartą, vertėtų susigaudyti, kiek turite kūrybinės laisvės. Programos kūrimas yra pakankamai savarankiškas darbas – jeigu anksčiau pedagogai buvo atsakingi už bendrosios programos įgyvendinimą, tai dabar atsakomybės daugėja, nes įstaigos pedagogai tampa atsakingi ne tik už programos įgyvendinimą, bet ir už jos kūrimą. Taigi galima labiau atsižvelgti į bendruomenės specifiką, poreikius, tėvų pageidavimus, labiau individualizuoti ugdymą. Kurdamas programą kiekvienas pedagogas ir visa komanda galės apgalvoti iki tol vykdytus darbus, kai ką koreguoti. Atsiraa daugiau laisvės priimant sprendimus, koreguojant įstaigos veiklos kryptį ir kt. Įstaigos ugdymo programa gims iš konstruktyvių diskusijų ir remsis susitarimais.

Savarankiškai reikia ieškoti ir rinktis literatūrą, numatyti tyrimus (jeigu jie būtini), aptarti jų rezultatus bei taikymo sritį, analizuoti, vertinti, daryti išvadas, tik paskui rašyti tekstą.

Rašant privalu vadovautis Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu (toliau – Kriterijai) ir jame nurodytomis sudedamosiomis programos dalimis. Siekite, kad jūsų įstaigos programoje atsispindėtų šiuolaikinės demokratinės pedagogikos tendencijos, kitaip sakant, kad nenukryptumėte nuo valstybės numatytos ikimokyklinio ugdymo krypties, pagrįstos visapusiškumo, integralumo ir individualizavimo principais.

Manome, kad ir vadovaudamiesi konkrečiais reikalavimais ar schemomis, programos autoriai turės daugiau savarankiškumo nei suvaržymų ir jaus nemenką atsakomybę.

Iš tiesų atsakomybę turbūt didina tai, kad programa bene pirmą kartą tampa atvira ir vieša bendruomenei. Atvirai skelbiama, kaip ugdomi vietos bendruomenės vaikai, kokių ugdymo tikslų siekiama, kokie uždaviniai keliami, kokios priemonės numatomos jiems spręsti ir kt. Nebegalima

deklaruoti to, kas įstaigoje nevyksta, ir atvirksčiai, nebebus galima dirbti ta kryptim, kuri nebus nusakyta programoje. Taigi rašant programą, atsiranda tiesos /netiesos lygmuo (paradigma).

Be to, atsakomybė tampa individualesnė. Dirbant pagal bendrąsias programas buvo keblu įžvelgti, kuo jos įstaigoje papildomos ir ko atsakoma, kas mažiau akcentuojama. Dabar tai matysis. Teigtume, kad dėl tokio akivaizdumo pačių įstaigos pedagogų sukurta programa ateityje ją įgyvendinant turėtų ne pasunkinti, o palengvinti kasdienį pedagogų darbą.

Tikslo siekimas

Programoje numatomos ikimokyklinio ugdymo kryptys, nusakomas ugdymo turinys, metodai (vadinamasis Kriterijais). To neišmanoma atskleisti, neatspindint konkrečių darbų, jų analizės ir ne-numatant perspektyvos. Kaip suderinti dokumento tikslumą ir įstaigos patirties spalvingumą? Patartume per daug neišplėsti teksto. Nors programos apimtis nėra reglamentuota, pageidautina, kad ji nebūtų labai detali ir smulkmeniška. Nereikėtų akcentuoti vien teorinės medžiagos arba ugdymo turinio ir. Kiekviena dalis turi natūraliai išplaukti iš kitos ir pildyti viena kitą.

Iš tiesų programą būtų galima apibūdinti kaip ledkalnį, kai daug nematomo darbo vyksta iki pradėdant rašyti tekstą. Iš pradžių ieškota, peržvelgta, skaityta daug teorinės medžiagos. Galbūt norint patikrinti savo teiginius rinkti empiriniai duomenys – interviu, anketų, stebėjimų ir kt. metodais.

Manytume, kad pedagogų neturėtų gąsdinti ši nematomo, sunkaus, bet nedemonstruojamo darbo dalis. Atsiminkite, kad vertinant ugdymo programą dažniausiai akivaizdu, ar ta nematomoji veikla iš tiesų vyko, ar programa tėra teiginių rinkinys. Mat programa kaip teisingų frazių rinkinys niekam nereikalinga – joje pirmiausia turi atsispindėti Jūsų įstaigos patirtis, ieškojimai ir atradimai.

Dar kitaip programos teksto paskirtį būtų galima komentuoti taip: remiantis ikimokyklinio ugdymo teorijomis ir iš jų plaukiančiais principais vis dėlto daugiausia dėmesio reikėtų skirti vyksmui. Bet kurioje ugdymo programoje (Lietuvos ar užsienio šalių) jūs rasite suformuluota, kodėl būtent taip, o ne kitaip siūloma elgtis ir veikti. Programa yra tarsi stipri virvė tarp teorijos (žodžio)

ir planuojamo veiksmo. Ne teorijų apžvalga, o geras veiksmas – vaikų ugdymas – yra kuriančios programą komandos tikslas.

Vadovaujantis nauja ugdymo tikslų taksonomijos teorija, aukščiausias mokymosi tikslas (kartu ir rezultatas) yra požiūrių, įsitikinimų ir emocijų pokyčiai, apmąstymai. Ikimokyklinio ugdymo programa ir yra tarsi šių tikslų siekimo planas. Iki veiksmų apmąstymo turi būti pereiti ir kiti etapai – nuo aprašymo prie analizės; nuo analizės prie interpretacijos; nuo interpretacijos prie polemikos, nuo polemikos prie sintezės, nuo sintezės prie vertinimo, nuo vertinimo prie veiksmo, nuo veiksmo prie požiūrių ir emocijų kaitos.

Be socialinių, juridinių ir kitų motyvų, sumanymas kurti ikimokyklinių įstaigų ugdymo programas iš dalies paremtas būtinybe paskatinti pedagogus apmąstyti savo darbus, diskutuojant numatyti jų perspektyvą, nuolat tartis ir derinti savo veiksmus, būti kūrybingiems ir aktyviems tiek kasdienėje veikloje, tiek numatant perspektyvines veiklos kryptis. Teorinės ir metodinės literatūros analizė kaip savitiksliis taip pat nėra pageidautina; ši analizė turėtų tapti „sugyventa“ ir „sukolektyvinta“, kitaip sakant, iš įstaigos pedagogų tikimasi bendrų diskusijų, pamąstymų, pasvarstymų apie teorinius ir metodinius dalykus, taip pat išsakyto įstaigos bendruomenės požiūrio į juos.

Taigi programos kokybę lems tiek turinys, tiek forma. Svarbu, kad nebūtų susižavėta vien forma ir tenkinamasi tik rašymu. Reikėtų tinkamai atskleisti savo įstaigos specifiką pernelyg nenukrypstant į turinio klausimus. Manytume, kad ir čia reikia išlaikyti pusiausvyrą. Rašant programą patartina nepamiršti dviejų aspektų – ir ką norite pasakyti, ir kaip tai reikėtų pasakyti. Be to, prisiminkite, kad naujoji įstaigos programa, be abejonės, bus geresnė!

Keletas praktiškų patarimų: arba daug diskutuokite, naudokitės šaltiniais ir kryptingai, tiksliai atsirinkite, kas tinkama, arba rašykite viską – literatūros ištraukas, mintis apie tyrimus ir pan., bet paskui būtinai „filtruokite“ ir negailėdami atmeskite tai, kas nereikalinga (galima, be abejo, abu rašymo būdus derinti – tai priklauso nuo darbo grupės pajėgumo, tekstų rašymo patirties, atskirų grupės asmenybių minčių dėstymo stiliaus ir pan.).

Nerašykite į programą visko, ką tik tinkamo rasite, net jei tai būtų labai teisingos mintys. Nors žmonės ne vieną šimtmetį mąstė ir rašė apie savo mažųjų visuomenės narių ugdymą, – visko nesurašysime.

Socialinių, kultūrinių, pedagoginių įstaigos veiklos aplinkybių tyrimai labai pageidautini, tačiau jie nėra privalomi! Kurti įstaigos vaikų ugdymo programą nereikia, kad pedagogai turi tapti tyrėjais ir mokslininkais.

Formalūs tyrimai nebūtini. Gal jūsų intuicija, nuovoka, stebėjimai, patirtis lygiai taip pat leis argumentuoti, keisti ar nekeisti ugdymo kryptį, kaip koreguoti ugdymo turinį, metodus ar pan. Kitaip sakant, tyrimai reikalingi, kai tikrai norite kažką sužinoti.

Antra vertus, tyrimai – natūrali socialinės srities profesionalų (ir ikimokyklinių įstaigų pedagogų kaip asmenų, priklausančių šiai grupei) veikla. Daugiausia dėmesio kreipiama į gautų rezultatų pritaikomumą vertinant tai, kas jau padaryta, kas daroma dabar ar kas numatoma veikti. Pavyzdžiui, ar jūsų sukurtos anketos pedagogams apibendrinti duomenys apie įstaigos lauko aikštelės ugdomąją paskirtį ką nors keičia? Ką koreguosite? Gal nieko nereikia keisti? O ką tėvai galvoja apie etnokultūrinį ugdymą (jeigu iki šiol apie tai galvojote tik jūs – gal verta kai ką patikrinti)? Ar reikia ikimokyklinėje įstaigoje akvariumų? Ką tėvai galvoja apie pratybų sąsiuvinį naudojimą? Gal reikia vaikus dažniau supažindinti su socialine kultūrine aplinkai? Kaip pedagogai supranta ugdomosios

aplinkos estetiškumą? Ar visi vaikai turi pakankamai erdvės judėti? Ar visi ugdymo vyksme dalyvaujantys specialistai bendradarbiauja? Ar pakankamai bendradarbiauja pamainomis toje pačioje grupėje dirbantys pedagogai? Ar pakankamai tarpusavyje derinami ugdymo turinio planavimo klausimai? Kitai sakant, tyrimai – įrodymų rinkimo būdai. Svarbu, kad duomenys būtų ir toliau panaudojami.

Norėdami įsitikinti, ar tikrai ko nors nežinote arba jei esate netvirtai kažkuo įsitikinę, atlikite šį techninį darbą: padarykite programos, pagal kurią dirbate, kopiją, tada žymekliu nuspalvinkite teiginius, su kuriais visa komanda sutinka be abejonų. Nenuspalvinti teiginiai ir yra gilesnio nagrinėjimo, diskusijų arba taikomųjų tyrimų objektas.

Jeigu jau apsisprendėte tyrimus atlikti ir pasirinkote anketos metodą, pateiksime keletą patarimų. Vienoje anketoje nepainiokite atvirų klausimų (Kodėl? Ką manytumėte? Kaip?) su uždariaisiais, kai respondentas atsako: „*Taip*“, „*Ne*“, „*Nežinau*“, nes bus sunku apibendrinti atsakymus, be to, tokią anketą painiu pildyti. Pirmojo tipo klausimai labiau tinka kokybiniam tyrimams, o jais išsiaiškinamos koreguotinos veiklos sritys. Tačiau net ir siekiant išsiaiškinti apibendrintą respondento nuomonę klausti reikia platesniame kontekste, pavyzdžiui, jeigu pateikiate tėvams klausimą: „Ką galvojate apie ekologinę (ar meninę, ar kt.) įstaigos vaikų ugdymo kryptį?“, bet nepaklausi, ką jie mano apie kitas ugdymo sritis, gauta informacija bus netiksli. Net jeigu klaustumėte tiksliau, pavyzdžiui: „Kaip siūlytumėte tobulinti socialinį ir kultūrinį vaikų ugdymą?“, šalia klausimo būtina pateikti kelis alternatyvius atsakymų variantus (pavyzdžiui, „daugiau ekskursijų“; „kviestis tėvus papasakoti apie savo profesijas“; „nuvesti vaikus į paštą“ ir t. t.), antraip jums atsakys, kad „viskas patinka“. Antrojo tipo klausimai būdingi kiekybiniam taikomiesiems tyrimams, jie informatyvesni. Pavyzdžiui, galite konkrečiai sužinoti, kiek tėvų ateitų papasakoti apie savo darbą. Paminėtina, kad nors griežtų taisyklių nėra, iš pradžių atliekami kokybiniai, o vėliau – kiekybiniai, tikslinamieji tyrimai.

Kurdami įvairias anketas, nepamirškite, kad anketos pradžioje reikia trumpai paaiškinti, kam bus naudojami rezultatai. Svarbu, kad klausimai būtų labai konkretūs; jų nebūtų per daug (apie 5–10); anketos turi būti anoniminės; kad svarbiausia ne gražiai paklausti, bet sužinoti norimą informaciją; anketos pabaigoje padėkoti.

Anketos yra gana greitas informacijos gavimo metodas, bet reikia ypač kruopščiai ir apgalvotai kurti klausimus. Anketos atskleidžia anketuojamųjų nuomonę.

Duomenys apie tai, kas vaikams tinka ar patinka, ko jie nori, ko jiems trūksta, renkami dažniausiai stebėjimų metodu, fiksuojant stebėjimus raštu. Stebėjimai gali būti taikomi atskirai sričiai ir gali būti sisteminiai. Sisteminiai stebėjimai yra objektyvesni ir nuoseklesni, jų rezultatus galima lyginti. Stebėjimai gali būti ir labai trumpi (momentiniai), ir labai ilgi (pavyzdžiui, gali trukti metus). Svarbiausia numatyti stebėjimo tikslą ir nuo jo nenukrypti. Tikslų gali būti labai įvairių, pavyzdžiui: ar visada vaikas X ant laiptų stumteli vaiką Y? (trumpalaikis stebėjimas); kaip tobulėja X vaiko valgymo įgūdžiai?; kaip kaitaliojasi Y vaiko nuotaikos?; kokie berniuko X ir mergaitės Y bendro žaidimo ypatumai?; kokia mėgstamiausia berniukų veikla, žaidimai? kaip keičiasi vaikų elgesys, pasikeitus pedagogams? (ilgesnės trukmės stebėjimai). Galima fiksuoti vieno, kelių vaikų ar vaikų grupės stebėjimus. Nepamirškite, kad net jei stebėjimus atlieka ir fiksuoja savos grupės ar įstaigos pedagogas, būtų korektiška tam paprašyti tėvų sutikimo.

Pokalbiai su vaikais taip pat yra labai informatyvūs bei pageidautini, tik šiuo atveju svarbu informacijos atranka ir objektyvumas. Viliamės, kad pedagogai geba prakalbinti vaikus ir atskiria fantazijas nuo tiesos (bet nebūtinai nekreipia dėmesio į fantazijas – tai irgi labai informatyvu...).

Savaime aišku, kad vieno ar dviejų pedagogų išsakytų nuomonių nepakanka, kad įstaigoje įvyktų svarbesnių pokyčių. Jeigu jau tiriate tėvų ar pedagogų nuostatas kokių nors klausimu, reikėtų siekti, kad jums būtų gražinta didžioji dauguma anketų. Be abejo, jums svarbi kiekvieno vaiko savijauta darželyje, bet jeigu tik vienas vaikas grupėje jaučiasi blogai – gal tai vaiko problema?

Apibendrinamos rezultatus ir integruodamos išvadas į programos tekstą, venkite labai smulkiai viską surašyti, pavyzdžiui, neminėkite, kiek tėvų pritaria, kad grupėje būtų laikomas koks nors gyvūnas, kiek tam prieštaraujančiųjų. Galima pasakyti taip: „Kasmet tirdamos grupių aplinkos turtinimą, pastebime, kad...“ arba: „Nuolatinis ugdomošios aplinkos grupėse tyrimas leidžia mums teigti, kad...“ arba: „Anketinė pedagogų apklausa X klausimu pakeitė mūsų planus Y srityj ...“ t. t. Stebėjimų rezultatai taip pat pateikiami apibendrintai, pavyzdžiui: „Remdamiesi X amžiaus vaikų žaidimų su vandeniu stebėjimais (Programos X priedas)...“ arba: „Stebėjimai (Programos Y priedas) patvirtino, kad nepakankamai lavėja vaikų komunikavimo gebėjimai, todėl mes...“ Programoje, aišku, netaikytinos kurio nors vaiko mintys, bet apibendrintais pokalbių su vaikais rezultatais galima remtis kaip rimtu taikomuoju tyrimu.

Prisiminkime skyrelį apie tikslo siekimą, kur kalbėta apie pusiausvyrą tarp „knyginių šaltinių“ ir empirinių duomenų. Jūsų tyrimai nėra antraeiliai! Bandykite surasti sąsajas tarp teorijų ir savo atradimų – kai kam tai bus nauja ir maloni patirtis. Taip pat nebijokite ginčytis su autoritetais. Juk galima pasakyti: „Nors dauguma autorių teigia, kad..., mūsų duomenys rodo priešingą tendenciją“ arba: „Plačiai rekomenduojamas <...> būdas mūsų įstaigos atveju netinkamas dėl <...> priežasčių, todėl mes numatome dirbti <...> kryptimi“ ir pan.

Galima sakyti, kad programa, kurioje vien pristatomos teorijos, bet neatspindimas įstaigos pedagogų požiūris (ypač paremtas tyrimais), yra abejotinos kokybės.

Medžiagos atranka

Skyrelis apie medžiagos atranką sąmoningai pateikiamas po pasvarstymų apie taikomuosius tyrimus. Taip norėtume atkreipti pedagogų dėmesį į šiandienos teorijos ir praktikos kaitos santykį, kai praktikų atradimai nebėra antraeiliai arba antrarūšiai. (Be abejo, kiekvienoje konkrečioje programoje abu informacijos rinkimo būdai – tiek teorinis, tiek empirinis – susiję; nenurodome nei eiliškumo, nei kiekio ir proporcijų.)

Patartume ir toliau naudotis tais šaltiniais, kuriais iki šiol naudojotės – nereikia skubėti jų atsisakyti (nors formaliai ikimokyklinio ugdymo programos parašytos dar aname amžiuje...). Niekur neskelbta, kad iki šiol naudojamos ikimokyklinio ugdymo programos jau nebetinkamos... Programos keitimas – tai metodo keitimas, taigi toks sprendimas turi būti labai apgalvotas, pribrendęs, gal net paremtas tyrimais. Be to, tai, matyt, kolektyvinis sprendimas. Kitas dalykas – programos modifikavimas, kai ką paliekant, kai kuo papildant, kai ko atsisakant. Techniškai tai nėra sudėtinga atlikti, svarbiau, kad visos dalys – senos ir naujos – sudarytų naują kokybę, naują metodą, bet ne sumaištį. Programos teiginiai negali prieštarauti vienas kitam, ugdymo principai negali neatitikti siūlomų metodų, numatytos ugdymo priemonės negali pedagoginiu atžvilgiu prieštarauti metodams ir t. t. Verta atkreipti dėmesį, ką teigia teoretikai, ką labiau pabrėžia – pedagogą ar vaiką? Kitaip sakant, stebėkite, kad atskiri iš įvairių šaltinių atsiradę teiginiai derėtų.

Programos rašymas – puiki proga gilintis į kitus šaltinius, ne vien į pasirinktąją ir iki šiol taikomą ugdymo programą. Be to, tai reali proga surasti ir panagrinti pirminius šaltinius, tai yra knygas, kuriomis rėmėsi jūsų pasirinktos programos autoriai.

Teksto turinyje, be abejo, atspindės ir naujausios filosofinės pedagoginės XXI amžiaus vaikų ugdymo nuostatos, kurių patiems nereikia kurti, tiesiog reikia ieškoti tinkamų jas atspindinčių šaltinių bei juos tinkamai pristatyti. Vis dėlto patartume „neperkrauti“ kuriamos programos (prisiminkite programos lyginimą su ledkalniu). Šaltinių ištraukas, citatas, tyrimų duomenis – t. y. visą programos kūrimo dokumentavimo medžiagą kaupkite, rūšiuokite, saugokite. Jos tikrai prireiks ateityje.

Patartume nesiremti pedagogikos mokslo populiarinimo šaltiniais (pavyzdžiui, straipsniais žurnaluose) arba nereikšmingais šaltiniais interneto svetainėse, pavyzdžiui, publikuotų internete straipsnių komentarais.

Patartume nemėgdžioti kolegų parengtų programų – nors ir labai gerų. Kiekviena ikimokyklinė įstaiga yra gyvas ir unikalus organizmas su savo savita bendruomene, istorija, dabartimi ir vizijomis. (Čia gal netgi galima analogija su kiekvienu iš mūsų, gyvenančiu tik savo gyvenimą, bet negalinčiu gyventi svetimo). Be to, neįmanoma nepanagrinęjus manyti, kad kažkieno programa geresnė? Galbūt ji parašyta plačiau, išsamiau, bet gal turinys visiškai netikęs? Galbūt pravartu perimti kai kurias geras idėjas, bet jas reikia patiems arba patikrinti, arba tęsti, arba keisti.

Ugdymo programa yra specifinis tekstas, turintis daug akademinio teksto ypatumų, todėl programoje turėtų būti kuo mažiau publicistikos elementų, pavyzdžiui, istorijų, situacijų, metaforų, iliustracijų, retorinių klausimų, pakartojimų, asmeninio kreipimosi į skaitytojus, dedikacijų, poezijos posmų citavimo ir pan. Ugdymo programa yra oficialus dokumentas ir joje neturi būti reiškiamos emocijos.

Kitas vertus, programos tekstas neturi būti sudėtingas, „perkrautas“ įvairiomis sąvokomis ir terminais (atkreipkite dėmesį, kad tarptautiniai žodžiai paprastai turi lietuviškus atitikmenis). Nesistenkite kopijuoti teorinių veikalų stiliaus ir rašyti labai abstrakčiai.

Kaip išvengti šių kraštutinių? Patartume įsivaizduoti konkretų adresatą. Geriausia manyti, kad rašote kolegoms. Dažnai stabtelėkite ir pasvarstykite, ar jie suprastų vieną ar kitą mintį.

Pabandykite parašytą sakinį persakyti savais žodžiais, pavyzdžiui: „*Pastebėti ir stengtis išlyginti psichinius, fizinius, kultūrinius vaiko vystymosi nukrypimus*“. Jeigu pavyksta, vadinasi, sakinytis tinkamas. Galvokite apie kiekvieno teiginio prasmę. Pavyzdžiui, ką reiškia šis sakinytis: „*Skatinti vaikus jautimais įgytas žinias taikyti praktinėje veikloje*“. Ar apskritai yra aiški šio sakinio mintis? Į ką orientuotas šis uždavinys: ar į vaikų, ar į pedagogų veiklą? Kitas teiginys apskritai nieko nauja nepasako – juk vaikai tas „*jautimais įgytas žinias*“ būtent ir įgyja praktinėje veikloje. Kokia dar kita praktinė veikla turima omenyje? O jei net tokia ir egzistuoja, tai kaip vaikus skatinti? Juk jie sąmoningai dar nesupranta nei to, kad žinias įgijo, nei kad jas reikia taikyti... Kilus abejonėms, tikslinkite ir paprastinkite teiginius, sakinius, siekite, kad patiems būtų aišku, ką rašote.

Programos neturi būti vienodos – kuo savitesnė, tuo geriau. Visas sieja tik Kriterijuose nurodoma privaloma ikimokyklinio ugdymo programos struktūra.

Kaip rašant programą išlaikyti vienodą stilių? Ar kūrybinės grupės dalyviai rašys atskirus tekstus, o paskui jungs į vieną? Ar rašys vienas žmogus, o kiti tik teiks patarimus? Be abejo, galimi abu būdai. Taigi rašant įstaigos ugdymo programa vertėtų nepamiršti stiliaus.

Rašymo procesas

Ikimokyklinio ugdymo programa, surašyta lentelėse, atrodo labai tvarkingai. Tačiau išisiniame tekste perėjimai nuo vienos minties prie kitos turi būti lankstesni, reikėtų komentarų, pavyzdžiui, kaip siejasi dvi lentelės arba dvi grafos lentelėje? Programos tekste aiškinkite, ką rašysite toliau, pavyzdžiui: „*Paminėsime metodus, kuriuos auklėtoja galėtų naudoti vertindama ikimokyklinuko pasiekimus*“; „*Toliau kalbėsime apie metodus...*“. Susiekite rašomą mintį su ankstesne, pavyzdžiui: „*Kaip jau minėjome...*“; „*Remiantis aprašytu tyrimu...*“ ir t. t. (Plačiau apie tai galite pasiskaityti knygoje „Kaip rašyti mokslinį darbą“).

Programos teksto vertę menkina pernelyg smulkus aprašymas, kai vardijami grožinės literatūros tekstai, žaidimai ir pan.

Ypač atidžiai reikėtų cituoti šaltinius. Net jeigu mintis labai teisinga ir labai universali, vis dėlto reikėtų nurodyti, koks asmuo ją pasakė ar užrašė. Visuomet nurodykite, kieno tekstą, teiginius cituojate. Citavimas, referavimas, perfrazavimas – tai specifiniai teksto kūrimo būdai. Apie juos ir apie tai, ką daryti, ištikus „rašymo negalei“, skaitykite minėtoje knygoje apie mokslinio darbo rašymą.

Taigi programos teksto kokybės kriterijai yra šie: savarankiškumas; pasiekti programos kūrimo tikslai; teorinė medžiaga papildyta tyrimais; tinkamas stilius.

6.

ikimokyklinio ugdymo istaigų
dirbančių pagal
IKIMOKYKLINIO UGDYMO
programą, komandos,
dalyvavusios rengiant
„metodines rekomendacijas ikimokyklinio
ugdymo programai rengti“

1. **Alytaus miesto savivaldybės lopšelis-darželis „Boružėlė“**
Lina Brenkevičienė, direktoriaus pavaduotoja;
Diana Bilienė, auklėtoja;
Inga Gudelevičienė, auklėtoja.
2. **Naujosios Akmenės savivaldybės mokykla-darželis „Buratinas“**
Irena Jonaitienė, direktoriaus pavaduotoja;
Irena Juzėnienė, auklėtoja;
Vida Drąsutienė, auklėtoja.
3. **Ignalinos rajono savivaldybės Dūkšto lopšelis-darželis „Kregždutė“**
Marytė Mažalskienė, auklėtoja;
Jūratė Stravinskienė, auklėtoja;
Bronė Meškėnienė, auklėtoja.
4. **Jonavos rajono savivaldybės mokykla-darželis „Bitutė“**
Zenė Seredienė, direktoriaus pavaduotoja;
Milda Gabševičienė, specialioji pedagogė, logopedė;
Edita Vaznaitienė, auklėtoja;
Erika Orlauskienė, auklėtoja.
5. **Kauno miesto savivaldybės lopšelis-darželis „Vaikystė“**
Regina Beinorienė, direktorė;
Zina Langaitienė, direktoriaus pavaduotoja;
Rūta Burinskienė, auklėtoja;
Virginija Augustaitienė, auklėtoja;
Vilma Sabienė, meninio ugdymo pedagogė.
6. **Kauno miesto savivaldybės lopšelis-darželis „Aušrinė“**
Danguolė Valienė, direktoriaus pavaduotoja;
Audronė Karklelienė, auklėtoja;
Irena Puodžiukaitienė, auklėtoja.
7. **Kėdainių rajono savivaldybės Vilainių mokykla-darželis „Obelėlė“**
Vida Bliūdžienė, direktorė;
Violeta Balbierienė, auklėtoja;
Violeta Kinderienė, auklėtoja.
8. **Kretingos rajono savivaldybės lopšelis-darželis „Žilvinas“**
Birutė Žvinklienė, direktoriaus pavaduotoja;
Birutė Perkumienė, auklėtoja;
Justina Bambalaitė, auklėtoja.
9. **Klaipėdos miesto savivaldybės lopšelis-darželis „Volungėlė“**
Eugenija Simpukienė, direktorė;
Zita Bulsienė, direktorės pavaduotoja;
Rima Rupšienė, priešmokyklinio ugdymo pedagogė.
10. **Lazdijų rajono savivaldybės Veisiejų lopšelis-darželis „Ažuoliukas“**
Angelė Mizerienė, direktorė;
Angelė Burbienė, priešmokyklinio ugdymo pedagogė;
Reda Koroliova, auklėtoja;
Nijolė Stabingienė, auklėtoja.
11. **Marijampolės savivaldybės lopšelis-darželis „Šypsenėlė“**
Aldona Stagniūnienė, direktorė;
Audronė Lozoraitienė, auklėtoja;
Jolanta Jasiulevičienė, auklėtoja;
Gitana Medelienė, auklėtoja.
12. **Mažeikių rajono savivaldybės lopšelis-darželis „Saulutė“**
Birutė Kavaliauskienė, direktoriaus pavaduotoja;
Laima Norvaišienė, auklėtoja;
Aldona Pocienė, auklėtoja;
Sima Vedlūgaitė, auklėtoja.
13. **Panevėžio miesto savivaldybės lopšelis-darželis „Nykštukas“**
Vida Klyvienė, direktorė;
Reda Pupštienė, direktorės pavaduotoja;
Dalia Samuolienė, meninio ugdymo pedagogė;
Daiva Skaburskienė, auklėtoja.
14. **Rokiškio rajono savivaldybės mokykla-darželis „Ažuoliukas“**
Irena Jovarauskiene, direktoriaus pavaduotoja;
Regina Briedienė, auklėtoja;
Liucija Manastyrienė, auklėtoja;
Audronė Gudienė, auklėtoja.
15. **Palangos miesto savivaldybės lopšelis-darželis „Žilvinas“**
Regina Lelienė, direktorė;
Aldona Kazakovienė, direktorės pavaduotoja;
Reda Pėkienė, specialioji pedagogė, logopedė;
Roma Pociuvienė, auklėtoja.

- 16. Skuodo rajono savivaldybės lopšelis-darželis**
Aldona Kalendrienė, direktoriaus pavaduotoja;
Regina Litvinaitė, auklėtoja;
Jadvyga Anužienė, specialiojo ugdymo pedagogė;
Rasa Bernotienė, auklėtoja.
- 17. Šiaulių miesto savivaldybės lopšelis-darželis „Trys nykštukai“**
Silvija Kančelskienė, direktoriaus pavaduotoja;
Virginija Ženkuvienė, auklėtoja;
Irlanda Strikienė, auklėtoja;
Dalia Mačutkevičienė, auklėtoja.
- 18. Šiaulių rajono savivaldybės Kuršėnų lopšelis-darželis „Nykštukas“**
Rima Andrulaitienė, direktoriaus pavaduotoja;
Daiva Navickienė, priešmokyklinio ugdymo pedagogė;
Loreta Mickevičienė, auklėtoja.
Danutė Narbutienė, auklėtoja.
- 19. Šilalės rajono savivaldybės lopšelis-darželis „Žiogelis“**
Dalia Kutniauskienė, direktorė;
Regina Danauskienė, direktorės pavaduotoja;
Rasa Kazlauskienė, auklėtoja;
Daiva Kasilauskienė, auklėtoja.
- 20. Šilutės rajono savivaldybės lopšelis-darželis „Pušėlė“**
Virginija Čėsnienė, direktorė;
Ramunė Klymantienė, auklėtoja;
Dalytė Jokaitienė, auklėtoja;
Edita Šeputienė, auklėtoja.
- 21. Telsių rajono savivaldybės lopšelis-darželis „Mastis“**
Danutė Urnikienė, direktoriaus pavaduotoja;
Jovita Berenienė, meninio ugdymo pedagogė;
Aldona Motuzienė, auklėtoja;
Jūratė Rubavičienė, auklėtoja.
- 22. Utenos rajono savivaldybės mokykla-darželis „Eglutė“**
Virgilija Kutkienė, direktoriaus pavaduotoja;
Grita Kalytienė, auklėtoja;
Inga Bitautienė, auklėtoja;
Audronė Nykštuvienė, auklėtoja.
- 23. Elektrėnų savivaldybės Vievio lopšelis-darželis „Eglutė“**
Rinagila Jundienė, direktorė;
Živilė Savilionienė, auklėtoja;
Vida Degulienė, auklėtoja;
Valentina Petniūnienė, auklėtoja.
- 24. Vilniaus miesto savivaldybės mokykla-darželis „Dainorėliai“**
Loreta Kačiušytė-Skramtai, direktoriaus pavaduotoja;
Saulė Tilvytienė, auklėtoja;
Vilija Talačkienė, auklėtoja;
Aldona Burnickienė, meninio ugdymo pedagogė.
- 25. Vilniaus miesto savivaldybės vaikų darželis „Lazdynėlis“**
Rūta Jurėnienė, direktoriaus pavaduotoja;
Gintarė Balnaitė, auklėtoja;
Martyna Komparskienė, auklėtoja;
Jolanta Lukoševičienė, auklėtoja.
- 26. Vilniaus miesto savivaldybės lopšelis-darželis „Žirmūnėliai“**
Rasa Grigaliūnienė, direktoriaus pavaduotoja;
Dana Radiuš, auklėtoja;
Svetlana Bogojavlenskaja, auklėtoja;
Aušra Federavičienė, auklėtoja.
- 27. Vilniaus miesto savivaldybės Vilkpėdės mokykla-darželis**
Dainora Zakutauskienė, direktoriaus pavaduotoja;
Laima Čepulienė, priešmokyklinio ugdymo pedagogė;
Marija Dikevičienė, auklėtoja;
Živilė Januševičiūtė, auklėtoja.
- 28. Vilniaus miesto savivaldybės mokykla-darželis „Vilija“**
Rasa Vaitėkėnienė, direktoriaus pavaduotoja;
Valerija Martinionienė, auklėtoja;
Alina Zdanovič, auklėtoja;
Inga Ceiko, auklėtoja.
- 29. Visuomeninė organizacija nevalstybinis vaikų darželis „Nendrė“**
Danutė Mituzienė, direktorė;
Marytė Tališauskienė, auklėtoja;
Danutė Bielinytė, auklėtojos asistentė;
Daiva Saukaitė, socialinė darbuotoja.
- 30. Zarasų rajono savivaldybės lopšelis-darželis „Lakštingala“**
Valerija Krikščiukaitienė, direktoriaus pavaduotoja;
Irena Andrijauskienė, auklėtoja;
Rima Vaickuvienė, muzikos pedagogė;
Vida Zamarienė, auklėtoja.

NAUDOTINI ŠALTINIAI

1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. Nr. 63-2853).
2. Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas (Žin., 1998, Nr. 115-3228).
3. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 07 04 nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų“ (Žin., 2003, Nr. 71-3216).
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 01 24 nutarimas Nr. 82 „Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 12-391).
5. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 08 20 nutarimas Nr. IX-1569 „Dėl Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 52-2316).
6. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983.
7. Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija, 1989.
8. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2000-11-09 įsakymas Nr. 1374 „Dėl priešmokyklinio ugdymo koncepcijos“.
9. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2001-10-30 įsakymas Nr. 1446 „Dėl netradicinio ugdymo koncepcijos“.
10. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004-05-17 įsakymas Nr.761 „Dėl Waldorfo pedagogikos Lietuvoje sampratos“ (Žin., 2004, Nr. 83-3031).
11. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004-06-23 įsakymas Nr. ISAK-1009 „Dėl Montesori pedagogikos Lietuvoje sampratos“ (Žin., 2004, Nr.104-3854).
12. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005-06-17 įsakymas Nr. ISAK-1128 „Dėl Suzuki talentų ugdymo Lietuvoje koncepcijos“ (Žin., 2005, Nr. 79-2875).
13. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005-12-29 įsakymas Nr. ISAK-2667 „Dėl gabių vaikų ir jaunuolių ugdymo strategijos“.
14. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003-07-09 įsakymas Nr. 1015 „Dėl Priešmokyklinio ugdymo standarto ir Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos programų ir išsilavinimo standartų I–IX klasioms tvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr.77-3525).
15. Ankstyvojo ugdymo vadovas / Monkevičienė O. (sud.). Vilnius: Minklės leidyba, 2001.
16. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius: Leidybos centras, 1993.
17. Vaikų darželių programa „Vėrinėlis“. Vilnius: Leidybos centras, 1993.
18. Socialinių įgūdžių ugdymo vadovas. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
19. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 04 18 įsakymas Nr. ISAK-627 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“ (Žin., 2005, Nr. 52-1752).

20. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003-10-15 įsakymas Nr. ISAK-1434 „Dėl Priešmokyklinio ugdymo priemonės sampratos“ (Žin., 2003, Nr. 101-4566).
21. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004-06-03 įsakymas Nr. ISAK-838 „Dėl Specialiosios pedagoginės pagalbos tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 92-3385).
22. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005-07-22 įsakymas Nr. ISAK-1557 „Dėl Iki mokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodikos“ (Žin., 2005, Nr. 94-3522).
23. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gruodžio 17 d. įsakymas Nr. A1-207 „Dėl darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinių rekomendacijų patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 9-254).

LITERATŪRA

1. Ališauskas R. Ugdymo turinio beiėškant // Mokykla, 1999 (5–6).
2. Artyn vaiko (2 dalys). Vilnius: Polilogas, 1997;1998.
3. Baranauskienė R. Emancipacinių kokybinių tyrimų realizavimas edukacinės paradigmos vīparadigmos virsmo kontekste. Šiauliai, 2003.
4. Bennett B., Rolheiser-Bennett C., Stevahn L. Mokymasis bendradarbiaujant. Kur jausmai ir protas susitinka. Vilnius: Garnelis, 2000.
5. Breen M. P. Dabartiniai programų sudarymo principai (ištraukos iš straipsnio) // Švietimo naujovės, 1994 (1), p. 12–33.
6. Cadwell L. B. Bringing Reggio Emilia Home. An Inovative Approach to Early Childhood Education. Teachers College Press, 1997.
7. Charles M. Pedagoginio tyrimo įvadas. Vilnius: Alma Littera, 1999.
8. Children First: A Curriculum Guide for Kindergarten. 1994.
9. Core Curriculum Education in Finland. Helsinki: Yliopistopaino/University Press. 2001.
10. Curriculum guidance for the foundation stage. Great Britain, 2000.
11. Demokratiėkos pedagogikos matai. Danų autorių straipsnių rinkinys kuriančiam pedagogui. Vilnius: Ciklonas, 2005.
12. Developmentally Appropriate Practice in Early Childhood Programs Serving Children From Birth Through Age 8. Expanded Edition/ Ed. Sue Bredekamp. Washington: NAEYS, 1992.
13. Dodge D. T., Colker L. J. Connecting, Content, Teaching, and Learning. Washington, 2001.
14. Dodge D. T., Colker L. J., Heroman C. The Creative Curriculum for Preschool. Washington, 2002.
15. Dvimetė ikimokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogų-konsultantų rengimo kvalifikacinė programa, grindžiama projektų metodu. Vilnius: Miko ir Tado leidykla, 2002.
16. Gandini L., Kill L., Cadwell L. B., Schwall Ch. In the Spirit of the Studio. Learning from the Atelier of Reggio Emilia. Teachers College Press, 2005.
17. Gardner H., Feldman D. H., Krechevsky M. Project Spectrum: Early Learning Activities. Washington, 1998.
18. Graėzienė V. Kai kurie ikimokyklinio ugdymo praeities ir dabarties santykio aspektai // Lietuvos vaikų darėzelis: praeitis ir dabartis. Vilnius: Leidybos centras, 1999, p. 20–23.
19. Graėzienė V. Lietuvos vaikų darėzelio pedagogikos bruoėžai iki 1940 m. Klaipėda, 1998.
20. Hodgson A., Chuck M. Strategic Planing in International Schools. Great Britain: Peridot Press, 2003.
21. Juodaitytė A. Vaikų darėzelis Lietuvoje ir pasaulyje: sisteminės kaitos tendencijos // Lietuvos vaikų darėzelis: praeitis ir dabartis. Vilnius: Leidybos centras, 1999, p. 39–46.

22. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex, 2002.
23. Kairaitis Z. Bendrosios, individualios, liberalios, modernios...// Mokykla, 1997 (8–9), p. 27–32.
24. Kolb D. A. *Experiential Learning, Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1984.
25. *Learning in the Early Years. A Guide for teachers of children 3–7* / (Ed. Jeni Riley). London: A SAGE Publications Company, 2003.
26. Lewey A. Valstybinės ir mokyklos lygmens ugdymo programos. Vilnius: Margi raštai, 1998.
27. Lunenburg C. F., Ornstein A. C. *Educational Administration*. Wadsworth: Belmont, 2000.
28. Marzano R. Naujoji ugdymo tikslų taksonomija. Vilnius: Žara, 2005.
29. Monesas L. Kaip gimsta nacionalinė programa // Mokykla, 1999 (5–6), p. 31–35.
30. Monkevičienė O. Užsienio valstybių ikimokyklinio ugdymo programų modeliai. Vėrinėlis. Knyga auklėtojais. II dalis. Vilnius: Leidybos centras, 1995, p. 6–9.
31. Monkevičienė O. Naujojo ugdymo turinio bei kūrybinio jo įgyvendinimo būdų psichologinės-pedagoginės ištakos. Vėrinėlis. Knyga auklėtojais. I dalis. Vilnius: Leidybos centras, p. 78–82.
32. Monkevičienė O. Reformuojamo ikimokyklinio ugdymo turinio sudarymas ir diegimas // Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. Vilnius: Leidybos centras, 1999, p. 51–57.
33. Motiejūnienė E., Vildžiūnienė M. Skatinantis tobulėti // Mokykla, 1999 (5–6).
34. Norring U., Ronne M. Stebėjimai ir suvokimas // Demokratiškos pedagogikos matai. Danų autorių straipsnių rinkinys kuriančiam pedagogui. Vilniaus kolegija, 2005, <http://www.skaityk.lt>
35. Parkay F. W., Hass G. *Curruculum Planning. A Contemporary Approach*. US, 2000.
36. Pažvelkime į pasaulį vaikų akimis (Sud. L. Jankauskienė, G. Šeibokienė). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
37. Projektų metodas ir pedagoginės studijos. Vilnius: Gimtasis žodis, 2001.
38. Rienecker L. ir Jorgensen S. P. Kaip rašyti mokslinį darbą. Vilnius: Aidai, 2003.
39. Saugėnienė N. Ugdymo programų planavimas ir realizavimas. Kaunas: KTU, 2003.
40. Schwartz I. Energijos gyvybė arba mirtis // Demokratiškos pedagogikos matai. Danų autorių straipsnių rinkinys kuriančiam pedagogui. Vilnius: Vilniaus kolegija, 2005.
41. Staerfeldt E., Mahiasen R. Ch. *Pedagogika ir demokratija*. Vilnius: Aidai, 1999.
42. Stoll L., Fink D. Keičiame mokyklą. Vilnius: Margi raštai, 1998.
43. *School Improvement Through Accreditation. The ECIS Guide to School Evaluation and Accreditation*. European Council of International Schools, 6th Edition, 1998.
44. Speicher D. Leadership with vision, *School Administration*, 46 (1989).
45. Šeibokienė G. Ikimokyklinis ugdymas: kur esame ir kur link eisime // Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. Vilnius: Leidybos centras, 1999, p. 47–50.
46. Teresevičienė M., Gedvilienė G. *Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2003.
47. Želvys R. *Švietimo vadybos pagrindai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2001.

PROGRAMOS

1. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
2. Ankstyvojo ugdymo vadovas / Monkevičienė O. (Sud.). Vilnius: Minklės leidyba, 2001.
3. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius: Leidybos centras, 1993.
4. Vaikų darželio programa „Vėrinėlis“. Vilnius: Leidybos centras, 1993.
5. Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. Vilnius: Eugrimas, 1998.
6. Adaškevičienė A. Judėjimo džiaugsmas. Lietuvos ikimokyklinukų fizinio aktyvumo optimizavimo programa. 1996.
7. Aukime sveiki ir stiprūs. Vaikų sveikatos ir fizinio ugdymo programa. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
8. Bortkevičienė V. Kad mažylis augtų sveikas. Korekcinė kūno kultūros programa. 1995.
9. Gaižutis A. Estetinio ir meninio ugdymo programa. Vilnius, 1989.
10. Grigaitė B. Protinio vaikų brandinimo programa. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 1996.
11. Integruojamų ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių Dauno sindromą, ugdymo eksperimentinė programa. Vilnius: Leidybos centras, 1998.
12. Mandeikienė N. Ikimokyklinio amžiaus vaikų sutrikusios regos vaikų sensomotorinio ugdymo programa. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 1996.
13. Martinkėnaitė J. Individualios ugdymo programos specialiųjų poreikių vaikams sudarymas // Darbo patirtis. Vilniaus 64-asis specialusis darželis. Vilnius: UAB „Viltis“, 1999, p. 9–17.
14. Monkevičienė O., Palačionienė L. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių ugdymo ir žalingų įpročių prevencijos programa. Vilnius: Visuomenės sveikatos ugdymo centras, 2003.
15. Piliuvienė A., Dailidienė N., Jakučiūnienė D. ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvenamosios įgūdžių ugdymo programa. Vilnius: Leidybos centras, 1997.
16. Rauckis J., Drungilienė D. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa. Vilnius, 2003.
17. Narauskienė V., Rugevičiūtė G. Katalikų tikyba darželyje. 1996.
18. Sakavičienė Z. Mokausi kalbėti lietuviškai. Lietuvių kalbos ugdymo gairės nelietuviškiems vaikų darželiams. Vilnius, 1994.
19. Universaliosios sveikatos ugdymo bei rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa. Vilnius, 2000.
20. Verseckienė O., Marcinkas F. ir kt. Po tėviškės dangum. Etninio ugdymo gairės. 1995.

1. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymas Nr. ISAK-627 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“.
2. Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas.

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO
MINISTRAS**

**ĮSAKYMAS
DĖL IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMŲ KRITERIJŲ APRAŠO**

2005 m. balandžio 18 d. Nr. ISAK- 627
Vilnius

Igyvendindamas Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (Žin., 1991, Nr. 23 – 593; 2003, Nr. 63-2853, Nr. 103 – 3755) 37 straipsnio 4 dalį:

1. T v i r t i n u ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašą (pridedama).
2. Į p a r e i g o j u Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamentą (direktorius – Arūnas Plikšnys) parengti švietimo teikėjų, vykdančių ikimokyklinio ugdymo programas, 2005–2007 metų mokymų veiksmų planą ir vadovaujantis juo organizuoti švietimo teikėjų mokymus rengti programas pagal ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašą.
3. N u s t a t a u, kad nuo 2007 m. rugsėjo 1 d. švietimo teikėjai vykdo ikimokyklinio ugdymo programas, parengtas pagal ikimokyklinio ugdymo kriterijų aprašą.

Švietimo ir mokslo ministras

Remigijus Motuzas

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministro
2005 m. balandžio 18 d.
įsakymu Nr. ISAK-627

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMŲ KRITERIJŲ APRAŠAS

1. Ikimokyklinio amžiaus vaikai ugdomi šeimoje, o tėvams (globėjams) pageidaujant ar atsakingoms už vaiko teisių apsaugą institucijoms rekomendavus – pagal Ikimokyklinio ugdymo programą (toliau – Programa).

2. Švietimo teikėjai, remdamiesi Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu (toliau – Kriterijai), rengia ir sistemingai atnaujina Ikimokyklinio ugdymo programą.

3. Švietimo teikėjų, kurie vykdo Ikimokyklinio ugdymo programą, steigėjas, ar/ir visuotinis dalininkų susirinkimas, įvertinęs šeimų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, švietimo poreikius, teikia pritarimą Programai. Programa ne vėliau kaip prieš mėnesį iki jos įgyvendinimo pradžios tvirtinama švietimo teikėjo.

4. Kriterijuose vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853) vartojamas sąvokas.

5. Programą sudaro tokios dalys: bendrosios nuostatos; ikimokyklinio ugdymo principai; tikslai ir uždaviniai; turinys, metodai ir priemonės; ugdymo pasiekimai ir jų vertinimas; naudota literatūra ir šaltiniai.

6. Bendrosiose nuostatose nurodomas švietimo teikėjo pavadinimas, teisinė forma, grupė, tipas, adresas (jeigu švietimo teikėjas yra laisvasis mokytojas – jo vardas, pavardė, adresas); aprašomi vaikai ir jų poreikiai; mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas; švietimo teikėjo savitumas; tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai. Atskleidžiamas požiūris į vaiką ir jo ugdymą remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983 (Žin., 1995, Nr. 60-1501), Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. IX-1569 (Žin., 2003, Nr. 52-2316), atsižvelgiama į Ikimokyklinio ugdymo ekspertų komisijos rekomenduotas ikimokyklinio ugdymo programas bei regiono savitumą.

7. Dalyje „Išimokyklinio ugdymo principai“ aprašomi pedagoginiai principai (ugdymo integralumas, individualizavimas ir kt.), kurių laikomasi planuojant ugdymo turinį, metodus, parenkant priemones, kuriant ugdymo aplinką, organizuojant ugdymo procesą, numatant pedagoginės sąveikos būdus, bendradarbiavimo su tėvais (globėjais), vietos bendruomene ir socialiniais partneriais formas.

8. Dalyje „Tikslai ir uždaviniai“ nurodomi konkretaus švietimo teikėjo vaikų ugdymo tikslai, kurie grindžiami bendrosiomis žmogaus vertybinėmis nuostatomis (tautiškumo, pilietiškumo, demokratiškumo ir kt.). Uždaviniai turi būti aiškūs, konkretūs, įgyvendinami, atitikti vaikų amžių, individualias jų ypatybes, tenkinti vaikų ir tėvų (globėjų) lūkesčius, atitikti realias švietimo teikėjo galimybes bei neprieštarauti šiuolaikinės pedagogikos nuostatomis.

9. Dalyje „Ugdymo turinys, metodai, priemonės“ nurodomas ugdymo turinys, metodai ir priemonės, kurie turi padėti įgyvendinti išsikeltus uždavinius ir aprėpti visų vaikui reikalingų kompetencijų (socialinės, komunikavimo, pažinimo, sveikatos saugojimo, meninės) ugdymą. Ugdymo turinys išdėstomas pagal kompetencijas arba pasirinktą pedagoginę sistemą, projektus arba temas ir pan. Numatomi ugdymo metodai bei pagrindinės ugdymo priemonės planuojamam ugdymo turiniui įgyvendinti.

10. Dalyje „Ugdymo pasiekimai ir jų vertinimas“ aprašomi vaikų ugdymo pasiekimų vertinimo metodai, vertinimo dažnumas, taip pat pasiekimų fiksavimo ir pateikimo formos.

11. Dalyje „Naudotini šaltiniai ir literatūra“ išvardijami literatūra ir šaltiniai, kuriais remiantis rengta programa.

METODINĖS REKOMENDACIJOS
IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMAI
RENGTI

Dailininkė *Živilė Šimėnienė*
Meninė redaktorė *Lilija Tulytė*

2006-04-05. Tiražas 2000 egz. Užs.
Išleido Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras,
Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Spausdino